

LAUSUNTOJA JA SELVITYKSIÄ 2003:20

Esiteitys laiksi vanginkuljetuksesta

LAUSUNTOJA JA SELVITYKSIÄ 2003:20

Esitys laiksi vanginkuljetuksesta

OIKEUSMINISTERIÖ
HELSINKI 2003

ISSN 1458-7149
ISBN 952-466-178-0
Oikeusministeriö
Helsinki

KUVAILULEHTI

OIKEUSMINISTERIÖ

Julkaisun päivämäärä 11.7.2003

Tekijät (toimielimestä: toimielimen nimi, puheenjohtaja, sihteeri)		Julkaisun laji Luonnos hallituksen esitykseksi	
Vanginkuljetustyöryhmä Kimmo Hakonen, puheenjohtaja Anne Hartoneva, sihteeri		Toimeksiantaja Oikeusministeriö ja sisäasiainministeriö	
		Toimielimen asettamispäivä 17.12.2001	
Julkaisun nimi Ehdotus laiksi vanginkuljetuksesta			
Julkaisun osat			
<p>Tiivistelmä</p> <p>Oikeusministeriön ja sisäasiainministeriön asettama <i>Vanginkuljetustyöryhmä</i> sai ehdotuksensa valmiiksi 31 päivänä toukokuuta 2003. Mietintö sisältää ehdotukset uudeksi vanginkuljetuslaiksi sekä laiksi turvatarkastuksista tuomioistuimissa annetun lain muuttamisesta.</p> <p>Työryhmän ehdotuksen tavoitteena on luoda edellytykset kehittää sellainen vanginkuljetusjärjestelmä, joka toimii tehokkaasti, taloudellisesti, nopeasti ja turvallisesti sekä kuljetettavan henkilön lain- ja asianmukaisen kohtelun ja olosuhteet huomioon ottaen. Ehdotus sisältää kolme vaihtoehtoista mallia toteuttaa vanginkuljetehtävien työnjako vankeinhoitolaitoksen, poliisin, rajavartiolaitoksen sekä tullilaitoksen välillä. Tavoitteilana pidettävän A-vaihtoehdon mukaan vankeinhoitolaitos huolehtisi vankeinhoitolaitokseen kuuluvien laitosten välisistä kuljetuksista, rangaistusten täytäntöönpanoon liittyvistä kuljetuksista sekä tutkintavankeuden toimeenpanoon liittyvistä kuljetuksista siltä osin kuin on kyse vankeinhoitolaitokselle kuuluvan tutkintavankeuden toimeenpanoon liittyvästä kuljetuksesta. Poliisi huolehtisi rikosten esitutkintaan liittyvistä kuljetuksista, etsintäkuulutusten nojalla kiinniotettujen toimittamisesta asianomaisen viranomaisen huostaan, poliisin säilytettävänä olevan tutkintavangin tutkintavankeuden toimeenpanoon liittyvistä kuljetuksista sekä muista sille kuuluvista, virka-apuna suoritettavista kuljetuksista. Rajavartiolaitos ja tullilaitos huolehtisivat omaan toimintaansa liittyvästä vapautensa menettäneiden kuljettamisesta. Tarkoituksenmukaisuussyistä asianomaiset ministeriöt voisivat sopia edellä olevasta säännöksestä poikkeavasta tehtävien jaosta. Lisäksi oikeusministeriö voisi määrätä tuomioistuinten osallistumisesta vapautensa menettäneiden vartiointiin tuomioistuimissa. Tämän vaihtoehdon toteuttaminen edellyttäisi sitä, että uusia tehtäviä saavien viranomaisten tulee saada uutta tilannetta vastaavat lisäresurssit. B-vaihtoehdossa säilytettäisiin nykyisen vanginkuljetusasetuksen mukainen tehtävienjako. Tätä täydennettäisiin mahdollisuudella määrätä tuomioistuin osallistumaan vapautensa menettäneiden vartiointiin tuomioistuimissa. C-vaihtoehdossa säilytettäisiin nykyisen vanginkuljetusasetuksen mukainen tehtävienjako sellaisenaan.</p>			
Avainsanat: (asiasanat) vankeus, tutkintavankeus, rangaistusten täytäntöönpano, vanginkuljetus			
Muut tiedot			
Sarjan nimi ja numero Lausuntoja ja selvityksiä 2003:20		ISSN 1458-7149	ISBN 952-466-178-0
Kokonaissivumäärä	Kieli Suomi	Hinta	Luottamuksellisuus Julkinen
Jakaja Oikeusministeriö		Kustantaja Oikeusministeriö	

PRESENTATIONSBLAD

JUSTITIE MINISTERIET

Utgivningsdatum
11.7.2003

Författare (uppgifter om organet: organets namn, ordförande, sekreterare)		Typ av publikation Utkast till regeringens proposition	
Arbetsgruppen för fängtransport Kimmo Hakonen, ordförande Anne Hartoneva, sekreterare		Uppdragsgivare Justitieministeriet och inrikesministeriet	
		Datum då organet tillsattes 17.12.2001	
Publikation (även den finska titeln) Förslag till lag om fängtransport (Ehdotus laiksi vanginkuljetuksesta)			
Publikationens delar			
Referat			
<p>Förslaget av <i>arbetsgruppen för fängtransport</i> som tillsattes av justitieministeriet och inrikesministeriet blev färdigt den 31 maj 2003. Betänkandet innehåller förslagen till en ny lag om fängtransport samt lag om ändring av lagen om säkerhetskontroller vid domstolar.</p> <p>Syftet med arbetsgruppens förslag är att skapa förutsättningar för utvecklandet av ett sådant system för fängtransport som fungerar effektivt, ekonomiskt, snabbt och tryggt så att den ändamåls- och lagenliga behandlingen av den som skall transporteras samt förhållanden beaktas. Förslaget innehåller tre alternativa modeller för arbetsfördelningen mellan fängvårdsväsendet, polisen, gränsbevakningsväsendet samt tullverket i fråga om fängtransport. Enligt alternativ A som är det mest idealiska skall fängvårdsväsendet ta hand om transporter mellan anstalter som hör till fängvårdsväsendet, transporter som är anknutna med verkställigheten av straffen samt transporter som är anknutna med verkställigheten av rannsakningsfängelset då det är fråga om en transport som är anknuten med verkställigheten av rannsakningsfängelset som bevakas av fängvårdsväsendet. Polisen tar hand om transporter som hör samman med förundersökningen av brott, utlämnande av personer som har gripits enligt efterlysning till myndigheten i fråga, transporter som hör till verkställigheten av rannsakningsfängelset av rannsakningsfången som är i polisens förvar samt andra transporter som hör till polisen och som görs som handräckning. Gränsbevakningsväsendet och tullverket tar hand om transporter av frihetsberövade personer då transporter hör till dessa myndigheters verksamhet. Av ändamålsenlighetskäl kan ministerierna i fråga komma överens om en annan arbetsfördelning än den som föreskrivs ovan. Justitieministeriet kan också bestämma om att domstolarna skall delta i bevakningen av frihetsberövade personer i domstolen. Genomförandet av detta alternativ förutsätter att de myndigheter som får nya uppgifter skall få de behövliga tilläggsresurser som motsvarar den nya situationen. I alternativ B bevaras den nuvarande arbetsfördelningen enligt förordningen om fångforsling. Detta skall kompletteras med en möjlighet att bestämma om att domstolen skall delta i bevakningen av frihetsberövade personer i domstolen. I alternativ C bevaras den nuvarande arbetsfördelningen enligt förordningen om fångforsling.</p>			
Nyckelord Fängelse, rannsakningsfängelse, verkställighet av straff, fängtransport			
Övriga uppgifter (Oskari- och HARE-numren, andra referensnumren)			
Seriens namn och nummer Justitieministeriet, Utåtanden och utredningar 2003:20		ISSN 1458-7149	ISBN 952-466-178-0
Sidoantal 55	Språk finska	Pris	Sekretessgrad offentlig
Distribution Justitieministeriet		Förlag Justitieministeriet	

Oikeusministeriölle ja sisäasiainministeriölle

Oikeusministeriö ja sisäasiainministeriö asettivat 17.12.2001 työryhmän, jonka tehtävänä oli:

1. selvittää vankeinhoitolaitoksen ja poliisin työnjakoa vanginkuljetuksessa sekä vanginkuljetuksen toimivuutta, kustannuksia ja henkilöstöresurssien käyttöä;
2. selvittää mahdollisuudet työnjaon tarkistamiseen sekä kuljetusten ja käräjävartioidin järjestämiseen ostopalveluna ottaen huomioon vankien perusoikeudet sekä perustuslain säännökset viranomaistoiminnan hoitamisesta;
3. selvittää mahdollisuudet oikeuden istuntojen järjestämiseen rangaistuslaitoksissa, teknisten yhteyksien ja välineiden käyttämiseen vangin henkilökohtaisen läsnäolon korvaamiseksi oikeuden istunnossa sekä tuomioistuinten mahdollisuudet osallistua käräjävartioidin tarkoituksenmukaiseen hoitamiseen;
4. arvioida 2- ja 3-kohtien edellyttämät henkilöstö- ja muut kustannusvaikutukset sekä organisaatiomuutokset sekä tehdä esitykset tarvittavista toimenpiteistä, niiden vaatimista säädösmuutoksista sekä hallinnonalojen henkilöstö- ja määrärahatarpeista; sekä
5. tehdä esitys vankien kuljetuksenaikaista kohtelua koskevaksi lainsäädännöksi huomioon ottaen vireillä oleva vankeinhoitoa koskeva lainsäädännön kokonaisuudistus.

Työryhmän tuli lisäksi erikseen

6. selvittää pääkaupunkiseudun tuomioistuinkuljetusjärjestelmän ja siihen liittyvien käräjävartiointien työnjaot, kuljetusten määrät ja niiden sitomat henkilöstöresurssit sekä
7. tehdä esitys pääkaupunkiseudun vanginkuljetuksen ja käräjävartioidin järjestämisestä, sen edellyttämistä resurssi- ja muista tarpeista sekä tarvittavista säädösmuutoksista.

Kohtien 1 – 5 osalta työryhmän tuli laatia ehdotuksensa 30.11.2002 mennessä. Työryhmä sai työilleen määräajan pidennyksen 31.5.2003 asti, jotta sillä oli käytettävissään kattava nykytilan selvitys. Toimeksiantokohtien 6 ja 7 tuli kuitenkin valmistua 31.5.2002 mennessä.

Työryhmän puheenjohtajaksi kutsuttiin neuvotteleva virkamies Anna-Katrina Grönholm oikeusministeriön kriminaalipoliittiselta osastolta ja jäseniksi lainsäädäntöneuvos Ulla Mohell oikeusministeriön kriminaalipoliittiselta osastolta, hallitussihteeri Sami Sarvinnan oikeusministeriön oikeushallinto-osastolta, aluejohtaja Ahti Lempiö rikosseuraamusvirastosta, ylitarkastaja Katri Järvinen rikosseuraamusvirastosta, apulaisjohtaja Heidi Meling Helsingin tutkintavankilasta (sittemmin Vantaan vankila), vartiopäällikkö Yrjö Kahra Vaasan vankilasta, ylivartija Tarmo Parviainen Helsingin vankilasta, ylivartija Pauli Rekiranta Kuopion vankilasta, lainsäädäntöneuvos Kimmo Hakonen sisäasi-

ainministeriön poliisiosastolta, ylikomisario Risto Karhunen sisäasiainministeriön poliisiosastolta, lääninpoliisiylitarkastaja Heikki Lausmaa Etelä-Suomen lääninhallituksen poliisiosastolta sekä ylikomisario Pentti Pöyry Helsingin poliisilaitokselta. Työryhmä valitsi varapuheenjohtajakseen lainsäädäntöneuvos Kimmo Hakosen. Työryhmän sihteeriksi määrättiin ylitarkastaja Anne Hartoneva rikosseuraamusvirastosta (sittemmin hallitussihteeriksi oikeusministeriön kriminaalipoliittiselta osastolta). Puheenjohtaja Anna-Katrina Grönholm siirtyi kesäkuussa 2002 kansainvälisiin tehtäviin. Puheenjohtajan tehtävään ryhtyi tällöin työryhmän varapuheenjohtaja Kimmo Hakonen. Sami Sarvilinnan siirryttyä virkavapaalle hänen tilalleen työryhmän jäseneksi kutsuttiin erityisasiantuntija Mauri Suo oikeusministeriön oikeushallinto-osastolta. Katri Järvisen siirryttyä toisiin tehtäviin hänen tilalleen työryhmän jäseneksi kutsuttiin ylitarkastaja Pasi Oksa rikosseuraamusvirastosta. Työryhmän työn loppuvaiheessa Risto Karhunen siirtyi toisiin tehtäviin, mutta hänen tilalleen ei enää määrätty uutta jäsentä.

Työryhmä on pitänyt 21 kokousta.

Toimeksiantonsa ensivaiheen työryhmä sai valmiiksi huhtikuussa 2002, jolloin annettiin valtioneuvoston asetus (308/2002) vanginkuljetusasetuksen muuttamisesta. Asetusmuutoksella tehtiin mahdolliseksi se, että oikeusministeriö ja sisäasiainministeriö voivat sopia vanginkuljetuksen työnjaosta asetuksen säännöksestä poiketen. Toukokuun 2002 alusta lukien tehtiin asetukseen nojautuva sopimus, joka koskee Vantaan vankilan vankien kuljettamista.

Työryhmän ehdotuksen tavoitteena on luoda edellytykset kehittää sellainen vanginkuljetusjärjestelmä, joka toimii tehokkaasti, taloudellisesti, nopeasti ja turvallisesti sekä kuljetettavan henkilön lain- ja asianmukaisen kohtelun ja olosuhteet huomioon ottaen. Kuljetusjärjestelmän kehittäminen liittyy käynnissä olevaan vankeinhoidon organisaation sekä laitosten ja niiden toimintamallien uudistamishankkeeseen. Työryhmän valmistelutyön tueksi oikeusministeriö ja sisäasiainministeriö teettivät vanginkuljetuksen nykytilaa koskevan kartoitustyön, jonka teki suunnittelija Ilppo Alatalo rikosseuraamusvirastosta.

Vanginkuljetuksen nykytilaa koskevan selvityksen mukaan vuosittain tehdään noin 44 000 vangin tai vangitun kuljetusta. Näistä noin 14 000 on poliisin tekemiä, loput ovat vankeinhoitolaitoksen tekemiä. Poliisin suorittamista kuljetuksista noin puolet ovat vankeinhoitolaitoksen vankien kuljettamistehtäviä. Poliisin vanginkuljetustehtäviin liittyvät työvoimakustannukset olivat vuonna 2002 noin 734 000 €. Tästä vankeinhoitolaitoksen vankien kuljetuksen osuus oli noin 434 000 €. Vankeinhoitolaitoksessa vastaavat kustannukset olivat noin 2 073 000 €.

Ehdotus sisältää kolme vaihtoehtoista mallia toteuttaa vanginkuljetustehtävien työnjako vankeinhoitolaitoksen, poliisin, rajavartiolaitoksen sekä tullilaitoksen välillä. Tavoitellana pidettävän A-vaihtoehdon mukaan vankeinhoitolaitos huolehtisi vankeinhoitolaitokseen kuuluvien laitosten välisistä kuljetuksista, rangaistusten täytäntöönpanoon liittyvistä kuljetuksista sekä tutkintavankeuden toimeenpanoon liittyvistä kuljetuksista sillä osin kuin on kyse vankeinhoitolaitokselle kuuluvan tutkintavankeuden toimeenpanoon liittyvästä kuljetuksesta. Poliisi huolehtisi rikosten esitutkintaan liittyvistä kuljetuksista, etsintäkuulutusten nojalla kiinniotettujen toimittamisesta asianomaisen viranomaisen huostaan, poliisin säilytettävänä olevan tutkintavangin tutkintavankeuden toimeenpanoon liittyvistä kuljetuksista sekä muista sille kuuluvista, virka-apuna suoritet-

tavista kuljetuksista. Rajavartiolaitos ja tullilaitos huolehtisivat omaan toimintaansa liittyvästä vapautensa menettäneiden kuljettamisesta. Tarkoituksenmukaisuussyistä asianomaiset ministeriöt voisivat sopia edellä olevasta säännöksestä poikkeavasta tehtävien jaosta. Lisäksi oikeusministeriö voisi määrätä tuomioistuinten osallistumisesta vapautensa menettäneiden vartiointiin tuomioistuimessa. Tämän vaihtoehdon toteuttaminen edellyttäisi sitä, että uusia tehtäviä saavien viranomaisten tulee saada uutta tilannetta vastaavat lisäresurssit. B-vaihtoehdossa säilytettäisiin nykyisen vanginkuljetusasetuksen mukainen tehtävienjako. Tätä täydennettäisiin mahdollisuudella määrätä tuomioistuin osallistumaan vapautensa menettäneiden vartiointiin tuomioistuimessa. C-vaihtoehdossa säilytettäisiin nykyisen vanginkuljetusasetuksen mukainen tehtävienjako sellaisenaan.

Työryhmä on työssään selvittänyt mahdollisuuksia vähentää vanginkuljetusten määrää. Eräs keino tämän tavoitteen toteuttamisessa olisi vankien tuomioistuihin kuljettamisen vähentäminen. Tältä osin oikeusministeriön hallinnonalalla on vireillä useita hankkeita oikeuskäsittelyjen toteuttamiseksi siten, ettei asianosaisten ja todistajien olisi välttämättä olla kaikissa tapauksissa henkilökohtaisesti läsnä tuomioistuimessa. Eräissä tilanteissa läsnäolo voitaisiin korvata muun muassa teknisten yhteyksien avulla toteutettavien kuulemisin. Lisäksi eräissä vankiloissa on sellaiset tilat, joissa esimerkiksi vangitsemisoikeudenkäyntejä voitaisiin pitää, jolloin vankeja ei tarvitsisi kuljettaa tuomioistuimeen. Niin ikään kuljetustarpeet vähenisivät, jos virastotalojen rakentamis- ja perusparannushankkeissa otettaisiin huomioon tuomioistuinten, poliisilaitosten ja vankiloiden toiminnalliset yhteydet.

Ehdotus sisältää kuljetettavan kohtelua ja olosuhteita koskevat säännökset. Kohtelussa painotettaisiin oikeudenmukaisuutta ja ihmisarvon kunnioittamista. Lakiin sisältyisivät säännökset kuljetettavan asianmukaisesta ravinnosta, vaatetuksesta, ulkoilusta ja terveydentilan seurannasta sekä terveydenhuollosta. Lisäksi laissa olisivat säännökset kuljetettavan yhteydenpitomahdollisuuksista ja hallussapito-oikeuksista kuljetuksen ja sen keskeytyksen aikana. Lähtökohtana olisi, että lyhytaikaisten kuljetusten aikana yhteydenpitomahdollisuudet olisivat rajoitetummat kuin esimerkiksi vankeusrangaistuksen tavanomaisen täytäntöönpanon aikana. Erityisistä syistä yhteydenpito voitaisiin sallia. Pitkään kestävien kuljetusten ja erityisesti niiden keskeytysten aikana olosuhteet pyritäisiin mahdollisuuksien mukaan järjestämään sellaisiksi, että ne vastaisivat tavanomaisia vankilaoiloja. Kuljetusvälineiden ja säilytystilojen tietyt minimitasovaatimukset olisivat kirjattuina lakiin. Laissa säänneltäisiin myös kuljetettavan vartioinnista, valvonnasta ja turvaamistoimenpiteistä.

Ehdotukseen liittyy turvatarkastuksista tuomioistuimessa annetun lain muuttaminen siten, että siinä otettaisiin huomioon mahdollisuus määrätä tuomioistuin osallistumaan vapautensa menettäneiden valvontaan tuomioistuimessa. Muutos edellyttäisi asian huomioon ottamista myös lain nimessä; koska laki ei sääntelisi enää pelkästään turvatarkastuksia, vaan koskisi myös edellä todettuja vartiointitoimenpiteitä, lain nimi muutettaisiin laiksi turvatoimista tuomioistuimissa.

Työryhmän aikataulun puitteissa ei ollut mahdollista teettää logistista asiantuntija-arviota vanginkuljetuksen tehokkuudesta eikä siihen perustuvaa suunnitelmaa mahdollisimman tarkoituksenmukaisen vanginkuljetusjärjestelmän luomisesta. Työryhmän työ sekä oikeusministeriön ja sisäasiainministeriön teettämä vanginkuljetuksen nykytilan kartoitusselvitys antavat tarvittavan pohja-aineiston tällaisen selvityksen teettämiseksi.

Saatuana työnsä valmiiksi työryhmä luovuttaa kunnioittaen ehdotuksensa oikeusministeriölle ja sisäasiainministeriölle.

Helsingissä 31. päivänä toukokuuta 2003

Kimmo Hakonen

Ulla Mohell

Mauri Suo

Ahti Lempiö

Pasi Oksa

Heidi Meling

Yrjö Kahra

Tarmo Parviainen

Pauli Rekiranta

Heikki Lausmaa

Pentti Pöyry

Anne Hartoneva

ESITYS LAIKSI VANGINKULJETUKSESTA

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Ehdotetun vanginkuljetuslain tarkoituksena on luoda nykyistä tehokkaampi vanginkuljetusjärjestelmä. Tämä toteutettaisiin järjestämällä kuljetusviranomaisten eli vankeinhoitolaitoksen, poliisin, rajavartiolaitoksen ja tullilaitoksen tehtäväjako mahdollisimman tarkoituksenmukaisesti sekä tekemällä mahdolliseksi se, että tuomioistuimet voitaisiin määrätä osallistumaan kuljetettavien henkilöiden vartiointiin tuomioistuimissa. Lisäksi ehdotuksessa täsmennettäisiin lain tasolla olevia säännöksiä kuljetettavan henkilön kohtelusta ja olosuhteista sekä valvonnasta kuljetuksen ja sen keskeytyksen aikana.

Tehokkaimpana vanginkuljetuksen järjestämistapana pidettäisiin sellaista kuljetusviranomaisten välistä työnjakoa, jossa kukin kuljetusviranomaisen huolehtisi omien vankiensä tai muiden tässä laissa tarkoitettujen vapautensa menettäneiden henkilöiden kuljettamisesta. Tässä järjestelyssä vankeinhoitolaitos huolehtisi vankeinhoitolaitokseen kuuluvien laitosten välisistä kuljetuksista, rangaistusten täytäntöönpanoon liittyvistä kuljetuksista sekä vankeinhoitolaitoksen laitoksessa olevan tutkintavangin tutkintavankeuden toimeenpanoon liittyvistä kuljetuksista. Poliisi puolestaan huolehtisi rikosten esitutkintaan liittyvistä kuljetuksista, etsintäkuulutusten nojalla kiinniotettujen toimittamisesta asianomaisen viranomaisen huostaan, poliisin säilytettävänä olevan tutkintavangin tutkintavankeuden toimeenpanoon liittyvistä kuljetuksista sekä muista sille kuuluvista, virka-apuna suoritettavista kuljetuksista. Rajavartiolaitos ja tullilaitos huolehtisivat omaan toimintaansa liittyvästä vapautensa menettäneiden kuljettamisesta. Asianomaiset ministeriöt voisivat sopia kuljetusviranomaisten välisestä tehtävänjaosta toisin kuin mitä edellä on todettu, jos se olisi viranomaisten käytettävissä olevien voimavarojen sekä alueellisten tai paikallisten olosuhteiden vuoksi tarkoituksenmukaista. Lisäksi kuljetusviranomaiset voisivat tarkoituksenmukaisuussyistä yksittäisissä tapauksissa poiketa pääsäännön mukaisesta kuljetustehtävien jaosta. Oikeusministeriö voisi myös määrätä tuomioistuinten osallistumisesta vapautensa menettäneiden vartiointiin tuomioistuimissa. Tämän järjestelyn toteuttaminen merkitsisi sitä, että nykyisiä vanginkuljetustehtäviä siirtyisi poliisilta vankeinhoitolaitokselle sekä poliisilta ja vankeinhoitolaitokselta tuomioistuimille. Muutoksen toteuttaminen ei olisi mahdollista ilman lisäresurssien osoittamista näille viranomaisille. Siksi uudistuksen välitön toteuttaminen ei olisi mahdollista. Jos uudistuksen edellyttämiä lisäresursseja ei voitaisi vankeinhoitolaitokselle ja tuomioistuinlaitokselle osoittaa, työnjaon uudistus ei olisi toteuttamiskelpoinen.

Ehdotettu vanginkuljetuslaki sisältäisi säännökset kuljetusvälineiden, kuljetustilojen ja säilytystilojen asianmukaisista olosuhteista ja varustelutasosta. Lisäksi lakiin otettaisiin säännökset kuljetettavan kohtelusta, ravinnosta, vaatuksesta, ulkoilumahdollisuuksista, terveydentilasta huolehtimisesta, yhteydenpidosta kuljetusvälineen ja säilytystilan ulkopuolelle, omaisuuden hallussapidosta, var-

tioinnista, valvonnasta, sijoittamisesta kuljetusvälineessä ja säilytystilassa, kuljetettavan sekä kuljetusvälineen ja säilytystilan tarkastamisesta, kahlehtimisesta ja voimakeinojen käytöstä. Edellä todetuissa asioissa pyrittäisiin mahdollisuuksien mukaan noudattamaan tutkintavankeuslain ja vankeuslain säännöksiä. Rajoituksia käytettäisiin kuljetukseen liittyvistä erityisistä johtuen.

Vanginkuljetuslain säätämisen yhteydessä muutettaisiin turvatoimista tuomioistuimessa annettua lakia. Tämä muutos liittyisi vain niihin vaihtoehto-osiiin ehdotettua vanginkuljetuslakia, jolla tehtäisiin mahdolliseksi se, että oikeusministeriö voisi määrätä tuomioistuimen osallistumaan kuljetettavien vartiointiin tuomioistuimen tiloissa.

Ehdotetut lait ovat tarkoitetut tulemaan voimaan mahdollisimman pian sen jälkeen, kun ne on hyväksytty ja vahvistettu.

YLEISPERUSTELUT

1. Johdanto

Vanginkuljetuksesta annettavassa laissa säädettäisiin vanginkuljetustehtävien jakautumisesta kuljetusviranomaisten eli vankeinhoitolaitoksen, poliisin, rajavartiolaitoksen ja tullilaitoksen välillä. Laki sisältäisi myös säännökset vangin kohtelusta ja olosuhteista sekä valvonnasta kuljetuksen aikana. Lailla tehtäisiin mahdolliseksi se, että tuomioistuin voidaan määrätä osallistumaan vapautensa menettäneiden henkilöiden vartiointiin tuomioistuimissa. Tähän liittyen vanginkuljetuksesta annettavan lain säätämisen yhteydessä muutettaisiin turvatarkastuksista tuomioistuimissa annettua lakia (1121/1999), jonka nimi tässä yhteydessä esitetään muutettavaksi laiksi turvatoimista tuomioistuimissa.

2. Nykytila

2.1. Lainsäädäntö

Vanginkuljetuksesta ovat voimassa vuonna 1925 annettu laki (220/1925) ja vuonna 1954 annettu asetus (165/1954).

Laki vankien kuljetuksesta sisältää säännöksen siitä, että vanginkuljetuksesta huolehtii valtio. Laissa on valtuussäännös, jonka mukaan tarkemmat säännökset lain toimeenpanosta annetaan asetuksella.

Vanginkuljetusasetuksessa on säännelty muun muassa vankeinhoito- ja poliisiviranomaisten velvollisuudesta huolehtia vanginkuljetuksesta sekä niiden keskinäisestä tehtävänjaosta, kuljetuksen käytännön järjestelyistä, vankipassiin tehtävistä merkinnöistä, kuljetuksen mahdollisimman huomattomasta ja viivytyksettömästä suorittamisesta sekä kuljetettavien vankien vartioinnista.

Vanginkuljetusasetuksen 3 § koskee vankeinhoitolaitoksen ja poliisin välistä työnjakoa vanginkuljetuksen järjestämisessä. Mainitun pykälän 1 ja 2 momentin mukaan vankilaviranomainen huolehtii vankiloitten välisestä, vankilan ja rautateiden vankivaunun sekä eri vankivaunujen välisestä samoin kuin vankivaunussa tapahtuvasta kuljetuksesta. Jos vanki on kuljetettava vankilasta oikeuteen siinä kunnassa, jossa vankila sijaitsee tai jos vanki siirretään vankilasta sairaalahoitoon, on kuljetus niin ikään vankilaviranomaisten asia. Muusta vanginkuljetuksesta huolehtii poliisiviranomainen. Toukokuussa 2002 vanginkuljetusasetuksen 3 §:ään lisättiin 3 momentti (308/2002). Uuden momentin mukaan oikeusministeriö ja sisäasiainministeriö voivat sopia rangaistuslaitoskohtaisesti vankeinhoitoviranomaisten ja poliisiviranomaisten välisestä tehtävänjaosta toisin kuin mitä asetuksen 3 §:n 1 ja 2 momentissa säädetään, jos se vankeinhoito- ja poliisiviranomaisten käytettävissä olevien voimavarojen sekä alueellisten tai paikallisten olosuhteiden vuoksi on tarkoituksenmukaista. Vanginkuljetuksesta erikseen sopimisen mahdollisuus tuli tarpeelliseksi Vantaan vankilan toiminnan käynnistyessä toukokuun 2002 alussa.

Oikeusministeriö ja sisäasiainministeriö solmivat 1. päivänä toukokuuta 2002 vanginkuljetusasetuksen 3 §:n 3 momentin nojalla Vantaan vankilan vankien kuljettamista koskevan tehtäväjako sopimuksen, jonka mukaan vankilaviranomaiset huolehtivat vankien kuljettamisesta Helsingin hovioikeuteen sekä Helsingin kärjäoikeuteen ja poliisiviranomaiset huolehtivat kuljetuksista Espoon ja Vantaan kärjäoikeuteen. Yksittäisessä tapauksessa vankeinhoitoviranomaiset ja poliisiviranomaiset voivat huolehtia vanginkuljetustehtävästä sopimuksesta poiketen, jos se turvallisuus-, tarkoituk-

senmukaisuus- tai taloudellisuussyistä on perusteltua. Kuljetustehtävään sisältyy vangin vartiointi käräjäpaikalla. Tätä vanginkuljetuksen työjaosta erikseen sopimista pidettiin tarpeellisena, koska vanginkuljetusasetuksen 3 §:n 1 ja 2 momentin nojalla toteutettavan työjaon mukaan vankeinhoitoviranomaiset olisivat huolehtineet Vantaan vankilan vankien kuljettamisesta Vantaan käräjäoikeuteen, mutta kuljetuksesta Helsingin käräjäoikeuteen olisi vastannut poliisi. Tähän tehtävään poliisilla ei ole mahdollisuuksia. Näin ollen sopimuksella jatkettiin Helsingin tutkintavankilan toiminnan aikana vakiintunutta vankeinhoitoviranomaisten ja poliisin työjakoa.

Vanginkuljetusasetusta tarkemmat säännökset kuljetusten käytännön järjestelyistä on annettu oikeusministeriön antamalla vankivaunuohjesäännöllä sekä sisäasiainministeriön antamalla vanginkuljettajan ohjesäännöllä. Mainitut ohjesäännöt sisältävät säännökset muun muassa kuljettavan viranomaisen ja virkamiehen velvollisuuksista, vangin oikeuksista ja velvollisuuksista sekä vankien säilyttämisestä ja huollosta kuljetuksen aikana ja sen ollessa keskeytyneenä.

Rangaistusten täytäntöönpanon hallinnosta annetun lain (135/2001) 6 §:n 1 momentin 3-kohdan mukaan vankeinhoitolaitoksen tehtävänä on huolehtia vankien kuljetuksesta siltä osin kuin se kuuluu vankeinhoitolaitokselle.

2.2. Käytäntö

Vanginkuljetuksen käytännön järjestelyissä voidaan erottaa kolme toimintakokonaisuutta: tiedonkulku, vankien kuljettaminen sekä vankien omaisuuden kuljettaminen.

Tiedonkulku

Vanginkuljetuksen kannalta keskeinen seikka on kuljetustarpeen tuleminen kuljetuksen järjestämisestä vastaavan viranomaisen ja virkamiehen tietoon. Vanginkuljetusprosessin tässä osassa on keskeinen merkitys viranomaisten välisen tietojen vaihdon ja muun tiedonkulun toimivuudella. Kuljetuksen kannalta oleellisia tietoja ovat kuljetettavan henkilötiedot, tiedot häneen mahdollisesti liittyvistä kuljetuksen kuluessa erityisesti huomioitavista seikoista sekä tieto kuljetuksen määränpäästä ja ajankohdasta. Näiden tietojen perusteella tehdään päätökset kuljetustavasta, reitistä ja aikataulusta.

Tuomioistuinkuljetuksissa vankilat saavat tiedon vangin asian käsittelystä tuomioistuimessa pääsääntöisesti tuomioistuimen kirjallisesta tilauksesta. Kiireellisissä tapauksissa käytetään myös telefaksia ja puhelinta. Tilauksissa voi olla mainintoja kyseisen vangin kuljetukseen liittyvistä ehdoista, kuten vangin erilläänpitovaatimuksista. Tieto tulevasta oikeuskäsittelystä voi tulla vankilassa tiedoksi myös vangin itsensä kertomana tai vangin asiakirjoissa olevasta merkinnästä. Eräissä tapauksissa tilaus toimitetaan haastamisen yhteydessä tai asian edellisen käsittelyn jälkeen vankipassin yhteydessä. Jos vangin läsnäoloa oikeudenkäynnissä ei edellytetä, häneltä kysytään kirjallisesti, haluaako hän olla läsnä oikeuskäsittelyssä. Vankilasta oikeuteen toimitettavasta vangista tehdään vankipassi, josta ilmenee passittaja, kuljetettavan nimi, kuljetuksen määränpää ja tarkoitus. Vankipassissa tulee näkyä myös tilaajan kuljetusta koskevat ohjeet sekä vankilan omat, esimerkiksi turvallisuutta tai vangin lääkitystä koskevat merkinnät. Vankilassa kuljetuksesta ilmoitetaan tarvittaville tahoille, kuten päivystykseen, vangin asunto-osastolle ja kuljetuksesta huolehtiville vartijoille. Jos kuljetuksen hoitaa poliisi, vankilasta ilmoitetaan kuljetustarpeesta kuljetuksesta kulloinkin vastaavalle poliisiyksikölle. Saavuttaessa tuomioistuimeen kuljetuksesta vastaava virkamies ilmoittaa tuomioistuimen edustajalle kuljetettavan olevan paikalla. Käsittelyn päätyttyä tuomioistuin kirjoittaa vankipassin vangin toimittamiseksi vankilaan tai poliisivankilaan. Vankilaan palattaessa vanki-

passi ja mahdolliset muut asiakirjat toimitetaan passituksista vastaavalle virkamiehelle. Mahdollisista poikkeuksellisista tapahtumista raportoidaan. Poliisivankilassa säilytettävien vangittujen osalta poliisi saa tiedon kuljetustarpeista vastaavasti tuomioistuimen tilauksien mukaan. Tuomioistuin-kuljetusten vakavin käytännön järjestelyjen ongelma on myöhäisessä vaiheessa tuleva tieto kuljetustarpeesta.

Terveydenhuollon kuljetuksissa kuljetusperuste syntyy terveydenhuoltohenkilöstön päätöksellä vangin vankilassaoloaikana. Kuljetettavalle vangille tehdään vankipassi, josta ilmenee passittaja, vangin henkilöllisyys, kuljetuksen määränpää ja ajankohta sekä mahdolliset muut huomioon otavat asiat. Vankipassi toimitetaan ei-kiireellisissä tapauksissa päivitykseen samalla tavoin tuomioistuin-kuljetuksissa. Myös jatkoimet ovat soveltuvin osin samat. Häätapauksissa toimitaan tilanteen edellyttämällä tavalla. Poliisin osalta kyseeseen tulevat lähinnä tutkintavankien terveydenhuoltoon liittyvät käynnit ja sairaalavartioinnit.

Muissa kuljetuksissa (siirrot vankilasta toiseen, poistumislupien ja tapaamisten järjestämiset) kuljetusperuste syntyy pääsääntöisesti vankeinhoitolaitoksen omin päätösin. Näissäkin tapauksissa lähtevä vankila tekee vastaavan vankipassin kuin tuomioistuin-kuljetuksissa. Myös muu tiedonkulku on soveltuvin osin samankaltaista. Näihin kuljetuksiin liittyy tiedonkulun ongelmia: esimerkiksi siirtotapauksissa vangin vastaanottava vankila ei välttämättä saa etukäteen tietoa tulossa olevasta vangista. Poliisilla nämä muut kuljetukset ovat lähinnä tutkintaan liittyviä.

Niin kutsuttuun aikataulun mukaiseen kuljetukseen liittyy tiedon kulun kannalta erityispiirteitä. Ei ole olemassa systematisoitua järjestelmää, josta kuljetusta hoitavat vartijat sekä reitin pysähdyspaikoilta liityntäliikennettä hoitavat voisivat saada ennalta tiedon eri pysähdyspaikoilta kyytiin tulevista tai niille jätettävien vankien määrästä tai heihin liittyvistä kuljetuksissa huomioon otavista seikoista. Käytännössä tiedonkulkua hoidetaan kuljetuksenaikaisella puhelinliikenteellä toiminnassa syntyneiden käytäntöjen mukaan. Tiedonkulun toimivuus on paljolti kiinni siinä toimivista henkilöistä ja heidän omaksumistaan toimintatavoista. Kuljetusta hoitavat vartijat saavat lopullisen tiedon mukaan tulevista vangeista vasta kullakin pysähdyspaikalla. Vankipassien perusteella tehdään kirjaukset kuljetettavista ja heidän määränpäästään vanginkuljetusreitin kuljetuspäiväkirjaan. Vankipassista ilmenee viimeistään myös kuljetuksissa huomioon otavat erityisasiat, kuten erilläänpito, karkaamisvaara tai mahdollinen lääkitys. Tiedonkulun ongelmat rasittavat erityisesti niitä vankiloita ja poliisivankiloita, joihin esimerkiksi tuomioistuihin passitetut vangit majoitetaan tuomioistuin-käsittelyn vaatimaksi ajaksi. Näihin vankiloihin voi tulla hyvinkin lyhyellä varoitusajalla lyhytaikaisesti tai majoitettaviksi paljon vankeja, jotka on paitsi otettava asumaan, myös paikallisesti kuljetettava ja vartioitava kuljetusperusteen edellyttämällä tavalla.

Paikallisessa vanginkuljetuksessa vanki on pääsääntöisesti koko kuljetuksen ajan saman viranomaisen valvonnassa ja useimmiten vielä samojen virkamiesten vastuulla. Pääsääntöisesti kuljetusta koskeva tarvittava tieto saadaan. Joissakin tapauksissa kuljetusta koskeva tieto kuljetettavalle virkamiehelle voidaan antaa niin myöhään, että se vaikeuttaa riittävää valmistautumista.

Vankien kuljettaminen

Vangin kuljettamisesta vastaava virkamies varmistautuu ennen kuljetuksen alkamista siitä, että kuljetettava on oikea henkilö sekä tarkastaa vangin, ellei tätä ole jo tarkastettu. Pääsääntöisesti muussa kuin aikataulun mukaisessa kuljetuksessa on ajoneuvon kuljettajan lisäksi yksi virkamies kuljetettava vankia tai vangittua kohden. Vankeinhoitolaitoksen osalta autonkuljettaja ei yleensä osallistu vartiointiin. Poliisin osalta tehtävä annetaan yleensä kaksimiehiselle poliisipartiolle, joka vastaa

kuljetuksesta koko sen keston ajan. Jos kuljetukseen liittyy yöpyminen muualla kuin vangin tai vangitun sijoitusvankilassa, väliaikaismajoituksen aikana vangin valvonnasta ja ylläpidosta vastaa se laitos, jossa vanki yöpyy. Kuljetuksen jatkuessa noudatetaan soveltuvin osin samaa menettelyä kuin kuljetuksen alussakin. Kuljetuksen tarkoituksen täytyttyä ja vangin palatessa lähtövankilaan tai saapuessa uuteen sijoituspaikkaan tehdään tarvittavat kirjaukset ja mahdolliset vangin ja hänen omaisuutensa tarkastukset sekä toimitetaan vanki vastaanotto-osastolle tarvittavaa varusteiden vaihtoa varten. Kuljetuksen päättymiseen liittyvät toimet ovat riippuvaisia suoritettujen kuljetusten syystä ja kestosta. Lyhyeltä tuomioistuinkäynniltä paluun yhteydessä toimenpiteet ovat vähemmän perusteelliset kuin uuteen sijoituspaikkaan saapumiseen liittyvät käytännöt.

Jos vanginkuljetus suuntautuu vankilan tai poliisin paikallisesti hoitaman kuljetusalueen ulkopuolelle, suoritetaan matka tai osa siitä yleensä aikataulun mukaisilla vanginkuljetusreiteillä. Vankivaunun lähtiessä reitille vartijat tarkastavat vaunun. Sen jälkeen vangit sijoitetaan vaunun osastoihin. Samalla luovutetaan vangeille matkan ajaksi haltuun annettavat tavarat. Muut tavarat jätetään sitä varten olevaan tilaan. Kuljetuksen aikana vaunun miehistö (kaksi vartijaa) huolehtii vartioinnista ja vankien hyvinvoinnista. Määräasemalla vangit ja heidän mukanaan tuomansa tavarat luovutetaan kuljetuksen jatkosta vastaavalle virkamiehelle.

Vankeinhoitolaitoksen suorittamissa tuomioistuin kuljetuksissa vangit viedään tuomioistuimeen vankien säilytystiloihin. Vangin kuljettamisesta vastaava vartija huolehtii vangin vartioinnista myös tuomioistuimessa odotuksen ja asian käsittelyn ajan. Poliisin vastatessa kuljetuksesta menettely on pääsääntöisesti sama. Kuljetusta hoitavat poliisimiehet vastaavat myös tuomioistuin käsittelyn aikaisesta vartioinnista. Osassa tuomioistuimia vankien säilytystilat eivät ole asianmukaiset. Tämä vaikeuttaa vartiointia.

Vangin terveydenhuoltokuljetuksesta vastaava vartija tai poliisi hoitavat vartioinnin terveydenhuollollisen toimenpiteen ja odotuksen ajan. Odotusaikoja varten ei ole olemassa muista odotustiloista erillisiä tiloja vankeja varten. Sairaalaan hoidettavaksi otetun, jatkuvaa valvontaa edellyttävän vangin tai vangitun valvonnan järjestelyt suunnitellaan tapauksittain. Kiireelliset hätätapaukset hoidetaan ambulanssikuljetuksina. Näissä valvonta hoidetaan tilanteen mukaan.

Vankien omaisuuden kuljettaminen

Kuljetukseen mukaan otettavan vangin omaisuuden määrä ja laatu on riippuvainen kuljetuksen tarkoituksesta. Lyhytaikaiset käynnit tai vierailut eivät edellytä tavaroiden tarkastamisen lisäksi muita erityistoimia. Vangin siirtyessä toiseen laitokseen myös hänen omaisuutensa siirretään. Vastaanotto-osastolla vanki pakkaa yleensä itse omaisuutensa kuljetusta varten. Hallussa ollut omaisuus tarkastetaan. Mukanaan vanki saa kuljettaa pääsääntöisesti sen verran kuin käsissään voi kantaa. Tavarain kuljetusta rajoittaa vanginkuljetusajoneuvojen rajallinen tavarain kuljetustila sekä suuresta tavarain määrästä aiheutuvat ongelmat nopeassa lastaamisessa ja purkamisessa erityisesti junaliikenteessä. Se vangin omaisuus, jota hän ei voi kuljettaa mukanaan, toimitetaan vangin määräpäähen erilliskuljetuksessa.

Vanginkuljetuksen määristä ja kustannuksista

Vanginkuljetuksen määristä ja kustannuksista ei ole olemassa riittävää vakiintunutta tilastointi- ja kustannusten kohdentamiskäytäntöä. Seuraavassa esitettävät luvut perustuvat eri lähteiden yhdistelyyn ja erikseen tehtyihin selvityksiin.

Poliisin tekemän seurannan mukaan poliisilla oli pääkaupunkiseudun ulkopuolella vuonna 2002 noin 4 000 vanginkuljetustehtävää runsaan 3 000 vankeinhoitolaitoksen kirjoilla olevan tutkintavangin tai vankeusvangin kuljettamiseksi. Tähän kului noin 7,5 henkilötyövuotta. Pääkaupunkiseudulla oli vuonna 2002 vajaat 400 kuljetusta, joissa kuljetettiin lähes 600 vankia. Tähän kului noin 2,7 henkilötyövuotta.¹

Vuonna 2003 tehtyjen sekä poliisin tutkintavankeja että vankeinhoitolaitoksen kirjoilla olevia vankeja koskevien selvitysten mukaan vuosittain tehdään noin 44 000 kuljetuskertaa vankien ja vangittujen kuljettamiseksi. Näistä noin 14 000 on poliisin tekemiä, loput vankeinhoitolaitoksen. Poliisin kuljetuskerroista noin puolet on tehty vankeinhoitolaitoksen kirjoilla olevien kuljettamiseksi toisen puolen ollessa poliisin itsensä säilyttämien vangittujen kuljetuksia.

Tavanomaisimmat syyt vankeinhoitolaitoksen kuljetuksiin olivat niin kutsutut muut kuljetukset, vankiloiden väliset siirrot ja tuomioistuinkuljetukset. Näihin kolmeen kuljetusperusteryhmään kuuluva matkustajamäärä oli noin 85 000. Ryhmään muut kuljetukset kuuluvat erilaiset asiointikuljetukset sekä vankilan toimintaan ja vankien toimintoihin liittyvät kuljetukset. Näissä muissa kuljetuksissa matkusti noin 35 400 kuljetettavaa. Poliisin osalta tavanomaisin kuljetus oli tuomioistuin-kuljetus. Toiseksi yleisin kuljetusperuste oli vankeinhoitolaitoksen vankien siirrot.

Tehdyn selvityksen mukaan vuoden 2002 aikana virkamiehen tehtävänä on ollut vanginkuljetus lähes 65 000 kertaa. Poliisimiehellä tehtävä on ollut noin 23 000 kertaa, näistä vajaa puolet vankeinhoitolaitoksen vankien kuljetuksessa. Poliisi käyttää yhden vangin kuljetuksessa keskimäärin enemmän työvoimaa kuin vankeinhoitolaitos. Osin tämä on selitettävissä sillä, että poliisilla kuljetustehtävän perusyksikkö on kaksimiehinen partio. Vankeinhoitolaitoksen kuljetuksissa on poliisia useammin myöskin useita kuljetettavia samaan kohteeseen, mikä mahdollistaa kuljetuksen toteuttamisen suhteellisesti pienemmällä resurssilla. Poliisi käyttää yhteensä noin 25 henkilötyövuotta vanginkuljetustehtäviin, näistä noin 15 henkilötyövuotta vankeinhoitolaitoksen vankien kuljetuksiin². Määrä on poliisin seurannan tuottamaa tietoa suurempi. Vankeinhoitolaitoksen kuljetustehtäviin käyttämä työpanos on lähes 74 henkilötyövuotta.

Poliisin vanginkuljetukseen liittyvät työvoimakustannukset olivat vuonna 2002 noin 734 000 €³. Tästä vankeinhoitolaitoksen vankien kuljetuksen osuus oli noin 434 000 €. Vankeinhoitolaitoksessa vastaavat kustannukset olivat noin 2 073 000 €. Vankeinhoitolaitoksen vanginkuljetuksen työvoimakustannuksista paikalliskuljetusten osuus oli noin 1 476 000 € ja aikataulunmukaisten reittien noin 597 000 €.

Vankeinhoitolaitoksen järjestämä aikataulun mukainen, junilla hoidettu liikenne perustuu vankeinhoitolaitoksen ja VR:n sopimukseen, jonka mukaan VR on sitoutunut pitämään vankivaunut käytökunnossa ja liikennöimään niillä vähintään vuoteen 2015. Junaliikenteen laskutusperusteena on 37:n II luokan lipun hinta ajetuilta kilometreiltä. Vähintään laskutetaan vuodessa kuitenkin 250 000

---

¹ Lukuihin ei sisälly vankien valvonta poliisin säilytystiloissa. Todennäköisesti selvityksessä ilmoitettu työajankäyttö ei kata kaikkea kuljetustehtävien sitomaa aikaa.

² Luvussa ei ole mukana poliisin säilytystiloissa tapahtunut vartiointi.

³ Työvuosien arvioinnissa laskennallisena työvuoden pituutena on pidetty 1 740 tuntia. Vuosiloma ei ole tuntimäärässä mukana. Sairaslomia, koulutusta ja vastaavia poissaoloja ei ole huomioitu. Työvoimakustannusten laskennassa on työvuoden hintaa arvioitaessa käytetty perustana vankeinhoitolaitoksen osalta A 13 –palkkausluokan mukaista palkkaa viidellä ikälisällä ja poliisin osalta A 15 –palkkausluokan palkkaa niin ikään viidellä ikälisällä. Lomaraha on huomioitu. Työnantajan muina kuluina on pidetty 27 % palkkasummasta. Haitallisen työajan lisiä eikä ylityölisä ole otettu laskelmassa huomioon.

kilometriä. Vuonna 2002 VR:lle maksettiin noin 777 000 €. Näissä kuljetuksissa vankeinhoitolaitoksen omat kustannukset ovat palkkakuluja (147 000 €) ja muita toimintakuluja (65 000 €). Viimeksi mainittuja ovat muun muassa henkilöstön päivärahat ja majoituskulut. Lisäksi kustannuksia aiheutuu vankiloiden hoitamasta liityntäliikenteestä rautatieasemille.

Työnjaosta vankeinhoitolaitoksen ja poliisin välillä

Vankeinhoitolaitoksen ja poliisin välinen työnjako vanginkuljetuksessa perustuu vanginkuljetusasetuksen 3 §:ään. Sen nojalla vankilaviranomainen huolehtii vankiloitten välisestä, vankilan ja rautateiden vankivaunun sekä eri vankivaunujen välisestä samoin kuin vankivaunussa tapahtuvasta kuljetuksesta. Jos vanki on kuljetettava vankilasta oikeuteen siinä kunnassa, jossa vankila sijaitsee tai jos vanki siirretään vankilasta sairaalahoitoon, on kuljetus niin ikään vankilaviranomaisten asia. Muusta vanginkuljetuksesta huolehtii poliisiviranomainen.

Vanginkuljetusasetuksen 3 §:n 3 momentin nojalla oikeusministeriö ja sisäasiainministeriö voivat sopia rangaistuslaitoskohtaisesti vankeinhoitoviranomaisten ja poliisiviranomaisten välisestä tehtävänjaosta toisin kuin mitä asetuksessa on todettu, jos se vankeinhoito- ja poliisiviranomaisten käytettävissä olevien voimavarojen sekä alueellisten tai paikallisten olosuhteiden vuoksi on tarkoituksenmukaista. Toistaiseksi tällainen sopimus on tehty vain Vantaan vankilan vankien kuljettamisesta.

Vankeinhoitolaitoksen ja poliisin välinen työnjako vanginkuljetustehtävissä on vakiintunut. Monin paikoin työnjako sujuu hyvin joustavasti ja tarkoituksenmukaisesti.

Havaituista ongelmista

Keskeisin vanginkuljetusjärjestelyjen ongelma on tiedonkulun puute. Täysin ennakoimattomia kuljetuksia tulee kuljetusviranomaisten tehtäviksi varsin paljon. Tämä vaikeuttaa paitsi kuljetustoiminnan suunnittelua myös muiden virkatehtävien hoitamista. Esimerkiksi vankilassa ennakoimaton kuljetustehtävä voi merkitä sitä, että vankien toimintoja valvomaan tarkoitettu vartija lähtee valvomaan kuljetusta eikä vangeille voida järjestää päiväjärjestyksen mukaista toimintaa. Tiedonkulun puute johtaa monissa tapauksissa myös siihen, että vankilaan tulee yhdellä kuljetuksella useita vankeja, joiden saapumisesta vankilalla ei ollut tietoa.

Useissa tapauksissa vanginkuljetus kestää kohtuuttoman pitkiä aikoja. Esimerkiksi oikeudenkäyntiin toiselle puolelle maata matkustava vanki voi joutua olemaan kuljetusvälineessä ja väliaikaisissa majoitustiloissa pitkälti yli viikon. Vangin asianmukaisen kohtelun kannalta tämä ei ole hyväksyttävä tilanne.

Vanginkuljetustoiminta vaikuttaa joiltakin osin tehottomalta. Esimerkiksi eräillä aikataulun mukaisilla junareiteillä kuljetettavien vankien määrät ovat pienet.

Vankeja kuljetetaan myös tilanteissa, joissa vangin asian voisi järjestää jollakin muulla tavalla kuin vangin matkustamisella. Esimerkiksi vankiloissa, joissa on paljon tutkintavankeja, pakkokeino-oikeudenkäyntejä voitaisiin pitää vankilan tiloissa sen sijaan, että useat vangit lähtevät tuomioistuimiin. Niin ikään vankien tuomioistuinkuljetuksien määrää voitaisiin vähentää käyttämällä hyväksi teknisin yhteyksin järjestettäviä asianosaisten ja todistajien kuulemisia. Tältä osin lainsäädäntöä ollaan kehittämässä edelleen siihen suuntaan, että yhä useammin on mahdollista järjestää oikeudenkäyntien osia ilman, että henkilön on välttämätöntä olla läsnä paikan päällä oikeuden istunnossa.

2.3. Ruotsin vanginkuljetusjärjestelmä

Ruotsissa perustettiin vuonna 1966 neljä alueellista vanginkuljetuskeskusta. Aluksi vanginkuljetusorganisaatioon kuuluivat kriminaalihuoltoviranomaiset ja tutkintavankilat. Vuodesta 1972 lukien myös poliisiviranomaiset ovat toimineet vanginkuljetusviranomaisina. Ruotsissa on toteutettu useita vanginkuljetusjärjestelmää koskeneista uudistuksista, joiden pääasiallisena tavoitteena on ollut kustannussäästöjen aikaansaaminen ja tehokkuuden lisääminen.

Ruotsissa viimeisin vanginkuljetusjärjestelmän uudistus toteutettiin 1. päivänä maaliskuuta 2002. Ruotsissa vanginkuljetuksesta huolehtii valtakunnallinen kuljetusviranomainen, jolla on pääkonttori sekä 24 aluekonttoria. Vanginkuljetusorganisaatiossa kiinnitetään keskeisesti huomiota kuljetusten etukäteissuunnitteluun. Pääosa kuljetuksista hoidetaan kuljetusviranomaisen autoilla. Lisäksi käytetään yleisiä liikennevälineitä, myös charter-lentoja.

Pääsääntöisesti vanginkuljetukseen osallistuu kolme henkilökuntaan kuuluvaa. Keskimäärin yhdessä kuljetuksessa on 3 ½ kuljetettavaa. Useat kuljetettavat ovat fyysisesti tai psyykkisesti huonokuntoisia. Kuljetuspalvelu suorittaa kuljetuksia myös muiden viranomaisten toimeksiannosta. Näissä tehtävissä kuljetetaan muun muassa päihteiden väärinkäyttäjiä, erityistä hoitoa edellyttäviä nuoria sekä psykiatrissa pakkohoitoa tarvitsevia henkilöitä.

2.4. Nykytilan arviointi

Vankien kuljettamisen tarve

Vankien kuljettamisen yleisimmät syyt ovat vankien kuljettaminen tuomioistuimiin, toiseen vankilaan sekä ulkopuoliseen terveydenhuollon toimintayksikköön. Vanginkuljetusjärjestelmän toimivuuden kannalta on tärkeää, ettei jouduta suorittamaan niin kutsuttuja turhia kuljetuksia. Näillä tarkoitetaan kuljetuksia, jotka olisi voitu välttää esimerkiksi asianmukaisella vankisijoituksella tai tiedonkululla.

Runsas vankien kuljettaminen ei ole vangin eikä viranomaisten kannalta suotavaa. Vanginkuljetusten vähentämispyrkimys on myös turvallisuuden kannalta tavoiteltava asia, sillä vankiloiden tullessa yhä säilytysvarmemmiksi, vanginkuljetukseen liittyvät turvallisuusriskit, esimerkiksi mahdolliset pakoyritykset, lisääntyvät. Vanginkuljetuksen järkevöittäminen pohtimisessa tuleekin ensisijaiseksi tavoitteeksi ottaa kuljetustarpeiden vähentäminen. Tämä ei kuitenkaan merkitse sitä, että tulisi pyrkiä luopumaan toiminnallisesti perustelluista ja välttämättömistä kuljetuksista. Keskeisimmät kuljetustarpeita vähentävät toimenpiteet ovat asianmukainen vankisijoittelu, perusteellinen vangin vankeusaikaisen toiminnan suunnittelu, prosessuaalisten säännösten joustojen hyväksi käyttäminen vangin tarpeettomien tuomioistuimiin kuljettamisien välttämiseksi, erilaisten asiointien yhdistäminen vangin poistumislupiin, kuljetustarpeiden hyvä suunnittelu ja asianmukainen tiedonkulku.

Vanginkuljetuksen järjestämisen ongelmia

Vankien kuljettaminen niin kutsutussa aikataulunmukaisessa liikenteessä, joka pääosin hoidetaan rautateitse ja linja-autoilla, on useiden paikkakuntien välillä hidasta. Erityisen hidasta on niin kutsuttu poikittaisliikenne. Monissa tapauksissa vanki voi esimerkiksi oikeudenkäynnissä läsnä ollak-

seen joutua matkustamaan pitkän matkan ja viettämään jopa selvästi yli viikon mittaisen ajan kuluneuvossa ja matkaselleissä. Nämä tilat eivät olosuhteiltaan vastaa tavanomaista vankila-asumisen tasoa. Niin ikään vangin toimintamahdollisuudet kuljetuksen aikana tai sen ollessa keskeytyneenä ovat erittäin vähäiset.

Sekä vankeinhoitolaitoksella että poliisilla tulee olla nykyisestä vanginkuljetusjärjestelmästä johtuen kaiken aikainen ja tietyin kapasiteetin mukainen valmius huolehtia vanginkuljetustehtävästään. Tämä valmiusvaatimus on luonteeltaan sekä laadullista että määrällistä. Valmiuden ylläpito on kallista, etenkin kun tietyillä alueilla ja tietyillä reiteillä todelliset kuljetettavien vankien määrät ovat yleensä varsin pienet. Edellä nykytilan kuvauksessa todettu tietojenvaihdon vähäisyys sekä siitä seuraava vanginkuljetustehtävien ennakoimattomuus ovat omiaan pitämään yllä vanginkuljetusjärjestelmän korkeaa hintaa. Vanginkuljetuksen ennakoimattomuus voi johtua myös siitä, että kuljetustarve syntyy yhtäkkisesti. Tällainen on tilanne esimerkiksi vangin terveydenhuollon järjestämiseksi tehtävissä kuljetuksissa. Vankeinhoitolaitoksella ja poliisilla tulee siis olla valmius hoitaa kiireellinen terveydenhuollollinen kuljetus ilman kuljetukseen varautumisen aikaa. Edellisessä kappaleessa todettu vanginkuljetuksen hitaus tekee omalta osaltaan vanginkuljetuksesta myös runsaan henkilöstömäärän sitovana kalliin: kauan kestävät kuljetukset sitovat kuljettavan ja valvonnasta huolehtivan henkilökunnan sekä kuljetuskaluston kuljetustehtävään pitkäksi ajaksi.

Nykyistä vanginkuljetusjärjestelmää voidaan pitää koordinoimattomana. Kuljetusten asianmukaisella koordinoimisella kyettäisiin nopeuttamaan kuljetuksia sekä saamaan aikaan kustannussäästöjä. Osittain nykyiset koordinoitongelmat johtunevat siitä, että vanginkuljetuksesta huolehtii kaksi eri hallinnonalaa, jolloin esimerkiksi mahdollisuudet kerätä ja välittää kuljetustehtäviä koskevia kattavia tietoja automaattisen tietojenkäsittelyn avulla ovat pienemmät kuin tietotarpeen ollessa vain yhden hallinnonalan sisäistä. Lisäksi vanginkuljetustehtäviin osallistuu saman hallinnonalan sisälläkin niin useita toimijoita, että myös sisäiset tiedonkulun ongelmat ovat ilmeiset ja kuljetusjärjestelyitä hankaloittavat.

Vankeja kuljetetaan paitsi vankiloiden välillä, myös vankeinhoitolaitoksen yhteistyöorganisaatioiden toimipisteisiin. Keskeisimmät tällaiset yhteistyötahot ovat poliisilaitokset ja tuomioistuimet. Näiden yhteistyöorganisaatioiden fyysinen sijainti vaikuttaa vanginkuljetuksen toimivuuteen. Huomattava on, että sijaintiasia ei ole kyse ainoastaan maantieteellisesti pitkistä välimatkoista, vaan esimerkiksi pääkaupunkiseudulla jonkin viranomaisen toimipaikan vähäinenkin muutos voi vaikuttaa ratkaisevasti vanginkuljetusjärjestelyihin. Tällainen tilanne syntyy lähivuosina, kun Helsingin käräjäoikeus muuttaa Pasilasta Salmisaareen. Tuolloin vanginkuljetus esimerkiksi Vantaan vankilasta tai Pasilan poliisitalosta Helsingin käräjäoikeuteen pitenee ajallisesti selvästi nykytilanteeseen verrattuna. Vanginkuljetuksen tarkoituksenmukaisen järjestämisen kannalta toimivia ovat olleet ratkaisut, joissa yhteistyötahojen toimitilat ovat samassa rakennuksessa taikka muutoin hyvin lähellä toisiaan. Tällöin kyetään saavuttamaan paitsi kuljetus- myös vartiointikustannusten säästöjä. Esimerkki tältä osin hyvin toimivasta suunnittelusta ja toteutuksesta on Kouvolan käräjäoikeuden ja poliisilaitoksen toimitilaratkaisu.

Vanginkuljetuksen työnjakoon ja yhteistyöhön liittyviä ongelmia

Vanginkuljetuksen työnjaossa vankeinhoitoviranomaisten ja poliisin välillä noudatetaan vanginkuljetusasetuksen säännöksiä tai sen nojalla tehtyjä erillissopimuksia. Työnjako on ollut käytössä useiden vuosikymmenien ajan, joten käytännöt ovat vakiintuneet. Useilla paikkakunnilla yhteistyö on

erittäin joustavaa ja tarpeen mukaan kuljetustehtävien asetuksen mukaisesta työnjaosta saatetaan poiketa. Se, että kuljetustehtävää hoitaa kaksi eri viranomaista, edellyttäisi hyvää tiedonkulkua. Nykyisessä järjestelmässä erityisesti tiedonkulun puutteet vaikeuttavat kuljetustoiminnan tarkoituksenmukaista järjestämistä.

Poliisihallinnon useissa selvityksissä on todettu, etteivät vanginkuljetustehtävät kuulu poliisin perustehtäviin. Hallinnonalan lisääntyneisiin tehtäviin nähden suhteellisesti vähentyneiden resurssien vuoksi on ilmaistu halukkuus luopua näistä tehtävistä. Myös vankeinhoidon alalla resurssipula on ilmeinen. Näin ollen nykyisessä tilanteessa ei voida ilman lisäresursseja olennaisesti muuttaa vanginkuljetuksen työnjakoa.

Niin kutsutussa aikataulunmukaisessa vanginkuljetuksessa keskeisenä kuljetusvälineenä käytetään junaa. Vankien kuljettaminen junalla perustuu VR:n ja rikosseuraamusviraston (aikaisemmin soti- musosapuolena oli oikeusministeriön vankeinhoito-osasto) solmimaan sopimukseen, joka on voimassa vuoden 2015 loppuun saakka. Käytössä on neljä VR:n omistamaa vankivaunua, joiden käytöstä vankeinhoitolaitos maksaa. VR:n kaluston uusiminen on merkinnyt sitä, että kaikkiin juniin ei enää nykyisin voida liittää vankivaunuja. Pendolino-juniin vankivaunuja ei voida yhdistää. InterCity-juniin sopivia on vankivaunuista kaksi. Rautateitse tapahtuvaa vanginkuljetusta hankaloittaa lisäksi se, että nykyisin raiteet ja asemat rakennetaan yhä useammin eri tasoille, jolloin etenkin linja-autolla ei välttämättä pääse junan viereen. VR:n ja vankeinhoitolaitoksen vanginkuljetusyhteistyössä ei ole näköpiirissä muutoksia aivan lähivuosina. Noin kymmenen vuoden kuluttua tilanne saattaa muuttua, koska vankivaunut on rakennettu 1980-luvulla ja ne kestävät nykyisenkaltaisessa käytössä noin 30 vuotta. Uuden matkustajavaunun hinta on noin 2,5 miljoonaa euroa. Lisäksi vankivaunuun on tehtävä erityiset vankeinhoidolliset ja turvallisuuteen liittyvät rakenteet ja valmiudet, joten sen hinta on selvästi matkustajavaunun hintaa korkeampi. VR:n toteuttamat ja kaavailemat reitistömuutokset vaikuttavat vanginkuljetukseen nopeammassakin aikataulussa. Myös vankeinhoidollisella saattaa olla tulevaisuudessa toiveita vanginkuljetusreittien muuttamiseen, koska osalla nykyisistä reiteistä kulkee vain vähän vankeja.

Rajavartiolaitos ja tullilaitos kuljettavat omia vankejaan, mutta ne eivät osallistu vankeinhoitolaitoksen vankien kuljettamiseen. Poliisin, rajavartiolaitoksen ja tullin välillä on yhteistyötä vanginkuljetustehtävissä. Erityisesti syrjäisillä alueilla kaikkien vanginkuljetuksesta huolehtivien viranomaisten yhteistyöllä kyettäisiin luomaan nykyistä tehokkaampi vanginkuljetusjärjestelmä.

Vankien kohtelu ja olosuhteet vanginkuljetuksen aikana

Vankeja kohdellaan kuljetuksen aikana asianmukaisesti. Silti kuljetuksiin liittyy merkittäviä vangin aseman ja toimintamahdollisuuksien rajoituksia. Kuljetuskaluston sekä jatkokuljetuksen odotustilojen aineellisista olosuhteista ja kuljetuksiin kerrallaan osallistuvan henkilökunnan vähäisyydestä väistämättä seuraa, ettei vangille voida kuljetuksen tai sen keskeytyksen aikana turvata esimerkiksi vankeusrangaistuksen täytäntöönpanoa koskevien säännösten mukaista kohtelua, asemaa ja toimintamahdollisuuksia. Vangin asema ja olosuhteet on kuitenkin pyritty järjestämään niin asianmukaisiksi kuin ne poikkeuksellisissa kuljetusolosuhteissa on järjestettävissä.

Erityinen vanginkuljetukseen liittyvä ongelma on se, että nykyisin vangeilla on paljon terveydentilaansa liittyviä ongelmia. Useilla vangeilla on runsas lääkitys. Keskeinen vankien kuljetukseen aikaiseen kohteluun ja turvallisuuteen liittyvä kysymys on, miten turvataan terveydenhuollon ja lääkityksen järjestäminen kuljetuksen aikana.

Vanginkuljetuksessa käytettävien kulkuneuvojen tilat eivätkä olosuhteet vastaa vankila- tai poliisilaitosolosuhteita. Kulkuvälineissä on luonnollisesti tarkoitus oleskella mahdollisimman lyhyitä aikoja. Koska useat kuljetukset kuitenkin kestävät useita tunteja tai jopa vuorokausia, vangin asianmukaisen kohtelun kannalta on ongelmallista, että hän joutuu viettämään aikaansa ahtaissa ja varustelemattomissa tiloissa.

Nykyiset vanginkuljetusta koskevat säädökset ovat tältäkin osin vakavasti vanhentuneet, sillä ne eivät sisällä tarvittavia vangin kohtelua ja kuljetuksenaikaisia olosuhteita koskevia vähimmäissääntöjä.

Vangin tavaroiden kuljettaminen ja vastuu tavaroista kuljetuksen aikana liittyvät vangin asemaan ja kohteluun. Pääsääntöisesti vangin henkilökohtainen käyttöomaisuus kuljetetaan samassa kuljetuksessa kuin missä vanki itsekkin kulkee. Osalla vangeista on kuitenkin vankilassa mukanaan niin paljon omaisuutta, ettei sen kuljettaminen vangin mukana ole mahdollista. Näissä tapauksissa osa tavaroista kuljetetaan vangin määränpäähän myöhemmässä kuljetuksessa. Vastuunjaon lähtökohtana on se, että vanki vastaa myös kuljetuksen aikana hallussaan olevasta omaisuudestaan. Kuljettaja puolestaan vastaa sen haltuun annetusta omaisuudesta. Mahdollisissa vahingonkorvaustilanteissa on keskeinen merkitys omaisuudesta tehdyllä luettelolla, jossa haltuun otettu omaisuus on yksityiskohteisesti todettu ja pääpiirteittäin arvioitu.

Vanginkuljetukseen liittyvät turvallisuusvaatimukset

Huolimatta siitä, että vanginkuljetusolosuhteet ovat poikkeukselliset, kuljetuksen turvallisuus on varmistettava. Tällä tarkoitetaan muun muassa kuljetukseen osallistuvien vankien ja henkilökunnan sekä ulkopuolisten henkilöiden turvallisuutta, karkaamisten estämistä sekä mahdollisten tutkinnallisten vaatimusten turvaamista. Näiden tavoitteiden toteuttaminen edellyttäisi nykyistä asianmukaisempaa kuljetuskalustoa, jossa voitaisiin tarvittaessa toteuttaa esimerkiksi kuljetettavien henkilöiden täydellinen erilläänpito. Erityisen tärkeää tämä on siksi, että kuljetusta valvomaan ei useinkaan kyetä irrottamaan erilläänpidon taikka täydellisen turvallisuuden varmistamiseksi tarvittavaa henkilökuntamäärää. Esimerkiksi vankeinhoitolaitoksen käytössä olevissa linja-autoissa ei ole vanginkuljetuksen erityistarpeet huomioon ottavaa varustelua.

Tuomioistuinten käytännöt ja vanginkuljetuksen tarkoituksenmukainen järjestäminen

Keskeinen vanginkuljetustehtävä on vankien kuljettaminen tuomioistuimiin. Tässä tehtävässä kuljettavat viranomaiset ovat havainneet merkittäviä tiedonkulun puutteita, jotka selvästi vaikeuttavat kuljetusten koordinoitua. Hyvin lyhyellä varoitusajalla tietoon tulevat pyynnöt tuoda vanki tuomioistuimeen edellyttävät esimerkiksi vankiloissa sellaisia virkamiesten työtehtävien muutoksia, jotka vaikuttavat vankien päivittäisten toimintojen järjestämiseen.

Oikeusministeriön oikeushallinto-osasto pyysi pääkaupunkiseudun tuomioistuimille kesäkuussa 2002 lähettämässään kirjeessä näitä ottamaan huomioon eräät vankien kuljettamis- ja vartiointijärjestelyjä tehostavat seikat. Kyse on istuntojen mahdollisimman tarkkojen alkamisaikojen ilmoittamisesta, vangin pyytämisestä kirjallisesti istuntoon, istunnon arvioidun kestoajan ilmoittamisesta, istuntojen aloittamisesta vanginkuljetusaikataulu huomioon ottaen sekä istuntojen pitämisestä vankilassa.

Vanginkuljetukseen sisältyvä vankien vartiointitehtävä tuomioistuimissa voisi olla ainakin suurimmissa käräjäoikeuksissa tarkoituksenmukaisinta järjestää keskitetysti siten, että tuomioistuimessa olisi asianmukainen oikeuskäsittelyä odottavien vankien odotustila, jota olisi mahdollista valvoa pienellä henkilömäärällä. Tilan valvonnan voisi järjestää tuomioistuin. Asia tulisi ottaa huomioon käräjäoikeuksien rakenteellisissa ratkaisuissa.

Eräs keino vähentää vanginkuljetusten määrää olisi se, että voitaisiin luopua osasta tutkintavankien tai vankeusvankien tuomioistuimeen kuljettamisista. Kyse olisi tilanteista, joissa henkilön läsnäolo tuomioistuimessa ei olisi välttämätön. Viime aikoina on toteutettu eräitä rikosoikeudenkäyntisäädöksiä koskevia uudistuksia, jotka tekevät eräiltä osin mahdolliseksi asianosaisten ja todistajan kuulemisen muullakin tavalla kuin henkilökohtaisesti tuomioistuimessa läsnä olevana. Esimerkiksi lokakuun 2003 alusta lukien hovioikeudet voivat kuulla todistajaa puhelimen välityksellä. Eduskunta on hyväksynyt pakkokeinolain muutoksen, jonka mukaan henkilön vangitsemisasiaa uudelleen käsiteltäessä vangittu tarvitsee tuoda tuomioistuimeen vain, jos hän haluaa tulla henkilökohtaisesti kuuluksi tai hänen kuulemiseensa asian selvittämiseksi on muutoin syytä (pakkokeinolain 22 §:n 3 momentti, eduskunnan vastaus 286/2002 vp). Keino vähentää vankien kuljetuksia tuomioistuihin on myös oikeudenkäyntien järjestäminen vankilassa. Eräissä vankiloissa on valmiudet järjestää oikeudenkäyntejä. Tuomioistuimet eivät kuitenkaan ole olleet kovin halukkaita pitämään oikeudenkäyntejä säännönmukaisesti vankilassa. Esimerkiksi uudessa Vantaan vankilassa on hyvät oikeudenkäyntitilat. Siellä on kuitenkin vajaan puolen vuoden aikana järjestetty vain muutama oikeudenkäynti. Sen sijaan useissa tuomioistuimissa kannatetaan lainsäädäntömuutosta, jolla tehtäisiin mahdollisiksi videoyhteyksien avulla käytävät oikeudenkäynnit. Oikeudenkäyntien järjestämiseen vankilassa liittyvä erityisongelma on se, että tieto oikeudenkäynneistä tulee voida julkaista asianmukaisesti. Ihmisoikeustuomioistuin on huomauttanut Italiaa siitä, että vankilassa oli järjestetty oikeudenkäynti, josta tiedotettiin huonosti. Riittävänä tiedotustapana ei pidetty sitä, että oikeudenkäynnistä oli ilmoitus vankilan ilmoitustaululla. Lisäksi oikeudenkäynnin julkisuus edellyttää sitä, että muun muassa tiedotusvälineillä on vapaa pääsy oikeussaliin, ellei kyse ole suljetuin ovin pidettävästä oikeudenkäynnistä.

Vanginkuljetustarpeiden lisääntyminen

Vankimäärän nousu on lisännyt vanginkuljetustarpeita. Niin ikään kesäkuussa 2000 käyttöön otetut uudet vankisijoittelusäännökset ovat lisänneet vanginkuljetuksia. Sijoittelusäännösten muutoksen keskeisin vanginkuljetusta lisännyt muutos oli eräiden pääkaupunkiseudulta kotoisin olevien vankien sijoituspaikan muuttaminen Konnunsuon vankilaksi. Jos vanki on sijoitettuna kauas kotipaikkakunnastaan, hänen terveydenhuoltoonsa ja keskeneräisiin oikeusasioihinsa liittyviä kuljetuksia saatetaan olla enemmän kuin jos hän suorittaisi rangaistustaan lähellä kotikuntaansa.

Myös eräät lainsäädäntömuutokset ovat lisänneet kärjäkuljetustarpeita. Erityisesti hovioikeuksien suullisten käsittelyjen lisääminen ja vangin muutoksenhakumahdollisuuden laajentaminen edellyttävät aikaisempaa enemmän vankien kuljettamista tuomioistuihin. Toisaalta kuten edellä on todettu, eräitä rikosasioiden oikeuskäsittelyä koskevia säädöksiä on muutettu siten, ettei vangin ole välttämätöntä olla läsnä oikeuskäsittelyssä. Esimerkiksi pakkokeinolakia on uudistettu siten, ettei rikoksesta epäillyn henkilön vangitsemisen jatkamista koskevaa asiaa käsiteltäessä häntä tarvitse tuoda tuomioistuimeen, jollei hän itse tai asian selvittäminen tätä vaadi.

3. Esityksen tavoitteet ja keskeiset ehdotukset

Esityksen tavoitteena on luoda edellytykset kehittää sellainen vanginkuljetusjärjestelmä, joka toimii tehokkaasti, taloudellisesti, nopeasti ja turvallisesti sekä kuljetettavan henkilön lain- ja asianmukaisen kohtelun ja olosuhteet huomioon ottaen. Kuljetusjärjestelmän kehittäminen liittyy käynnissä olevaan vankeinhoidon organisaation sekä laitosten ja niiden toimintamallien uudistamishankkeeseen.

Esityksellä siis tavoitellaan vanginkuljetuksen tehokkuuden ja ennakoitavuuden parantamista. Tämä edellyttää hyvin toimivien yhteistyökäytäntöjen ja tiedonkulkukanavien luomista viranomaisten sisäisesti sekä eri viranomaisten välillä. Keskeisimmät viranomaistahot ovat kuljetusviranomaiset eli vankeinhoitolaitos, poliisi, rajavartiolaitos ja tullilaitos. Luotavissa olevat tekniset käyttöyhteydet helpottaisivat olennaisesti ajantasaisen tiedon välittymistä kuljetusviranomaisten välillä. Lisäksi tarvitaan kiinteät yhteistyömuodot ja sujuva tiedonkulku kuljetusviranomaisten, syyttäjien ja tuomioistuinten välille. Yhteistyötä voitaisiin kehittää esimerkiksi seuraavilla keinoilla: vanki tilataan kirjallisesti ja riittävän ajoissa istuntoon, vankiloille toimitetaan mahdollisimman aikaisessa vaiheessa tieto istuntojen tarkoista ajankohdista, istunnon kesto pyritään arvioimaan, istuntoaikoja määritettäessä otetaan huomioon vanginkuljetuksen aikataulut, tuomioistuimet ottavat mahdollisuuksiensa mukaan osaa oikeuskäsittelyä tuomioistuimen tiloissa odottavien vankien vartiointiin ja istuntoja pidetään mahdollisuuksien mukaan vankilassa.

Uuteen vanginkuljetuksesta annettavaan lakiin otettaisiin säännökset kuljetustehtävän jakautumisesta kuljetusviranomaisten kesken. Valmistelutyön tässä vaiheessa esitys sisältää kolme vaihtoehtoista mallia toteuttaa vanginkuljetustehtävien työnjako vankeinhoitolaitoksen, poliisin, rajavartiolaitoksen ja tullilaitoksen sekä tuomioistuinten välillä. Tavoitetilana pidetyn A-vaihtoehdon mukaan vankeinhoitolaitos huolehtisi vankeinhoitolaitokseen kuuluvien laitosten välisistä kuljetuksista, rangaitusten täytäntöönpanoon liittyvistä kuljetuksista sekä tutkintavankeuden toimeenpanoon liittyvistä kuljetuksista siltä osin kuin on kyse vankeinhoitolaitokselle kuuluvan tutkintavankeuden toimeenpanoon liittyvästä kuljetuksesta. Poliisi huolehtisi rikosten esitutkintaan liittyvistä kuljetuksista, etsintäkuulutusten nojalla kiinniotettujen toimittamisesta asianomaisen viranomaisen huostaan, poliisin säilytettävänä olevan tutkintavangin tutkintavankeuden toimeenpanoon liittyvistä kuljetuksista sekä muista sille kuuluvista, virka-apuna suoritettavista kuljetuksista. Rajavartiolaitos ja tullilaitos huolehtisivat omaan toimintaansa liittyvästä vapautensa menettäneiden kuljettamisesta. Tarkoituksenmukaisuussyistä asianomaiset ministeriöt voisivat sopia edellä selostetusta poikkeavasta tehtävien jaosta. Lisäksi oikeusministeriö voisi määrätä tuomioistuinten osallistumisesta vapautensa menettäneiden vartiointiin tuomioistuimessa. Tämän vaihtoehdon toteuttaminen edellyttäisi sitä, että uusia tehtäviä saavien viranomaisten saavat uutta tilannetta vastaavat lisäresurssit. B-vaihtoehdossa säilytettäisiin nykyisen vanginkuljetusasetuksen mukainen tehtävienjako. Tätä täydennettäisiin mahdollisuudella määrätä tuomioistuin osallistumaan vapautensa menettäneiden vartiointiin tuomioistuimessa. C-vaihtoehdossa säilytettäisiin nykyisen vanginkuljetusasetuksen mukainen tehtävienjako sellaisenaan.

Esityksellä pyritään vanginkuljetusten vähentämiseen siltä osin kuin kuljetukset ovat vältettävissä nykyistä tarkoituksenmukaisemmin toiminnallisissa järjestelyissä. Tällaisia järjestelyjä ovat esimerkiksi vankien sijoitteluperusteiden kehittäminen kuljetuksia vähentäväksi, alueellisen kuljetusjärjestelmän kehittäminen kuljetusmatkojen lyhentämiseksi, viranomaisten sisäisen ja niiden välisen tiedonkulun parantaminen kuljetusten mahdollisimman tarkoituksenmukaiseksi ajoittamiseksi sekä tuomioistuimissa vangittujen asioiden keskittäminen tiettyihin päiviin ja istuntojen järjestäminen teknisen yhteyden välityksellä vangin ollessa vankilassa.

Nykyiset vanginkuljetussäännökset eivät sisällä määräyksiä vangin kohtelusta ja olosuhteista kuljetuksen aikana ja sen ollessa keskeytyneenä. Vanginkuljetuksesta annettava laki sisältäisi tällaiset säännökset. Esitetyillä säännöksillä tavoitellaan kuljettavien vankien asianmukaisen kohtelun ja inhimillisten olosuhteiden korostamista ja parantamista, koska kuljetustilanne, olosuhteet ja toimintamahdollisuudet eivät vastaa laitosolosuhteita. Osana vangin kohtelua on hänen omaisuutensa asianmukainen ja tarpeetonta viivytystä välttävä kuljettaminen. Kohtelussa painotettaisiin oikeudenmukaisuutta ja ihmisarvon kunnioittamista. Lakiin sisältyisivät säännökset kuljetettavan asianmukaisesta ravinnosta, vaatuksesta, ulkoilusta ja terveydentilan seurannasta sekä terveydenhoidosta. Lisäksi laissa olisivat säännökset kuljetettavan yhteydenpitomahdollisuuksista ja hallussapito-oikeuksista kuljetuksen ja sen keskeytyksen aikana. Lähtökohtana olisi, että lyhytaikaisten kuljetusten aikana yhteydenpitomahdollisuudet olisivat rajoitetummat kuin esimerkiksi vankeusrangaistuksen tavanomaisen täytäntönpäntöajan aikana. Erityisistä syistä yhteydenpito voitaisiin sallia. Pitkään kestävien kuljetusten ja erityisesti niiden keskeytysten aikana olosuhteet pyritäisiin mahdollisuuksien mukaan järjestämään sellaisiksi, että ne vastaisivat tavanomaisia vankilaoloja. Kuljetusvälineiden ja säilytystilojen tietyt minimitasovaatimukset olisivat kirjattuina lakiin. Laissa säänneltäisiin myös kuljetettavan vartioinnista, valvonnasta ja turvaamistoimenpiteistä. Esitetyillä säännöksillä pyritään vankien turvallisuuden ja kuljetuksen häiriöttömän kulun turvaamiseen. Niin ikään esimerkiksi esitutkinnallisista syistä välttämättömät vankien toisistaan erillään pitämiset pystyttäisiin toteuttamaan esitettyjen säännösten nojalla nykyistä paremmin.

Tavoiteltavaan vanginkuljetuksen kustannustehokkuuden lisäämiseen vaikuttaisivat olennaisesti tuomioistuinvartioinnin järjestämiseen kehitettävät, viranomaisten väliset joustavat käytännöt. Suurimmissa käräjäoikeuksissa vankien vartiointivastuu voisi olla tuomioistuimella. Tämä olisi paitsi kokonaistaloudellista myös kokonaisturvallista, koska tuomioistuin vastaa tilojensa asianmukaisesta valvonnasta ja toimintojensa sujumisesta. Kun vartiointihenkilöstö olisi sijoitettuna tuomioistuimen tiloihin, tultaisiin toimeen tehtävään pitkään sitoutuneiden saattovartijoiden määrää vähäisemmällä henkilöstömäärällä. Turvatarkastuksista tuomioistuimessa annettua lakia muutettaisiin siten, että siinä otettaisiin huomioon mahdollisuus määrätä tuomioistuin osallistumaan vapautensa menettäneiden valvontaan tuomioistuimessa. Muutos edellyttäisi asian huomioon ottamista myös lain nimessä; koska laki ei sääntelisi enää pelkästään turvatarkastuksia, vaan koskisi myös edellä todettuja vartiointitoimenpiteitä, lain nimi muutettaisiin laiksi turvatoimista tuomioistuimissa. Laissa säädettäisiin turvatoimien järjestämisestä vastuussa olevasta virkamiehestä, joka olisi viraston päällikkö tai muu virkamies, jolle järjestämisvastuu on määrätty. Lisäksi laissa säädettäisiin muun muassa siitä, että vapautensa menettäneen vartiointitehtäviä voisi suorittaa tuomioistuimen palveluksessa oleva tehtävään koulutettu henkilö tai tuomioistuimen päätöksen mukaan muukin henkilö, joka on poliisin tehtävään hyväksymä. Näin ollen tietyiltä osin vartiointityössä voitaisiin käyttää yksityisen vartiointiliikkeen palveluita, mutta vastuu vartiointin järjestämisestä ja käytännön suorittamistoinnista olisi virkamiehellä.

Edellä todettujen tavoitteiden saavuttamiseksi tarvitaan varsin kokonaisvaltainen vanginkuljetusorganisaation ja –järjestelmän uudistus, jossa organisoinnin perustaksi voidaan ottaa joko valtakunnallinen vanginkuljetusjärjestelmä tai kuljetusten järjestäminen alueellisesti. Vaikka valittaisiin alueellinen kuljetusten organisointitapa, silti olisi pidettävä yllä alueiden rajat ylittävä valtakunnallisen kuljettamisen järjestelmä. Valittiinpa valtakunnallinen tai alueellinen kuljetusten organisointitapa, järjestelmää tukemaan voitaisiin perustaa pääkaupunkiseudulle eräänlainen kuljetus- ja majoituskeskus, jossa kuljetusta tai jatkokuljetusta odottavat vangit olisivat majoittuneina. Tällöin kuljetus- ja majoituskeskuksena toimivan vankilan toimenpiteet saapuvan vangin hallinnollisten asioiden käsittelyssä olisivat kevyemmät kuin nykyisessä järjestelmässä. Eräs organisointivaihtoehto voisi olla Ruotsin nykyisen kuljetusorganisaation kaltainen keskitetty malli, joka koostuu valtakunnallisesta koordinaatikeskuksesta, kuljetusten suunnittelusta vastaavista alueyksiköistä sekä käytännön

kuljetustoiminnasta vastaavista toimintayksiköiden virkamiehistä. Suomessa tämä organisointivaihtoehto voisi rakentua siten, että rikosseuraamusvirastossa toimisi valtakunnallinen keskus, jossa olisi vanginkuljetuksen kokonaisuuden suunnittelussa ja toteuttamisessa tarvittava erityisasiantuntemus. Kullakin vankeinhoitoalueella työskentelisi alueensa kuljetuksista vastaava ja niitä suunnitteleva virkamies. Lisäksi vankilassa olisi kuljetusten hallinnosta, tiedonkulusta ja käytännön järjestelyistä oman toimintayksikkönsä osalta vastaava virkamies.

4. Esityksen vaikutukset

4.1. Taloudelliset vaikutukset sekä organisaatio- ja henkilöstövaikutukset

Vanginkuljetustehtävien jakautumisella ehdotetun 5 §:n A-vaihtoehdon mukaisesti olisi varsin suuret taloudelliset ja organisatoriset vaikutukset vankeinhoitolaitokseen. Sen hoidettaviksi kuuluvat vanginkuljetustehtävät lisääntyisivät selvästi. Vaikka vanginkuljetusjärjestelmää samanaikaisesti tehostettaisiin, tätä muutosta ei voitaisi toteuttaa ilman asianmukaista resurssilisäystä.

Ehdotetun 5 §:n A- tai B-vaihtoehdon toteuttamisella olisi selvä taloudellinen ja organisatorinen vaikutus eräisiin tuomioistuimiin. Ehdotettujen vaihtoehtojen tarkoituksena on ollut se, että muutama suurin käräjäoikeus voitaisiin määrätä osallistumaan vapautensa menettäneiden henkilöiden vartiointiin. Tämän toteuttaminen edellyttäisi asianmukaisia henkilöstöresursseja sekä tarvittaessa säilytystilojen rakentamisen edellyttämien määrärahojen osoittamista asianomaisille tuomioistuimille. Vankien vartiointi tuomioistuimen tiloihin sijoitetun henkilöstön toimesta olisi kuitenkin kokonaistaloudellisesti tehokkainta.

Ehdotetun 5 §:n A- ja B-vaihtoehdon toteuttaminen merkitsisi vanginkuljetustehtävien vähentymistä erityisesti poliisilta. Tämä tehtävien vähentyminen ei kuitenkaan olisi yksiselitteisesti resurssisiirtojen peruste, koska jo useiden vuosien ajan on pidetty perusteltuna sitä, että poliisin osuutta vanginkuljetustehtävistä tulisi vähentää, jotta se voisi täysipainoisesti keskittyä perustehtäviensä hoitamiseen. Näin ollen poliisilta mahdollisesti vapautuvia resursseja ei tulisi siirtää muille hallinnonaloille. Ehdotettu vankeinhoitolaitoksen ja poliisin välinen vanginkuljetustyönjaon muutos olisi sopusoinnussa nykyisen hallituksen hallitusohjelman kanssa. Hallitusohjelman mukaan poliisipalvelujen saatavuutta kaikkialla Suomessa parannetaan niin kutsutun Kosken työryhmän pohjalta. Työryhmä ehdotti muun muassa, että poliisin tehtävistä siirrettäisiin vankeinhoitolaitoksen tehtäväksi vanginkuljetus siltä osin kuin kyse ei ole poliisin huostassa olevista tutkintavangeista.

4.2. Vaikutukset rikollisuuteen

Esitetyllä vanginkuljetusjärjestelmän ja kuljetettavien henkilöiden kohtelua koskevilla säännöksillä ei olisi välitöntä vaikutusta rikollisuuteen. Kuitenkin laissa säännelty kuljetettavien erilläänpito ja yhteydenpitorajoitukset tukisivat rikosten selvittämistä ja uusintarikollisuuden vähentämistavoitetta.

5. Asian valmistelu

5.1. Valmisteluvaiheet ja –aineisto

Ehdotusta on valmisteltu oikeusministeriön ja sisäasiainministeriön kansliapäälliköiden asettamassa työryhmässä, jossa oli mainittujen ministeriöiden sekä rikosseuraamusviraston, vankeinhoitolaitoksen, poliisin lääninjohdon ja paikallispoliisin edustus. Työryhmän työn tueksi oikeusministeriö ja sisäasiainministeriö teettivät selvityksen vanginkuljetuksen nykytilasta.

5.2. Lausunnot

Ehdotus toimitetaan laajalle lausuntokierrokselle vanginkuljetukseen osallistuville viranomaisille sekä eräille muille yhteistyötahoille.

6. Muita esitykseen vaikuttavia seikkoja

6.1. Riippuvuus muista esityksistä

Oikeusministeriössä valmistellaan lakiesitystä vankeusrangaistuksen täytäntöönpanoa ja tutkintavankeuden toimeenpanoa koskevaksi kokonaisuudistukseksi sekä vangin ehdonalaista vapauttamista koskeviksi uusiksi säännöksiksi. Kokonaisuudistuksessa on tarkoitus säätää vankien oikeuksista ja velvollisuuksista sekä vankien perusoikeuksien rajoituksista täsmällisesti ja kattavasti lain tasolla perustuslain asettamien vaatimusten ja ihmisoikeussopimusten velvoitteiden mukaisesti. Keskeisiä vankeuslakiin sisältyviä muutoksia ovat vankeinhoidon tavoitteiden uudelleen määrittäminen, toimivaltuuksia koskevien säännösten uudistaminen, sijoittajayksiköiden toiminnan sääntely, poistumislupajärjestelmän uudistaminen sekä vankien sijoittamista ja siirtoa koskevan menettelyn uudistaminen. Lakiesitys on tarkoitus antaa eduskunnalle syksyllä 2003.

Oikeusministeriössä on vireillä vankeinhoitolaitoksen ja siihen kuuluvien laitosten organisaation, henkilöstön ja toimintatapojen kehittämishanke. Vankeinhoidon organisaation sekä laitosten ja niiden toimintamallien uudistaminen pohjautuu hankkeen aikaisemmassa vaiheessa tehtyihin seuraaviin perusratkaisuihin. Uuden vankeuslain tavoitteita toteuttava turvallinen sekä suunnitelmallisesti ja johdonmukaisesti uusintarikollisuuden vähentämiseen tähtäävä rangaistuksen toimeenpano on lähtökohtana vankeinhoitolaitoksen toimintaorganisaation, henkilöstörakenteen ja henkilöstön osaamisvaatimusten sekä fyysisten rakenteiden kehittämisessä. Rangaistuslaitokset ryhmitellään organisatorisiksi kokonaisuuksiksi, aluevankiloiksi. Rikosseuraamusvirasto ohjaa aluevankiloita pääasiassa tulos- ja normiohjauksena. Kullekin aluevankilalle on määritelty maantieteellinen alue, jolta tulevien vankien tutkintavankeudesta, sakkovankeudesta ja vankeusrangaistuksen täytäntöönpanosta vankila vastaa. Aluevankila koostuu sijoittajayksiköstä sekä riittävän monipuolisen palvelurakenteen edellyttämästä vankila- ja avovankilayksikköverkostosta. Lähtökohtana on vangin sijoittaminen siihen aluevankilaan, jonka alueella vangin kotipaikka on. Aluevankila vastaa vankeinhoidon tavoitteiden mukaisesta rangaistusajan suunnittelusta ja sellaisen toimintarakenteen ylläpidosta, että nämä suunnitelmat on mahdollista aluevankilan yksiköissä toteuttaa (vankeinhoidollinen ydin-tehtävä). Ne vankien toiminnat, joita maassa tarvitaan vähän tai jotka vaativat sellaista erityisasiantuntemusta, jota ei ole mahdollista hankkia jokaiseen aluevankilaan, järjestetään keskitetysti jonkun tai joidenkin aluevankiloiden toimesta.

Sisäasiainministeriössä on valmisteilla lakiesitys poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta. Lakia sovellettaisiin poliisin säilyttämien tutkintavankien, pidätettyjen ja kiinni otettujen kohteluun. Laki sisältäisi yksityiskohtaiset säännökset muun muassa vapautensa menettäneiden henkilöiden kohtelun periaatteista, tarkastamisesta, tiloihin sijoittamisen perusteista, omaisuuden hallussapidosta, terveydenhuollosta, kirjeenvaihdosta, puheluista, tapaamisista, valvonnasta ja turvaamistoimenpiteistä. Lakiesitys on tarkoitus antaa eduskunnalle samanaikaisesti tutkintavankeuslakiesityksen ja vankeuslakiesityksen kanssa.

YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

1. Lakiehdotusten perustelut

1.1. Laki vanginkuljetuksesta

1 luku. Yleiset säännökset

1 §. *Soveltamisala.* Vangin kuljetusta koskevaa lakia sovellettaisiin rikoksen vuoksi vapautensa menettäneiden henkilöiden kuljettamiseen. Kyseeseen tulisivat vankeusrangaistusta suorittavat vangit, tutkintavankeuteen määrätty henkilöt sekä pidätetyt ja kiinniotetut henkilöt. Vankeusvangin asemaa ja kohtelua koskevat yleiset säännökset ovat rangaistusten täytäntöönpanosta annetussa laissa (39/1889). Tämän lain korvannee lähiaikoina vankeuslaki. Tutkintavankia koskevat säännökset ovat tutkintavankeudesta annetussa laissa (615/1974). Tämän lain korvannee lähiaikoina tutkintavankeuslaki. Pidättämisen ja kiinniottamisen edellytykset on säännelty pakkokeinolaissa (450/1987). Valmisteilla on lakiesitys poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta. Tämä laki sisältää säännöksiä muun muassa pidätettyjen ja kiinniotettujen asemasta ja kohtelusta.

Lakia sovellettaisiin ulkomaalaislain (378/1991) nojalla säilöön otettuihin henkilöihin, joita ulkomaalaislain 47 §:n 3 momentin perusteella säilytetään poliisin tiloissa. Ulkomaalaislain 46 §:n 1 momentin mukaan jos ulkomaalaisen henkilökohtaiset ja muut olosuhteet huomioon ottaen on perusteltua aihetta olettaa, että ulkomaalainen piileskelee tai tekee rikoksia Suomessa taikka jos hänen henkilöllisyytensä on selvittämättä, hänet voidaan lain 45 §:n mukaisten valvontakeinojen käyttämisen sijasta ottaa säilöön. Ulkomaalaislain 47 §:n mukaan säilöön otettu ulkomaalainen on mahdollisimman pian sijoitettava säilöön otettujen ulkomaalaisten kohtelusta ja säilöönottoyksiköistä annetussa laissa (116/2002) tarkoitettuun säilöönottoyksikköön. Säilöön otettu ulkomaalainen voidaan poikkeuksellisesti sijoittaa poliisin pidätystiloihin, jos säilöönottoyksiköt ovat tilapäisesti täynnä tai ulkomaalainen otetaan säilöön kaukana lähimmästä säilöönottoyksiköstä, jolloin säilöönotto saa kestää enintään neljä vuorokautta. Poliisin pidätystiloihin sijoitettuun ulkomaalaiseen sovelletaan, mitä säilöön otettujen ulkomaalaisten kohtelusta ja säilöönottoyksiköstä annetussa laissa säädetään. Mainitussa laissa on säännökset muun muassa säilöön otettujen ulkomaalaisten kohtelusta, oikeuksista ja velvollisuuksista tiedottamisesta, yhteydenpito-oikeuksista, vierailuista, puhelimen käytöstä, erillään säilyttämisestä, majoituksesta, huolenpidosta, toimeentulosta, terveydenhoidosta, toimintakyvyn tukemisesta sekä rajoituksista ja tarkastuksista. Pidätystilojen järjestyksen ja turvallisuuden säilyttämiseksi ulkomaalaiseen voidaan kuitenkin soveltaa tarpeellisin osin, mitä tutkintavankeudesta annetun lain 5 – 7 §:ssä säädetään edellyttäen, että toimenpiteet ovat sopusoinnussa hänen säilöön ottamisensa perusteen kanssa.

Vankeusvankien, tutkintavankien, pidätettyjen, kiinniotettujen ja poliisin säilytystiloissa säilytettävien ulkomaalaisten lisäksi lakia sovellettaisiin myös muihin lain nojalla vapautensa menettäneisiin henkilöihin, joiden kuljettamiseen poliisi, rajavartiolaitos tai tullilaitos on lain nojalla velvollinen antamaan virka-apua.

2 §. *Määritelmät.* Laissa määriteltäisiin vanginkuljetuksen keskeiset käsitteet.

Kuljettavalla tarkoitettaisiin henkilöä, joka on menettänyt vapautensa vankeusrangaistuksen täytäntöönpanon, tutkintavankeuden toimeenpanon, pidätyksen, kiinnioton tai ulkomaalaislain mukaisen

säilöönoton taikka virka-avun antamisvelvollisuuden mukaisen vapauden menetyksen vuoksi ja jota vankeinhoitolaitos, poliisi, rajavartiolaitos tai tullilaitos toimivaltansa mukaisesti kuljettaa.

Vanginkuljetuksella tarkoitettaisiin vangin, tutkintavangin, pidätetyn, kiinniotetun tai ulkomaalaislain nojalla säilöön otetun henkilön kuljettamista, jonka suorittaa vankeinhoitolaitos, poliisi, rajavartiolaitos tai tullilaitos. Vanginkuljetusta olisi myös poliisin virka-apuna antama vapautensa menettäneen henkilön kuljettaminen. Kuljettaminen tarkoittaisi kuljetustehtävän ohella vapautensa menettäneen henkilön vartiointia kuljetuksen aikana. Lakiesityksen 3 § sisältäisi säännökset siitä, mistä ajankohdasta lukien kuljetuksen katsotaan alkaneen, missä tilanteissa kuljetus keskeytyy ja milloin kuljetus päättyy. Vanginkuljetukseen kuuluu myös vankien vartiointi tuomioistuimessa.

Kuljetusviranomaisia olisivat oikeusministeriön alainen vankeinhoitolaitos, sisäasiainministeriön alaiset poliisi ja rajavartiolaitos sekä valtiovarainministeriön alainen tullilaitos. Kuljetusviranomais-ten välisestä työnjaosta olisi säännös lain 5 §:ssä. Samasta kuljetuksesta voisivat sen eri vaiheissa huolehtia eri viranomaiset sen mukaan kuin lain 5 §:ssä tai sen nojalla tehdyssä sopimuksessa on todettu.

Ehdotetun pykälän 4 – 6 –kohdat sisältäisivät vanginkuljetuksen kannalta keskeisten virkamiesten määritelmät. Kyse olisi virkamiehistä, joille on tässä laissa säädetty tiettyjä vanginkuljetukseen liittyviä toimivaltuuksia tai tehtäviä. Nämä tehtävät voitaisiin antaa vain virkasuhteessa kuljetusviranomaiseen olevalle henkilölle. Kuljettamiseen liittyvän julkisen vallan käytön vuoksi työsopimus-suhteinen henkilöstö ei voisi toimia tässä laissa tarkoitettuna kuljetuksesta tai säilytystilan valvon- nasta vastaavana taikka kuljetusta suorittavana henkilönä. Näistä määrittelyistä huolimatta viran- omaisen ostopalveluna hankkima yksityisen yrityksen työntekijä voisi kuitenkin osallistua kuljetus- tehtävään. Viranomainen voisi hankkia esimerkiksi leasing-sopimuksella linja-auton kuljettajineen vanginkuljetustehtävään. Vastuu kuljetuksen asianmukaisesta suorittamisesta olisi tällöinkin kulje- tuksesta vastaavalla virkamiehellä. Tuomioistuimessa järjestettävää säilytystilan vartiointia koskeva säännös olisi lain 5 §:ssä, jonka perusteluissa käsitellään tarkemmin siihen liittyvää ostopalvelu- mahdollisuutta.

Tietty virkamies määrättäisiin toimimaan kuljetuksesta tai säilytystilan valvonnasta vastaavana vir- kamiehenä taikka kuljetusta suorittavana virkamiehenä joko työjärjestyksellä tai erillisellä määräyk- sellä, joka voisi olla voimassa tietyn ajan taikka tietyn kuljetuksen olleessa käynnissä. Työjärjestyk- sen vahvistamista koskeva toimivalta määräytyy kyseisen hallinnonalan säädösten mukaisesti. Esi- merkiksi vankeinhoitolaitoksessa kyseisen työjärjestyksen vahvistaa asianomaisen vankilan johtaja rangaistusten täytäntöönpanon hallinnosta annetun valtioneuvoston asetuksen (275/2001) 20 §:n nojalla. Vastaavasti erillisen määräyksen antamistoimivaltuus määräytyisi työjärjestyksen mukai- sesti.

Kuljetusvälineellä tarkoitettaisiin ajoneuvoa, jota käytetään kuljetustehtävän suorittamiseen. Kyse voisi olla joko nimenomaan vanginkuljetusta varten hankitusta ja varustellusta, kuljetusviranomai- sen hallinnassa tai käytössä olevasta ajoneuvosta tai yleisessä matkustajaliikenteessä olevasta kul- kuneuvosta. Kuljetusviranomaisien hallinnassa on erilaisia autoja, joilla ne hoitavat vanginkuljetus- tehtäväänsä. Vankeinhoitolaitos hoitaa merkittävän osan vanginkuljetustehtävistään rautateitse VR:n kanssa tekemänsä erillisen sopimuksen nojalla. Tähän käyttöön on valmistettu erityisiä juna- vaunuja, jotka ovat VR:n omaisuutta ja joiden käytöstä vankeinhoitolaitos maksaa tietyn korvauk- sen. Edellä todettujen nimenomaan vanginkuljetukseen tarkoitettujen kulkuneuvojen lisäksi vankeja voidaan kuljettaa yleisissä kulkuneuvoissa, kuten lentokoneissa. Yleisissä kulkuneuvoissa vankia kuljetettaessa kiinnitetään erityisistä huomiota kuljetettavan vartiointiin sekä toisaalta kuljetuksen huomaamattomuuteen. Kuljetusvälinettä koskeva tarkempi säännös olisi lain 8 §:ssä.

Kuljetustilalla tarkoitettaisiin kuljetusvälineessä olevaa tilaa, joka on varattu nimenomaan kuljetettavien henkilöiden käyttöön. Tällaisia tiloja olisivat esimerkiksi junanvaunu tai linja-auton tietty osa. Säännökset kuljetustilojen asianmukaisuudesta olisivat lain 9 §:ssä.

Säilytystila olisi kuljetustilaa rajatumpi alue. Se olisi tietylle kuljetettavalle kuljetuksen tai sen keskeytyksen ajaksi osoitettu ja rajattavissa oleva tila. Kuljetuksenaikaisia säilytystiloja ovat esimerkiksi junavaunun hytti ja linja-auton penkkirivi. Kuljetuksen ollessa keskeytyneenä säilytystilalla tarkoitetaan tilaa, jossa kuljetettava odottaa kuljetusta. Tällaisia tiloja ovat esimerkiksi vankilan matkaselli ja poliisivankilan selli. Tarkasti rajatulla säilytystilalla edesautetaan kuljetuksen häiriötöntä kulkua. Sen avulla voidaan myös estää esimerkiksi tutkinnallisista syistä erillään pidettävien kuljetettavien välinen tietojenvaihto. Lain 9 § sisältäisi säilytystilojen asianmukaisuuden edellytykset.

Erityiskuljetuksella tarkoitettaisiin muilla kuin tavanomaisilla vanginkuljetusreiteillä tai -välineillä suoritettavaa kuljetusta. Kyse olisi esimerkiksi reittilennolla suoritettavasta kuljetuksesta. Tällainen voisi tulla kyseeseen kotimaassa välimatkojen ollessa pitkiä tai kuljetettaessa vankia ulkomaille. Erityiskuljetus liittyy keskeisesti lain 4 §:ssä olevaan kuljetuksen viivytyksettömän suorittamisen vaatimukseen.

3 §. *Kuljetuksen alkaminen ja päätyminen.* Pykälän 1 momentissa todettaisiin kuljetuksen alkamisajankohta. Kuljetus alkaisi, kun kuljetettava siirtyy tai siirretään kuljetusvälineeseen taikka hänet sijoitetaan erilleen kuljetusvälineeseen siirtämistarkoituksessa. Kuljetuksen alkamisajankohtia olisivat vangin siirtyminen autoon tai junaan. Kuljetettavan siirtäminen erilleen muista vangeista esimerkiksi vankilan käytävälle odottamaan kuljetusta merkitsisi sitä, että kuljetus alkaa. Kuljetuksen alkamista olisi myös se, kun vankilan tai poliisin säilytystilojen ulkopuolelle terveydenhuollon toimintayksikköön kuljetettava henkilö siirretään ambulanssiin.

Lain 3 §:n 2 momentin mukaan käynnissä oleva kuljetus keskeytyy, kun kuljetettava siirtyy tilapäisesti pois kulkuneuvosta esimerkiksi odottamaan jatkokuljetusta tai muuta kuljetuksen tavoitteen mukaista toimenpidettä. Siten esimerkiksi vangin siirtyminen linja-autosta muun kuin sijoitusvankilansa matkaselliin odottamaan seuraavana päivänä junalla jatkuvaa kuljetustaan olisi kuljetuksen keskeytymistä. Eräs tyypillinen kuljetuksen keskeytymistilanne olisi myös se, kun vanki siirtyy kuljetusvälineenä toimineesta autosta tuomioistuimen säilytystiloihin odottamaan oman asiansa oikeuskäsittelyä. Keskeytymisestä ei kuitenkaan olisi kyse, jos pysähdyksen syynä on tauon pitäminen, esimerkiksi kuljetuksen välillä kahvilla käynti.

Kuljetus päättyisi, kun kuljetettava saapuu määräpaikkaansa ja luovutetaan siellä vastaanottajalle. Tavanomainen kuljetuksen päättymistilanne on se, kun kuljetettava saapuu uuteen sijoitusvankilaansa tai kun poliisi tuo kuljetettavan suorittamaan vankeusrangaistusta rangaistuslaitokseen. Kuljetus päättyisi myös, kun kuljetettava palaa tuomioistuimeen suuntautuneelta kuljetukselta takaisin sijoitusvankilaansa, josta kuljetus alkoi.

4 §. *Kuljetuksen kesto.* Lain 4 §:n 1 momentti edellyttäisi, että kuljetus on suoritettava ilman aiheutonta viivytyksiä. Käytännössä eräät vankeinhoitolaitoksen kuljetukset aikataulunmukaista kuljetusta käyttämällä voivat nykyisin kestää jopa yli kaksi viikkoa. Kuljetusten nopeuttamiseksi eri viranomaiset voivat kehittää yhteistyökäytäntöjä, joissa otetaan huomioon esimerkiksi rautateitse hoidettavien vanginkuljetusten ennalta tiedetyt aikataulut.

Lain 4 §:n 2 momentti sisältäisi mahdollisuuden järjestää muutoin kohtuuttoman pitkäksi muodostuva kuljetus nopeampana erityiskuljetuksena. Aina ei nimittäin voida pitää hyväksyttävänä sitä, että vanki joutuu viettämään pitkän ajan väliaikaisissa ja olosuhteiltaan puutteellisissa tiloissa. Tällöin vangilla ei käytännössä ole myöskään toimintamahdollisuuksia eikä ansaitsemismahdollisuuksia. Esimerkiksi sairaan vangin parin viikon mittainen oleskelu kulkuneuvoissa ja väliaikaisissa majoitustiloissa ei ole kohtuullista. Tällaisten kovin pitkään kestävien kuljetuksien sijasta kuljetusviranomaisilla tulisi olla mahdollisuus järjestää kuljetus erityiskuljetuksena. Erityiskuljetuksen muoto voisi olla esimerkiksi kuljetusviranomaisen ajoneuvolla ajettava yksittäinen kuljetus tai reititöntokoneella suoritettava kuljetus.

2 luku. Kuljetustehtävien organisointi ja niistä huolehtiminen

Nykyinen vanginkuljetusjärjestelmä muodostuu etukäteen vahvistetun aikataulun mukaisesta vanginkuljetuksesta sekä tarpeen mukaan järjestettävästä muusta vanginkuljetuksesta. Aikataulunmukainen vanginkuljetus määrää pitkälti myös muuta vanginkuljetusta. Vankeinhoitolaitoksen ja poliisin välinen vanginkuljetustehtävien työnjako noudattaa merkittävältä osiltaan vanginkuljetusasetuksen mukaista pääsääntöä. Rajavartiolaitos ja tullilaitos ovat huolehtineet osin omasta vanginkuljetuksesta.

Vanginkuljetusjärjestelmän suurimpina ongelmina voidaan pitää toiminnan koordinoinnin ja tiedonkulun puutteita. Vanginkuljetustehtäviä ei kyetä riittävästi ennakoimaan eikä suunnittelemaan. Näistä ongelmista seuraa muun muassa se, että hidas vanginkuljetusjärjestelmä vaarantaa kuljetettavien vankien asianmukaisen kohtelun heidän joutuessaan olemaan pitkiä aikoja puutteellisissa kuljetus- ja säilytystiloissa. Nykyinen vanginkuljetusjärjestelmä on myös kallias; esimerkiksi aikataulunmukaisessa junaliikenteessä osalla reiteistä kuljetetaan varsin vähän vankeja.

Vanginkuljetuksen tarkoituksenmukaiseksi järjestämiseksi vanginkuljetusorganisaatio tulisi rakentaa siten, että vanginkuljetusta koskevaa koordinointia sekä tiedonkulkua kuljetusviranomaisten välillä ja viranomaisten sisäisesti parannettaisiin. Lisäksi kuljetustoimintaa tulisi kehittää sekä valtakunnallisesti että alueellisesti. Näihin tavoitteisiin voitaisiin pyrkiä esimerkiksi seuraavin vaihtoehtoisin tai toisiaan täydentävin järjestelyin.

Vanginkuljetusjärjestelmän eräs kehittämisvaihtoehto olisi alueellisen vanginkuljetuksen luominen. Tällöin vanginkuljetus järjestettäisiin nimenomaan alueellista vanginkuljetustarvetta palvelevaksi. Järjestelmä olisi tarkoituksenmukainen varsinkin, jos ja kun vankeinhoidon organisoinnissa alueellinen näkökulma muutenkin vahvistuu. Alueellisen näkökulman vahvistuessa tarpeen alueen sisällä tapahtuviin pitempiin kuljetuksiin tulisi vähentää nykyisestä. Lisäksi tarvittaisiin jonkin verran valtakunnallisesti järjestettyä vanginkuljetusta, jonka hoitamiseen kukin vankeinhoitoalue osallistuisi omalle alueelleen osuvien kuljetusten osalta. Mitä kattavammin alueellinen vanginkuljetus olisi järjestetty, sitä vähemmän olisi tarvetta valtakunnallisiin kuljetuksiin. Alueella voisi toimia alueellinen vanginkuljetusyksikkö, joka vastaisi vanginkuljetuksen suunnittelusta ja koordinoinnista sekä käytännön vanginkuljetustehtävien jakamisesta alueen vankiloille ja poliisille. Vanginkuljetustehtävien suorittamisesta huolehtisivat alueen vankilat ja poliisi. Niillä olisi tehtävän hoitamiseksi omistuksessaan, hallinnassaan tai käytettävissään tarvittava määrä kuljetuskalustoa, joka vastaisi varustelultaan ja liikenneturvallisuusominaisuuksiltaan vanginkuljetuksen vaatimuksia. Tarvittaessa alueen toimintayksiköt antaisivat virka-apua muille alueille. Alueellinen vanginkuljetusjärjestelmä mitä todennäköisimmin nopeuttaisi ja tehostaisi vanginkuljetustoimintaa. Lisäksi se, että alueella olisi erityisesti vanginkuljetukseen ja sen kehittämiseen perehtynyttä ja siihen yksinomaan keskitty-

vää henkilökuntaa, parantaisi myös kuljetettavan vangin aseman huomioon ottamista. Näin ollen voidaan arvioida alueellisen vanginkuljetuksen parantavan kuljetusten nopeutta ja myös muilta osin parantavan kuljetettavan vangin asemaa.

Toisena uudistusvaihtoehtona voisi olla se, että valtakunnallinen vanginkuljetuskeskus huolehtisi ja vastaisi vanginkuljetuksesta. Vanginkuljetustehtävien suorittamisesta huolehtisivat vankilat ja poliisi vanginkuljetuskeskuksen määrittämällä tavoilla. Niillä olisi tehtävän hoitamiseksi omistukseensa, hallinnassaan tai käytettävissään tarvittava määrä kuljetuskalustoa, joka vastaisi varustelultaan ja liikenneturvallisuusominaisuuksiltaan vanginkuljetuksen vaatimuksia. Vanginkuljetuskeskuksella olisi käytössään Etelä-Suomeen sijoitettu vanginkuljetuksen kuljetus- ja majoituskeskus, jolla olisi valmius lyhytaikaisiin ja lyhyellä varoitusaikalla tuleviin majoitustarpeiden täyttämisiin. Erityisesti vanginkuljetustoimintaan keskittynyt vanginkuljetuskeskus ammattitaitoisine henkilöstöineen mitä todennäköisimmin nopeuttaisi ja tehostaisi vanginkuljetustoimintaa. Vanginkuljetuksellinen asiantuntemus ja panostus parantaisivat vanginkuljetuksen laatua ja siten kuljetettavien vankien asemaa myös muutoin. Nimenomaan vanginkuljetustehtäviin keskittyneen yksikön toiminta olisi todennäköisesti nykyjärjestelmää tehokkaampi järjestelmä. Valtakunnallinen keskus pystyisi havaitsemaan paikallistasolla saavutettavissa olevat säästöt.

Vanginkuljetuksen organisoinnin kehittäminen liittyy läheisesti käynnissä olevaan vankeinhoitolaitoksen rakenteiden uudistamiseen tähtäävään suunnittelutyöhön. Rakennehankkeessa suunnitellaan vankeinhoitolaitoksen ja siihen kuuluvien laitosten organisaation, henkilöstön ja toimintatapojen kehittämistä vastaamaan muun muassa valmisteilla olevien tutkintavankeuslain ja vankeuslain asettamia vaatimuksia. Hankkeen ensivaiheessa on tehty tietyt peruslinjaukset, muun muassa se organisoitintarjous, että rangaistuslaitokset ryhmitellään organisatorisiksi kokonaisuuksiksi eli aluevankiloiksi. Lisäksi vankeinhoidollista ydintehtävää palvelevia hallinnollisia ja muita tukitoimintoja keskitetään. Vanginkuljetuksen asema tällaisena tukitehtävänä on hankkeessa selvitettävänä. Näin ollen hankkeessa tehtävät ratkaisut määräävät myös vankeinhoitolaitoksen vanginkuljetuksen organisoinnin perusratkaisun eli sen, järjestetäänkö vanginkuljetus alueellisesti vai valtakunnallisesti esimerkiksi kuljetuskeskuksen muodossa.

Seuraavassa tarkastellaan vanginkuljetuksen käytännön järjestämisen ja työnjaon kolmea erilaista vaihtoehtoa, joiden toteuttamisen realistisuus riippuu kuljetustehtävien siirtämisen edellyttämien resurssillisäysten toteutumisaikataulusta. Vanginkuljetuksen tarkoituksenmukaisin järjestämistapa olisi A-vaihtoehdon toteuttaminen. Sen toteuttaminen kuitenkin edellyttäisi suurimpia resurssimuutoksia. A-vaihtoehtoa voitaneen pitää lähitulevaisuuden tavoitetilana. B-vaihtoehdossa säilytettäisiin nykyisen vanginkuljetusasetuksen mukainen kuljetusviranomaisten välinen työnjako, jota täydennettäisiin mahdollisuudella määrätä tuomioistuin osallistumaan kuljetettavien kärjävärtiointiin. C-vaihtoehto puolestaan vastaa nykyistä tilannetta.

VAIHTOEHTO A:

5 §. *Kuljetustehtävien jakautuminen.* Vanginkuljetustehtävien jakautumisessa kuljetusviranomaisten kesken olisi pääsääntönä se, että kuljetuksesta huolehtii se viranomainen, jonka hallussa olevasta vangista on kyse. Vankeinhoitolaitos huolehtisi rangaistuslaitosten välisistä kuljetuksista sekä rangaistusten täytäntöönpanoon liittyvistä kuljetustehtävistä. Lisäksi vankeinhoitolaitos huolehtisi rangaistuslaitoksessaan olevan tutkintavangin tutkintavankeuden toimeenpanoon liittyvistä kuljetuksista. Suurin osa tutkintavankeuden toimeenpanoon liittyvistä kuljetuksista olisi tutkintavankien kuljettamia tuomioistuimiin. Nykyiseen tilanteeseen verrattuna tämä kuljetustehtävien jakautumisperiaate merkitsisi sitä, että vankeinhoitolaitoksen vanginkuljetustehtävät lisääntyisivät, koska se huo-

lehtisi muun muassa vangin kuljettamisesta tuomioistuimeen myös muille tuomioistuinpaikkakunnille kuin vankilan sijaintipaikkakunnalle. Tällainen kuljetustehtävien lisääntyminen edellyttää vastaavaa resurssilisäystä vankeinhoitolaitoksen vanginkuljetusvoimavaroihin. Osin nämä lisäresurssitarpeet katettaisiin resurssilisäyksinä sille viranomaiselle, jolle tehtävä siirretään ja osin vanginkuljetuksen aikaisempaa tehokkaamman organisoinnin avulla saatavilla resurssisäästöillä. Lisäresurssitarpeita aiheuttaisi myös se, että kuljetusviranomaisten pitäisi voida varautua joka tapauksessa lisääntyviin vanginkuljetuksiin. Kuljetusten lisääntymistä saattaa aiheuttaa vankimäärän kasvu sekä uuden vankeuslain mukainen toimintojen järjestäminen vangeille. Resurssilisäykset tai –säästöt eivät kuitenkaan ole toteutettavissa niin nopealla aikataululla kuin millä vanginkuljetuslaki saatettaisiin voimaan. Tarvittavan siirtymäajanjakson ajan vanginkuljetustehtävät jakaantuisivat nykyisen järjestelmän mukaisesti. Nykyisen järjestelyn jatkuvuus toteutettaisiin ehdotetun pykälän 4 momentin nojalla tehtyjen oikeusministeriön ja sisäasiainministeriön välisten sopimusten perusteella. Sopimuksiin perustuvat väliaikaisjärjestelyt voitaisiin purkaa sitä mukaa, kun vankeinhoitolaitoksen lisätehtävien edellyttämät resurssit on saatu vankeinhoitolaitoksen vanginkuljetustoiminnan käyttöön.

Ehdotetun 5 §:n 2 momentti koskisi poliisin vanginkuljetustehtäviä. Poliisi huolehtisi rikosten esitutkintaan liittyvistä kuljetuksista, etsintäkuulutuksen nojalla kiinniotetun henkilön kuljettamisesta, poliisin säilytettävänä olevan tutkintavangin tutkintavangeuden toimeenpanoon liittyvistä kuljetuksista sekä poliisille kuuluvista virka-apukuljetuksista. Ehdotettujen 1 ja 2 momenttien mukaan vastuu tutkintavangin kuljettamisesta määräytyisi siis sen mukaan, kumman kuljetusviranomaisen, vankeinhoitolaitoksen vai poliisin, hallussa kuljetettava tutkintavanki on.

Ehdotettu vankeinhoitolaitoksen ja poliisin välinen vanginkuljetustyönjaon muutos olisi sopusoinnussa hallitusohjelman kanssa. Hallitusohjelman mukaan poliisipalvelujen saatavuutta kaikkialla Suomessa parannetaan niin kutsutun Kosken työryhmän pohjalta. Työryhmä ehdotti muun muassa, että poliisin tehtävistä siirrettäisiin vankeinhoitolaitoksen tehtäväksi vanginkuljetus siltä osin kuin kyse ei ole poliisin huostassa olevista tutkintavangeista. Vanginkuljetusten määrän vähentämisellä ja vanginkuljetusjärjestelmän kehittämällä pyrittäisiin vähentämään vanginkuljetuksen kokonaismenoja. Lähtökohtana kuitenkin on, että jos vanginkuljetustehtävien siirto poliisilta vankeinhoitolaitokselle taikka vankeinhoitolaitokselta ja poliisilta tuomioistuimille lisäisi tästä huolimatta uusia tehtäviä saavien viranomaisten menoja, tehtävien siirto on mahdollista vain, jos uusia tehtäviä saaville viranomaisille annetaan niiden hoitamiseen tarvittavat lisäresurssit. Poliisilta taikka vankeinhoitolaitokselta ja poliisilta poistuvien tehtävien myötä vapautuvat resurssit voitaisiin käyttää näiden viranomaisten muiden tehtävien hoitamiseen. Näin voitaisiin hillitä näiden viranomaisten uusia, vaikeutuvia ja lisääntyviä tehtävistä aiheutuvaa kokonaiskustannusten kasvua ja rajoittaa siihen liittyvää määrärahatason nousua.

Ehdotetun pykälän 3 momentissa säädettäisiin rajavartiolaitoksen ja tullilaitoksen omista vanginkuljetustehtävistä. Säännöksen mukaan ne huolehtisivat omaan toimintaansa liittyvästä vapautensa menettäneiden henkilöiden kuljettamisesta. Tämä on jo nykyisin käytössä oleva menettelytapa, jota ei ole kirjattu vanginkuljetusta koskeviin säännöksiin. Esitutkintalaki ja pakkokeinolaki koskevat rajavartiolaitosta ja tullia, koska ne ovat esitutkintaviranomaisia. Näiden säädösten lisäksi hallinnonaloilla on omia esitutkinnan suorittamista koskevia erityissäännöksiä. Esimerkiksi rajavartiolaitoksen osalta säännökset rikosten esitutkinnasta ja rikosasiain muusta käsittelystä, muun kuin rikosasian tutkinnasta sekä vapautensa menettäneen henkilön käsittelystä ovat rajavartiolaitoksesta annetun lain (320/1999) 5 luvussa.

Ehdotetun 5 §:n 4 momentissa säilytettäisiin nykyisen vanginkuljetusasetuksen 3 §:n 3 momentin mukainen mahdollisuus vanginkuljetustehtävistä sopimiseen toisin kuin mitä edellä tässä pykälässä

säädettäisiin. Asianomaiset ministeriöt voisivat sopia ehdotetusta 1 – 3 momentista poikkeamisesta, jos se olisi viranomaisten käytettävissä olevien voimavarojen sekä alueellisten tai paikallisten olosuhteiden vuoksi tarkoituksenmukaista. Asianomaisia ministeriöitä olisivat vankeinhoitolaitoksen osalta oikeusministeriö, poliisin ja rajavartiolaitoksen osalta sisäasiainministeriö sekä tullilaitoksen osalta valtiovarainministeriö. Säännöksessä tarkoitetut tarkoituksenmukaisuussyyt voisivat täytyä esimerkiksi raja-alueiden syrjäseuduilla suoritettavissa, lain nojalla vankeinhoitolaitoksen tai poliisin tehtäviin kuuluvissa vanginkuljetustehtävissä, joihin rajavartiolaitoksen voisi olla tarkoituksenmukaista ja valtiontaloudellisesti kannattavaa osallistua. Harvaanasutuilla alueilla vanginkuljetustehtäviä ei ole kovin usein. Monissa tapauksissa olisi kokonaistaloudellisesti tarkoituksenmukaista, jos näillä alueilla vanginkuljetustehtävät hoitaisi alueella sijaitseva viranomainen. Asianomaisten ministeriöiden välinen erillissopimus vanginkuljetuksen työnjaosta koskisi melko pysyvinä pidettäviä työnjakojärjestelyjä. Lisäksi yksittäistapauksissa kuljetusviranomaiset voisivat tarkoituksenmukaisuussyistä hoitaa toistensa kuljetustehtäviä. Yksittäistapauksissa päätöksen kuljetustehtävän luovuttamisesta toiselle viranomaiselle tekisi se kuljetusviranomaisen toimintayksikkö, jonka hallussa kuljetettava on. Vastaavasti päätöksen yksittäisen kuljetustehtävän vastaanottamisesta tekisi se kuljetusviranomaisen toimintayksikkö, jonka tehtäväksi kuljetus annettaisiin. Toimintayksikön sisäinen päätösvalta määräytyisi viranomaisen työjärjestyksen mukaan.

Ehdotetun 5 §:n 5 momentin nojalla oikeusministeriö voisi määrätä, että tuomioistuimien osallistuu vapautensa menettäneen henkilön vartiointiin tämän ollessa tuomioistuimessa joko odottamassa pääsyä istuntosaliin tai ollessa istuntosalissa. Nykyisen vanginkuljetusjärjestelmän mukaan kuljetustehtävään kuuluu myös kuljetettavan vartiointi oikeuskäsittelyn edellä, aikana ja sen jälkeen. Käytännössä tämä sitoo paljon kuljetusviranomaisen henkilöstöresursseja, koska oikeuskäsittelyn alkamisaika tai kesto ei ole kovin tarkasti kuljetusviranomaisen tiedossa. Esimerkiksi pääkaupunkiseudulla, jossa kuljetusmatkat sinänsä ovat lyhyet, saattaa kuljetettavan vartiointi tuomioistuimessa kestää usean tunnin ajan. Pääosa tästä ajasta on oikeuskäsittelyn alkamisen odottamista. Ehdotetun säännöksen nojalla voitaisiin toteuttaa järjestely, jossa kuljetettavien vartioinnista tuomioistuimessa vastaisi nimenomaan tuomioistuin, jolla on kokonaisvastuu paitsi tilojensa ja toimintojensa turvallisuudesta, myös oikeudenkäyntien häiriöttömästä ja asianmukaisesta kulusta. Turvallisuus on osa oikeudenmukaista oikeudenkäyntiä. Tämä järjestely olisi tarkoitettu koskemaan vain isoimpia kärkeä oikeuksia. Käytännössä järjestely merkitsisi sitä, että vankien vartioinnista vastaisi tuomioistuin, jonne vankeinhoitolaitos tai poliisi toisivat vangit ja noutaisivat heidät pois istuntojen päätyttyä. Tuomioistuimessa järjestely voitaisiin toteuttaa siten, että vartioinnista vastaisi tuomioistuimen virkamies, mutta käytännön valvontatyön suorittajat voisivat olla myös ostopalveluin hankittuja vartioimisliikkeen vartijoita. Niissä tilanteissa, joissa turvallisuus on vaarassa kärsiä, vastuun kantaisi ja toimenpiteisiin ryhtymisestä päättäisi turvallisuuden vastuuvirkamies. Keskeistä järjestelyn toteuttamisessa olisi tuomioistuimen turvallisuushenkilöstön sekä käytännön valvontatehtäviin otettavien työntekijöiden kouluttaminen vartioimaan ja valvomaan nimenomaan vankeja, joiden asema ja kohdeltu sekä heihin kohdistettavat voimakeinot ovat tarkasti säännellyt. Tuomioistuinten osallistuminen kuljetettavien vartiointiin merkitsisi mitä todennäköisimmin kustannussäästöjä, koska vangittujen henkilöiden oikeusasioiden käsittelyn keskittämällä kyettäisiin myös vartiointipalveluiden ostamiset keskittämään esimerkiksi vain yhteen päivään viikossa. Niin ikään tuomioistuinten rakenteellisilla ratkaisuilla pystyttäisiin helpottamaan vartiointityötä ja näin saavutettaisiin säästöjä. Kun vartiointihenkilöstö olisi sijoitettuna tuomioistuimen tiloihin, tultaisiin toimeen tehtävään pitkään sitoutuneiden saattovartijoiden määrää vähäisemmällä henkilöstömäärällä, varsinkin jos vielä tuomioistuimen rakenteelliset ratkaisut tukisivat tätä. Lisäksi esimerkiksi pakkokeinoistuntojen järjestäminen vankilassa vähentäisi tuomioistuinten vartiointitehtävää. Nykyisin oikeudenkäyntejä ei juurikaan järjestetä vankiloissa, vaikka eräissä vankiloissa on tähän hyvät mahdollisuudet. Lähitulevaisuudessa oikeudenkäyntiin voitaneen osallistua myös teknisen yhteyden välityksellä, esimerkiksi

niin kutsutun videoneuvottelun avulla. Viimeksi mainitut seikat vähentäisivät paitsi kuljetettavien vartiointia tuomioistuimissa, myös kuljetuksia kaiken kaikkiaan.

Kansainvälisissä vanginkuljetuksissa noudatettaisiin soveltuvin osin tämän pykälän säännöksiä kuljetusviranomaisten välisestä kuljetustehtävien jakautumisesta.

VAIHTOEHTO B:

5 §. *Kuljetustehtävien jakautuminen.* Vanginkuljetustehtävien jakautumista vankeinhoitolaitoksen ja poliisin kesken koskeva säännös olisi nykyisen vanginkuljetusasetuksen (165/1954) 3 §:n mukainen. Pykälän 1 momentissa säänneltäisiin yksityiskohtaisesti vankeinhoitolaitoksen vanginkuljetustehtävät. Säännöksen mukaan vankeinhoitolaitos hoitaisi vankiloiden välisen, vankilan ja vankivaunun sekä vankivaunuliikenteeseen liittyvät kuljetustehtävät. Vankeinhoitolaitos huolehtisi myös vankilassa olevan vangin kuljettamisesta vankilapaikkakunnan tuomioistuimeen. Niin ikään vankilassa olevan vangin terveydenhuoltoon liittyvät kuljetukset olisivat vankeinhoitolaitoksen hoidettavia. Pykälän 2 momentissa todettaisiin, että poliisi huolehtii muista kuin vankeinhoitolaitokselle kuuluvista vanginkuljetustehtävistä. Näin ollen poliisi huolehtisi muun muassa poliisivankilassa olevan vangin kuljettamisesta terveydenhuoltopalveluihin, tuomioistuimeen tai vankivaunuun. Niin ikään poliisi kuljettaisi esimerkiksi Hämeenlinnan vankilassa olevan vangin Tampereen käräjäoikeuteen.

Ehdotetun pykälän 3 momentissa säädettäisiin rajavartiolaitoksen ja tullilaitoksen omista vanginkuljetustehtävistä. Säännöksen mukaan ne huolehtisivat omaan toimintaansa liittyvästä vapautensa menettäneiden henkilöiden kuljettamisesta. Tämä on jo nykyisin käytössä oleva menettelytapa, jota ei ole kirjattu vanginkuljetusta koskeviin säännöksiin. Esitutkintalaki ja pakkokeinolaki koskevat rajavartiolaitosta ja tullia, koska ne ovat esitutkintaviranomaisia. Näiden säädösten lisäksi hallinnonaloilla on omia esitutkinnan suorittamista koskevia erityissäännöksiä. Esimerkiksi rajavartiolaitoksen osalta säännökset rikosten esitutkinnasta ja rikosasiain muusta käsittelystä, muun kuin rikosasian tutkinnasta sekä vapautensa menettäneen henkilön käsittelystä ovat rajavartiolaitoksesta annetun lain (320/1999) 5 luvussa.

Ehdotetun 5 §:n 4 momentissa säädettäisiin mahdollisuudesta sopia vanginkuljetustehtävien jakautumisesta toisin kuin mitä 1 ja 2 momentissa on todettu. Oikeusministeriö ja sisäasiainministeriö voisivat sopia vankeinhoitoviranomaisten ja poliisiviranomaisten välisestä tehtävänjaosta toisin kuin mitä 1 ja 2 momentissa säädetään, jos se olisi vankeinhoito- ja poliisiviranomaisten käytettävissä olevien voimavarojen sekä alueellisten tai paikallisten olosuhteiden vuoksi tarkoituksenmukaista. Vastaavansisältöinen erikseen sopimisen mahdollisuus on nykyisessä vanginkuljetusasetuksen 3 §:n 3 momentissa. Mainittu säännös lisättiin asetukseen valtioneuvoston asetuksella vanginkuljetusasetuksen muuttamisesta (308/2002). Vanginkuljetuksesta erikseen sopimisen mahdollisuus tuli tarpeelliseksi erityisesti Vantaan vankilan toiminnan käynnistyessä toukokuun 2002 alussa. Esimerkki tällaisesta sopimuksesta onkin oikeusministeriön ja sisäasiainministeriön 1. päivänä toukokuuta 2002 solmima Vantaan vankilan vankien kuljettamista koskeva tehtävänjakosopimus. Kyseisen sopimuksen mukaan vankilaviranomaiset huolehtivat vankien kuljettamisesta Helsingin hovioikeuteen sekä Helsingin käräjäoikeuteen ja poliisiviranomaiset huolehtivat kuljetuksista Espoon ja Vantaan käräjäoikeuteen. Yksittäisessä tapauksessa vankeinhoitoviranomaiset ja poliisiviranomaiset voivat huolehtia vanginkuljetustehtävästä sopimuksesta poiketen, jos se on turvallisuus-, tarkoituksenmukaisuus- tai taloudellisuussyistä perusteltua. Kuljetustehtävään sisältyy vangin vartiointi käräjäpaikalla. Tätä vanginkuljetuksen työnjaosta erikseen sopimista pidettiin tarpeellisena, koska vanginkuljetusasetuksen 3 §:n 1 ja 2 momentin nojalla toteutettavan työnjaon mukaan van-

keinohoitoviranomaiset olisivat huolehtineet Vantaan vankilan vankien kuljettamisesta Vantaan käräjäoikeuteen, mutta kuljetuksesta Helsingin käräjäoikeuteen olisi vastannut poliisi. Tähän tehtävään poliisilla ei ollut mahdollisuuksia. Näin ollen sopimuksella jatkettiin Helsingin tutkintavankilan toiminnan aikana vakiintunutta vankeinhoitoviranomaisten ja poliisin työnjakoa.

Ehdotetun 4 momentin mukainen asianomaisten ministeriöiden välinen erillissopimus vanginkuljetuksen työnjaosta koskisi melko pysyvinä pidettäviä työnjakojärjestelyjä. Lisäksi yksittäistapauksissa kuljetusviranomaiset voisivat tarkoituksenmukaisuussyistä hoitaa toistensa kuljetustehtäviä. Yksittäistapauksissa päätöksen kuljetustehtävän luovuttamisesta toiselle viranomaiselle tekisi se kuljetusviranomaisen toimintayksikkö, jonka hallussa kuljetettava on. Vastaavasti päätöksen yksittäisen kuljetustehtävän vastaanottamisesta tekisi se kuljetusviranomaisen toimintayksikkö, jonka tehtäväksi kuljetus annettaisiin. Toimintayksikön sisäinen päätösvalta määräytyisi viranomaisen työjärjestyksen mukaan.

Ehdotetun 5 §:n 5 momentin nojalla oikeusministeriö voisi määrätä, että tuomioistuimien osallistuu vapautensa menettäneen henkilön vartiointiin tämän ollessa tuomioistuimessa joko odottamassa pääsyä istuntosaliin tai ollessa istuntosalissa. Nykyisen vanginkuljetusjärjestelmän mukaan kuljetustehtävään kuuluu myös kuljetettavan vartiointi oikeuskäsittelyn edellä, aikana ja sen jälkeen. Käytännössä tämä sitoo paljon kuljetusviranomaisen henkilöstöresursseja, koska oikeuskäsittelyn alkamisaika tai kesto ei ole kovin tarkasti kuljetusviranomaisen tiedossa. Esimerkiksi pääkaupunkiseudulla, jossa kuljetusmatkat sinänsä ovat lyhyet, saattaa kuljetettavan vartiointi tuomioistuimessa kestää usean tunnin ajan. Pääosa tästä ajasta on oikeuskäsittelyn alkamisen odottamista. Ehdotetun säännöksen nojalla voitaisiin toteuttaa järjestely, jossa kuljetettavien vartioinnista tuomioistuimessa vastaisi nimenomaan tuomioistuin, jolla on kokonaisvastuu paitsi tilojensa ja toimintojensa turvallisuudesta, myös oikeudenkäyntien häiriöttömästä ja asianmukaisesta kulusta. Turvallisuus on osa oikeudenmukaista oikeudenkäyntiä. Tämä järjestely olisi tarkoitettu koskemaan vain isoimpia käräjäoikeuksia. Käytännössä järjestely merkitsisi sitä, että vankien vartioinnista vastaisi tuomioistuin, jonne vankeinhoitolaitos tai poliisi toisivat vangit ja noutaisivat heidät pois istuntojen päätyttyä. Tuomioistuimessa järjestely voitaisiin toteuttaa siten, että vartioinnista vastaisi tuomioistuimen virkamies, mutta käytännön valvontatyön suorittajat voisivat olla myös ostopalveluin hankittuja vartioimisliikkeen vartijoita. Niissä tilanteissa, joissa turvallisuus on vaarassa kärsiä, vastuun kantaisi ja toimenpiteisiin ryhtymisestä päättäisi turvallisuuden vastuuvirkamies. Keskeistä järjestelyn toteuttamisessa olisi tuomioistuimen turvallisuushenkilöstön sekä käytännön valvontatehtäviin otettavien työntekijöiden kouluttaminen vartioimaan ja valvomaan nimenomaan vankeja, joiden asema ja kohtelu sekä heihin kohdistettavat voimakeinot ovat tarkasti säänneltyt. Tuomioistuinten osallistuminen kuljetettavien vartiointiin merkitsisi mitä todennäköisimmin kustannussäästöjä, koska vangittujen henkilöiden oikeusasioiden käsittelyn keskittämällä kyettäisiin myös vartiointipalveluiden ostamiset keskittämään esimerkiksi vain yhteen päivään viikossa. Niin ikään tuomioistuinten rakenteellisilla ratkaisuilla pystyttäisiin helpottamaan vartiointityötä ja näin saavutettaisiin säästöjä. Kun vartiointihenkilöstö olisi sijoitettuna tuomioistuimen tiloihin, tultaisiin toimeen tehtävään pitkään sitoutuneiden saattovartijoiden määrää vähäisemmällä henkilöstömäärällä, varsinkin jos vielä tuomioistuimen rakenteelliset ratkaisut tukisivat tätä. Lisäksi esimerkiksi pakkokeinoistuntojen järjestäminen vankilassa vähentäisi tuomioistuinten vartiointitehtävää. Nykyisin oikeudenkäyntejä ei juurikaan järjestetä vankiloissa, vaikka eräissä vankiloissa on tähän hyvät mahdollisuudet. Lähitulevaisuudessa oikeudenkäyntiin voitaneen osallistua myös teknisen yhteyden välityksellä, esimerkiksi niin kutsutun videoneuvottelun avulla. Viimeksi mainitut seikat vähentäisivät paitsi kuljetettavien vartiointia tuomioistuimissa, myös kuljetuksia kaiken kaikkiaan.

Kansainvälisissä vanginkuljetuksissa noudatettaisiin soveltuvin osin tämän pykälän säännöksiä kuljetusviranomaisten välisestä kuljetustehtävien jakautumisesta.

VAIHTOEHTO C:

5 §. *Kuljetustehtävien jakautuminen.* Vanginkuljetustehtävien jakautumista vankeinhoitolaitoksen ja poliisin kesken koskeva säännös olisi nykyisen vanginkuljetusasetuksen (165/1954) 3 §:n mukainen. Pykälän 1 momentissa säänneltäisiin yksityiskohtaisesti vankeinhoitolaitoksen vanginkuljetustehtävät. Säännöksen mukaan vankeinhoitolaitos hoitaisi vankiloiden välisen, vankilan ja vankivaunun sekä vankivaunuliikenteeseen liittyvät kuljetustehtävät. Vankeinhoitolaitos huolehtisi myös vankilassa olevan vangin kuljettamisesta vankilapaikkakunnan tuomioistuimeen. Niin ikään vankilassa olevan vangin terveydenhuoltoon liittyvät kuljetukset olisivat vankeinhoitolaitoksen hoidettavia. Pykälän 2 momentissa todettaisiin, että poliisi huolehtii muista kuin vankeinhoitolaitokselle kuuluvista vanginkuljetustehtävistä. Näin ollen poliisi huolehtisi muun muassa poliisivankilassa olevan vangin kuljettamisesta terveydenhuoltopalveluihin, tuomioistuimeen tai vankivaunuun. Niin ikään poliisi kuljettaisi esimerkiksi Hämeenlinnan vankilassa olevan vangin Tampereen käräjäoikeuteen.

Ehdotetun pykälän 3 momentissa säädettäisiin rajavartiolaitoksen ja tullilaitoksen omista vanginkuljetustehtävistä. Säännöksen mukaan ne huolehtisivat omaan toimintaansa liittyvästä vapautensa menettäneiden henkilöiden kuljettamisesta. Tämä on jo nykyisin käytössä oleva menettelytapa, jota ei ole kirjattu vanginkuljetusta koskeviin säännöksiin. Esitutkintalaki ja pakkokeinolaki koskevat rajavartiolaitosta ja tullia, koska ne ovat esitutkintaviranomaisia. Näiden säädösten lisäksi hallinnonaloilla on omia esitutkinnan suorittamista koskevia erityissäännöksiä. Esimerkiksi rajavartiolaitoksen osalta säännökset rikosten esitutkinnasta ja rikosasiain muusta käsittelystä, muun kuin rikosasian tutkinnasta sekä vapautensa menettäneen henkilön käsittelystä ovat rajavartiolaitoksesta annetun lain (320/1999) 5 luvussa.

Ehdotetun 5 §:n 4 momentissa säädettäisiin mahdollisuudesta sopia vanginkuljetustehtävien jakautumisesta toisin kuin mitä 1 ja 2 momentissa on todettu. Oikeusministeriö ja sisäasiainministeriö voisivat sopia rangaistuslaitoskohtaisesti vankeinhoitoviranomaisten ja poliisiviranomaisten välisestä tehtävänjaosta toisin kuin mitä 1 ja 2 momentissa säädetään, jos se olisi vankeinhoito- ja poliisiviranomaisten käytettävissä olevien voimavarojen sekä alueellisten tai paikallisten olosuhteiden vuoksi tarkoituksenmukaista. Vastaavansisältöinen erikseen sopimisen mahdollisuus on nykyisessä vanginkuljetusasetuksen 3 §:n 3 momentissa. Mainittu säännös lisättiin asetukseen valtioneuvoston asetuksella vanginkuljetusasetuksen muuttamisesta (308/2002). Vanginkuljetuksesta erikseen sopimisen mahdollisuus tuli tarpeelliseksi erityisesti Vantaan vankilan toiminnan käynnistyessä toukokuun 2002 alussa. Esimerkki tällaisesta sopimuksesta onkin oikeusministeriön ja sisäasiainministeriön 1. päivänä toukokuuta 2002 solmima Vantaan vankilan vankien kuljettamista koskeva tehtävänjakosopimus. Kyseisen sopimuksen mukaan vankilaviranomaiset huolehtivat vankien kuljettamisesta Helsingin hovioikeuteen sekä Helsingin käräjäoikeuteen ja poliisiviranomaiset huolehtivat kuljetuksista Espoon ja Vantaan käräjäoikeuteen. Yksittäisessä tapauksessa vankeinhoitoviranomaiset ja poliisiviranomaiset voivat huolehtia vanginkuljetustehtävästä sopimuksesta poiketen, jos se on turvallisuus-, tarkoituksenmukaisuus- tai taloudellisuussyistä perusteltua. Kuljetustehtävään sisältyy vangin vartiointi käräjäpaikalla. Tätä vanginkuljetuksen työnjaosta erikseen sopimista pidettiin tarpeellisena, koska vanginkuljetusasetuksen 3 §:n 1 ja 2 momentin nojalla toteutettavan työnjaon mukaan vankeinhoitoviranomaiset olisivat huolehtineet Vantaan vankilan vankien kuljettamisesta Vantaan käräjäoikeuteen, mutta kuljetuksesta Helsingin käräjäoikeuteen olisi vastannut poliisi. Tähän tehtävään poliisilla ei ollut mahdollisuuksia. Näin ollen sopimuksella jatkettiin Helsingin tutkintavankilan toiminnan aikana vakiintunutta vankeinhoitoviranomaisten ja poliisin työnjakoa.

Asianomaisten ministeriöiden välinen erillissopimus vanginkuljetuksen työnjaosta koskisi melko pysyvinä pidettäviä työnjakojärjestelyjä. Lisäksi yksittäistapauksissa kuljetusviranomaiset voisivat tarkoituksenmukaisuussyistä hoitaa toistensa kuljetustehtäviä. Yksittäistapauksissa päätöksen kuljetustehtävän luovuttamisesta toiselle viranomaiselle tekisi se kuljetusviranomaisen toimintayksikkö, jonka hallussa kuljetettava on. Vastaavasti päätöksen yksittäisen kuljetustehtävän vastaanottamisesta tekisi se kuljetusviranomaisen toimintayksikkö, jonka tehtäväksi kuljetus annettaisiin. Toimintayksikön sisäinen päätösvalta määräytyisi viranomaisen työjärjestyksen mukaan.

Kansainvälisissä vanginkuljetuksissa noudatettaisiin soveltuvin osin tämän pykälän säännöksiä kuljetusviranomaisten välisestä kuljetustehtävien jakautumisesta.

6 §. *Yhteistoimintavelvoite.* Laissa edellytettäisiin kuljetusviranomaisten eli vankeinhoitolaitoksen, poliisin, rajavartiolaitoksen ja tullilaitoksen toimivan yhteistyössä vanginkuljetukseen liittyvissä asioissa. Kyseeseen tulisivat sekä vanginkuljetuksen suunnittelu- ja kehittämistehtävät että kuljetusten toimeenpano. Nykyisin tätä yhteistyötä on erityisesti paikallistasolla jonkin verran. Yhteistyön avulla on kyetty paikoin luomaan hyvin toimivat ja joustavat vanginkuljetuksen järjestämiskäytännöt. Toimiva yhteistyö liittyy erityisesti tiedonkulkuun. Tässä asiassa on todettu olevan ongelmia, jotka ovat vaikeuttaneet asianmukaisen ja tehokkaan vanginkuljetuksen toteutumista. Yksittäinen vanginkuljetuksen toimivuutta selkeästi parantava ja tarkoituksenmukainen yhteistyömuoto olisi esimerkiksi se, että vankeinhoitolaitos voisi käyttää kuljetettavien vankien säilytystiloina myös poliisin sellitiloja. Jos tällaisessa tilassa olisi joka tapauksessa poliisivartiointi, vankeinhoitolaitoksen ei tarvitsisi itse järjestää valvontaa. Jos poliisin tila olisi sellainen, ettei siellä ole vartiointia kuin tarvittaessa, vankeinhoitolaitos hoitaisi myös vankien valvonnan silloin, kun tiloissa pidetään vankeinhoitolaitoksen kuljettamaa henkilöä eikä tila ole samaan aikaan käytössä muilta osin.

3 luku. **Kuljetusvälineet ja säilytystilat**

7 §. *Kuljetusvälineet.* Vanginkuljetuksessa käytettävien kuljetusvälineiden edellytettäisiin olevan vanginkuljetustehtäviin sopivia. Tällöin korostuisivat tarpeen mukaan kuljetusvälineiden erityiset turvallisuusrakenteet ja –ratkaisut. Kuljetus tulee voida suorittaa siten, että vankien, henkilökunnan ja muiden henkilöiden turvallisuus kyetään varmistamaan sekä kuljetuksen tarkoitus toteuttamaan. Kuljetusvälineiden tulee rakenteiltaan olla sellaisia, että kuljetettavia on mahdollista vartioida asianmukaisesti esimerkiksi karkaamisten sekä vankien keskinäisen väkivallan ja tietojenvaihdon estämiseksi. Turvallisuusratkaisut voivat vaihdella tapauksittain esimerkiksi siten, että karkaamisalttiiksi tiedetyn vaarallisen vangin kuljettamisessa turvallisuustoimet ovat erittäin tiukat ja turvallisuusvälineet sen mukaiset. Toisaalta vanginkuljetus voidaan suorittaa myös yleisessä matkustajaliikenteessä olevaa kulkuneuvoa käyttäen, jos erityisiä turvallisuusjärjestelyjä ei tarvita tai ne kyetään toteuttamaan myös tällaisessa kulkuneuvossa riittävällä ja riittävästi varustetulla henkilöstöllä. Vanginkuljetukseen käytettävien kuljetusvälineiden tulee täyttää paitsi vanginkuljetuksen suorittamisen kannalta välttämättömät erityisvaatimukset, myös yleiset liikenneturvallisuusvaatimukset. Näiden vaatimusten yhdistäminen on eräiltä osin ongelmallista, koska esimerkiksi sellaiset yleisen turvallisuuden kannalta tarpeelliset seikat kuin ajoneuvossa olevat hätätiet ja lasinsärkemisvasarat saattavat olla vanginkuljetuksen suorittamisen kannalta riskitekijöitä. Niin ikään erillisten ja ulkoa lukittavien tilojen yhteensopivuus yleisen turvallisuuden kanssa on ongelmallista. Erikseen selvitetäneen, olisiko tarvetta muuttaa ajoneuvoja koskevia yleisiä säännöksiä siten, että vanginkuljetusajoneuvot määriteltäisiin omiksi erityisajoneuvoikseen.

Ehdotetun 7 §:n 2 momentti koskisi tilanteita, joissa vankia kuljetetaan yleisessä matkustajaliikenteessä käytettävässä kulkuneuvossa, kuten tavanomaisessa linjaliikenteessä olevassa linja-autossa tai reittiliikennettä liikennöivässä lentokoneessa. Säännös edellyttäisi, että kuljettava vanki on tällöin mahdollisuuksien mukaan pidettävä erillään muista matkustajista. Erilläänpito tulisi kuitenkin toteuttaa siten, ettei se herätä aiheetonta huomiota.

8 §. *Kuljetustilat ja säilytystilat.* Ehdotetun lain 8 § sisältäisi säännökset kuljetus- ja säilytystilojen ulkoisista olosuhteista. Kuljetus- ja säilytystilat ovat väliaikaistiloja ja niiden olosuhteet väistämättä poikkeavat tavanomaisesta vankila-asumisen tasosta. Kuljetustiloja olisivat esimerkiksi junan vankivaunu tai henkilöauton takapenkki. Säilytystiloja olisivat esimerkiksi vankiloiden matkasellit ja tuomioistuinten säilytystilat, joissa vangit odottavat oikeuskäsittelyn alkamista tai paluukyytiä. Tilojen väliaikaisesta luonteesta huolimatta niiden olisi täytettävä olosuhteiden ja varusteiden osalta tietyt perusvaatimukset. Tilojen tulisi olla siistit, tuulettut ja riittävän lämpimät. Lisäksi niissä tulisi olla riittävä valaistus ja asianmukainen kalustus. Käytännössä läheskään kaikissa kuljetus- ja säilytystiloissa ei ole tilakohtaista peseytymismahdollisuutta eikä WC:tä. Ehdotetussa säännöksessä turvattaisiin kuljetettavan mahdollisuus päästä tarvittaessa peseytymään sekä saniteettitiloihin.

Kuljetettavan turvallisuuden ja hyvinvoinnin kannalta on tärkeää, että kuljetettava pystyy saamaan kuljetus- ja säilytystilasta välittömästi yhteyden kuljetusta suorittavaan virkamieheen. Tämä yhteydenottomahdollisuus turvattaisiin 8 §:n 2 momentissa.

4 luku. **Kuljetettavan kohtelu**

9 §. *Kohtelu.* Vanginkuljetusasetusta tarkemmat säännökset kuljetusten käytännön järjestelyistä on annettu oikeusministeriön antamalla vankivaunuohjesäännöllä (496/1955) sekä sisäasiainministeriön antamalla vanginkuljettajan ohjesäännöllä (272/1954). Mainitut ohjesäännöt sisältävät säännökset muun muassa vangin oikeuksista ja velvollisuuksista sekä vankien säilyttämisestä ja huollosta kuljetuksen aikana ja sen ollessa keskeytyneenä.

Kuljetettavaa tulee ehdotetun 9 §:n mukaan kohdella oikeudenmukaisesti ja hänen ihmisarvoaan kunnioittaen. Tämä edellyttää muun muassa asianmukaista käytöstä kuljetettavaa kohtaan. Kuljetettavaan kohdistettavien toimenpiteiden tulee olla lakiin perustuvia ja suhteellisuusperiaatteen mukaisia. Kuljettavan vartioinnista ja valvonnasta sekä häneen kohdistettavista turvaamistoimenpiteistä, kuten kahlehtimisesta, olisi säännökset 6 luvussa. Erikseen 9 §:ssä todettaisiin kuljetuksen hienovaraudesta suorittamisesta eli kuljetus ei saa herättää enempää huomiota kuin sen toteuttamiseksi on välttämätöntä.

10 §. *Ravinto, vaatetus ja ulkoilu.* Kuljetuksen aikana kuljetettavalle tulisi antaa riittävä ravinto. Ravinnon riittävyys riippuisi kuljetuksen ajankohdasta ja kestosta. Päiväsaikaan tapahtuvan usean tunnin mittaisen kuljetuksen aikana kuljetettavalle tarjottaisiin lämmin ateria. Lyhyempikestoisten kuljetusten osalta riittävä ravinto olisi eväsvarustus. Riittävään ravintoon kuuluisi myös puhdas ja raikas juomavesi. Kuljetettavalle annettavan vaatetuksen osalta viitattaisiin tutkintavankeuslakiin (/) ja vankeuslakiin (/). Edellä mainittujen säädösten nojalla pääsääntönä olisi, että kuljetettava saisi käyttää omia vaatteitaan, jollei siitä aiheudu vaaraa kuljetuksen tarkoitukselle, järjestykselle tai kuljetettavan terveydelle. Kuljetettavalle, jolla ei ole asianmukaista omaa vaatetusta, olisi annettava asianmukainen vaatetus.

Ehdotetun 10 §:n 2 momentin mukaan kuljetuksen ollessa keskeytyneenä kuljetettavalle tulisi varata mahdollisuuksien mukaan tilaisuus ulkoilla tai harjoittaa muuta liikuntaa. Käytännössä ulkoilun ja liikuntamahdollisuuksien järjestäminen poikkeuksellisissa kuljetusolosuhteissa on monissa tapauksissa vaikeaa. Esimerkiksi tuomioistuinten säilytystiloista ei ole mahdollista päästä ulkoilemaan, koska ulkoilun valvontaa ei voida järjestää. Sen sijaan jos vanki on kuljetuksen keskeytyksen aikana vankilan matkasellissä, ulkoilu voi olla mahdollista järjestää.

Ehdotettu pykälän 3 momentti sisältäisi toimivaltasäännöksen, jonka nojalla päätösvalta kuljetettavan kuljetuksen aikaista ravintoa, vaateetusta ja ulkoilua koskevissa asioissa olisi kuljetuksesta tai säilytystilan valvonnasta vastaavalla virkamiehellä. Näitä virkamiehiä olisivat esimerkiksi vankilan matkaselliosaston ylivartija tai kuljetuksesta vastaava poliisimies.

11 §. *Terveydentila*. Ehdotettu pykälä edellyttäisi kuljetettavan terveydestä huolehtimista ja terveydentilan seuraamista. Säännöksen edellyttämien toimenpiteiden arvioinnin osalta keskeisiä olisivat ennen kuljetuksen alkua esimerkiksi vankilan terveydenhuoltohenkilökunnalta saadut ohjeet. Antaessaan ohjeita terveydenhuoltohenkilökunta noudattaa alansa salassapitosäännöksiä, mutta ne eivät estä antamasta yleispiirteisiä tietoja esimerkiksi välttämättömän lääkityksen antotavasta. Potilaan kirjallisella suostumuksella terveydenhuollon ammattihenkilö voisi antaa muitakin hänen terveydentilaansa koskevia, kuljetuksessa tarvittavia tietoja. Kuljetettavan terveydentilan seuraaminen tarkoittaisi tavanomaista tarkkailua, ei terveydenhuollollisten toimenpiteiden, kuten verenpaineen mittaamisen, suorittamista. Sen sijaan esimerkiksi kuumeen mittaaminen voisi tulla kyseeseen, jos kuljetettava ilmoittaa olevansa ja muutoin on syytä epäillä hänen olevan kuumeinen. Jos kuljetettava on sairas tai sairastuu kuljetuksen aikana, hänelle tulee järjestää asianmukainen sairaanhoito. Jollei kuljetuksessa ole mukana terveydenhuollon ammattihenkilöä, kuljetettavan terveydentilan seurannasta ja tarvittavaan sairaanhoitoon toimittamisesta päättäisi kuljetuksesta tai säilytystilan valvonnasta vastaava virkamies.

Kun kuljetettava viranomainen tai virkamies vaihtuu kesken kuljetuksen, kuljetettavan terveydentilaa koskevat tiedot ilmoitetaan uudelle kuljettajalle yleisten salassapitosäännösten sallimissa puitteissa.

5 luku. Yhteydenpito ja hallussapito-oikeudet

12 §. *Yhteydenpito*. Ehdotettu pykälä sisältäisi säännökset kuljetettavan mahdollisuuksista olla yhteydessä kuljetusvälineen tai säilytystilan ulkopuolelle kuljetuksen tai sen keskeytyksen aikana. Lähtökohtana olisi, että kuljetuksen aikana yhteydenpitoa ei tapahtuisi. Jos yhteydenpitoon olisi painava syy, se voitaisiin sallia myös kuljetuksen kestäessä. Tällainen syy voisi olla esimerkiksi, että vangin kuljetukseen lähettäneen vankilan henkilökunnan tietoon tulee ilmoitus vangin lähiomaisen vakavasta sairastumisesta. Tällöin olisi perusteltua, että vanki voisi kuljetuksen yhteydessä olla puhelinyhteydessä omaisiinsa. Kuljetuspaikkakunnan ollessa lähellä sairaan omaisen sijaintipaikkaa voitaisiin jopa poiketa ennakkoon suunnitellusta reitistä ja viedä vanki tapaamaan sairasta omaistaan. Koska kuljetukset pääsääntöisesti kestävät vain lyhyehkön ajan, tavanomaiset yhteydenpidot eivät kuitenkaan olisi tarpeellisia.

Kuljetuksen ollessa keskeytyneenä kuljetettavalla olisi pääsääntöisesti samat yhteydenpitomahdollisuudet kuin mitä tutkintavankeuslaissa ja vankeuslaissa turvataan tutkintavangille ja vangille vankilassa. Mainittujen säädösten mukaisia yhteydenpitomahdollisuuksia voitaisiin rajoittaa kuljetukseen liittyvien väliaikaisolosuhteiden asettamien rajoitusten johdosta. Niin ikään lain nojalla asetetut yhteydenpitörajoitukset koskisivat myös kuljetuksen ja sen keskeytyksen aikaa.

Ehdotetun pykälän 1 momentin mukaan kuljetuksen ollessa keskeytyneenä kuljetettavalle tulisi varata mahdollisuus olla kirjeenvaihdossa sekä puhelinyhteydessä säilytystilan ulkopuolelle. Lähtökohtaisesti yhteydenpitomahdollisuus järjestettäisiin samoin edellytyksin kuin mitä tutkintavankeuslaissa ja vankeuslaissa säädetään.

Ehdotetun 1 momentin nojalla kuljetettavalla olisi tietyin tiukoin edellytyksin myös mahdollisuus tavata vieraita keskeytyneenä olevan kuljetuksen aikana. Lähiomaisten tai muiden läheisten tapaaminen voisi toteutua lievemmin edellytyksin kuin muiden vieraiden tapaaminen. Silti myös lähiomaisten ja muiden läheisten tapaaminen olisi näissä tilanteissa aina harkinnanvaraista. Muiden kuin lähiomaisten ja muiden läheisten tapaaminen olisi mahdollista vain erityisestä syystä. Erityisen syyn arvioinnissa asian ratkaisevalle kuljetuksesta tai säilytystilan valvonnasta vastaavalle virkamiehelle jätettäisiin laaja harkintavaltaa. Erityinen syy voisi olla esimerkiksi tilanteessa, jossa Konnunsuon vankilassa rangaistustaan suorittava, Helsingistä kotoisin oleva kuljetettava on sijoitettuna kuljetuksen keskeytyksen ajaksi Helsingin vankilaan, jossa hän pyytää saada tavata perhettään. Tapaamisen salliminen edellyttäisi aina sitä, että säilytysvarmuus ja säilytystilan toiminnot voitaisiin turvata, että tapaaminen ei vaarantaisi kuljetuksen tarkoituksen toteutumista ja että tutkinnalliset syyt eivät estä tapaamista. Tutkinnalliset syyt voivat ilmetä esimerkiksi tutkintavankeuslain 13 luvun 2 §:ssä säädettyistä yhteydenpitörajoituksista. Rikoksen johdosta pidätettyjen ja kiinniotettujen osalta ei yhteydenpitörajoitusasiaa ole voitu vielä käsitellä tuomioistuimessa, mutta esitutkintaa suorittavat viranomaiset ovat voineet ilmoittaa rajoitustarpeista muilla tavoin. Käytännössä tapaamisen sallimista koskevaan ratkaisuun vaikuttaisi myös se, miten pitkäaikaisesta kuljetuksen keskeytyksestä olisi kyse. Kuljetuksen ollessa keskeytyneenä pitkähkön ajan, kuten useita päiviä, kuljetettavan olosuhteet tulisi pyrkiä järjestämään samanlaisiksi kuin ne ovat vankilassa yleensä. Tapaamismahdollisuutta koskevaan ratkaisuun vaikuttaisi myös tapaamiseen käytettävissä olevien tilojen valvomismahdollisuus eli jos tapaamista ei kyettäisi riittävästi valvomaan, tapaamista ei myönnettäisi. Esimerkiksi tuomioistuimen vankien odotustilassa ei ole mahdollista järjestää vangin ja hänen omaistensa tapaamista. Säännöksen edellyttämän tarpeellisen valvonnan sisältö harkittaisiin tapauskohtaisesti. Myös valvomattomat tapaamiset voitaisiin tämän harkinnan perusteella sallia. Tällöin tarpeellinen valvonta muodostuisi ennen valvomatonta tapaamista ja sen jälkeen suoritettavista valvontatoimista. Huomattakoon, että vankilassa lain nojalla asetetut tapaamisrajoitukset, kuten tapaa-miskiellot tai tapaamisten määrääminen erityisen valvotusti suoritettaviksi, koskisivat myös kuljetuksen ja sen keskeytyksen aikaa.

Vanginkuljetuslaissa kuljetettavan tapaamismahdollisuudet olisivat jonkin verran eri tavoin määritellyt kuin tutkintavankeuslaissa ja vankeuslaissa, koska vanginkuljetuksessa sekä kuljetettavien että kuljetusviranomaisten piiri on laajempi kuin tutkintavankeuden toimeenpanossa ja vankeusrangais-tuksen täytäntöönpanossa.

Ehdotetun 12 §:n 2 momentin mukaan kuljetettavan yhteydenpitoon asianajajaansa tai muuhun oikeudenkäymiskaaren 15 luvun 2 §:n 1 momentissa tarkoitettuun oikeudenkäyntiasiamieheensä taikka –avustajaansa ja valvontaviranomaisiin sovellettaisiin tutkintavankeuslain ja vankeuslain säännöksiä, joissa nämä yhteydenpidot on asianmukaisesti turvattu.

Ehdotettu 12 §:n 3 momentti koskisi kuljetettavan mahdollisuutta poistua vartioituna tapaamaan sairaana olevaa lähiomaistaan tai muuta läheistään. Lisäksi vartioitu poistuminen kuljetusvälineestä tai säilytystilasta voisi olla mahdollista myös muusta erittäin tärkeästä syystä. Tällainen poistuminen olisi aina harkinnanvaraista, joten kuljetettavalla ei olisi siihen subjektiivista oikeutta. Vartiointin astetta harkittaessa otettaisiin huomioon se, että säilytysvarmuus ja kuljetuksen tarkoitus on turvattava.

Ehdotetun pykälän 4 momentin mukaan tutkintavankeuslain ja vankeuslain säännökset kirjeenvaihdon ja puhelimen käytön valvonnasta soveltuisivat sellaisinaan myös kuljetettavan kirjeenvaihtoon ja puhelimen käyttöön.

Ehdotettu 12 §:n 5 momentti sisältäisi toimivaltasäännöksen, jonka mukaan yhteydenpidosta säilytystilan tai kuljetustilan ulkopuolelle päättäisi lain 2 §:n 4 tai 5 kohdassa tarkoitettu kuljetuksesta tai säilytystilan valvonnasta vastaava virkamies.

13 §. *Esineiden ja rahojen hallussapito.* Kuljetustilat ja säilytystilat ovat väliaikaistiloja, joissa vanki ei viivy pitkiä aikoja. Näissä tiloissa ei voida kuljettaa eikä säilyttää suuria tavaramääriä. Tästä syystä esineiden hallussapito kuljetuksen ja sen keskeytyksen aikana olisi rajoitettua. Ehdotetun 13 §:n 1 momentin mukaan kuljetettava voisi pitää kuljetuksen ja sen keskeytyksen aikana hallussaan välttämättömät henkilökohtaiset käyttöesineet sekä hygieniavälineet ja -aineet. Näidenkin tavaroiden hallussapito edellyttäisi kuitenkin, ettei siitä aiheudu haittaa järjestykselle tai turvallisuudelle. Esimerkiksi partaveitsen tai paloherkkien hygieniatuotteiden hallussapito voitaisiin turvallisuussyistä kieltää. Kuljetettava voisi pitää hallussaan muitakin kuin edellä mainittuja tavaroita, jos kuljetusvälineen olosuhteet, kuljetuksen kesto tai tarkoitus taikka säilytysvarmuus eivät tätä estä. Rahavarojen hallussapidon osalta noudatettaisiin, mitä tutkintavankeuslaissa ja vankeuslaissa säädetään.

Ehdotetun 13 §:n 2 momentin mukaan kuljetettava ei saisi kuljetuksen tai sen keskeytyksen aikana ottaa vastaan rahaa tai tavaroita ulkopuolisilta henkilöiltä. Tämä säännös on tarpeen muun muassa siksi, että kuljetuksen aikana omaisuutta tai saannon lainmukaisuutta ei voida tarkastaa asianmukaisesti. Erityisestä syystä raha- ja omaisuuslähetykset voitaisiin ottaa kuljetuksesta tai säilytystilasta vastaavan virkamiehen säilytettäväksi. Tällöin omaisuuden tarkastaminen voitaisiin suorittaa vangin sijoitusvankilassa kuljetuksen päätyttyä. Erityinen syy voisi olla se, että etäällä vangin sijoitusvankilasta asuva vangin omainen haluaa toimittaa asuinpaikkaansa lähellä suoritettavan kuljetuksen mukana vangille tarkoitettua vaatelahetyksen, jonka lähettäminen postitse tai kuljettaminen tapaamisen yhteydessä olisi hankalaa.

Ehdotettu 13 §:n 3 momentti sisältäisi toimivaltasäännöksen. Sen mukaan esineiden ja omaisuuden hallussapidosta kuljetuksen ja sen keskeytyksen aikana päättäisi lain 2 §:n 4 tai 5 kohdassa tarkoitettu kuljetuksesta tai säilytystilan valvonnasta vastaava virkamies.

6 luku. Vartiointi, valvonta ja turvaamistoimenpiteet

14 §. *Vartiointi ja valvonta.* Ehdotettu 14 §:n 1 momentti edellyttäisi kuljetettavan asianmukaista vartiointia ja valvontaa, jotta kyetään turvaamaan kuljetuksen tarkoituksen toteutuminen ja estämään karkaaminen sekä säilyttämään järjestys ja turvallisuus. Vartiointin ja valvonnan astetta harmitessaan viranomaisen tulisi ottaa huomioon kaikki tiedossa olevat kuljetettavaan, mahdollisiin muihin kuljetettaviin sekä kuljetusvälineen tai säilytystilan olosuhteisiin liittyvät seikat. Koska kuljetus- ja säilytystilat ovat väliaikaistiloja ja koska kuljetuksen yhteydessä siirrytään usein kuljetusvälineen ulkopuolelle, vartiointi ja valvonta ovat erityisen vaativia tehtäviä. Vartiointi- ja valvontavastuu kuuluisi kuljettavalle viranomaiselle. Eri viranomaisten välinen vartiointi- ja valvontavastuu olisi siten yksiselitteinen. Ongelmallisia tilanteita voisi kuitenkin syntyä silloin, kun kuljetettava karkaa taikka järjestys tai turvallisuus vaarantuu kuljetusviranomaisen luovuttaessa kuljetettavaa

toiselle viranomaiselle. Vastuukysymykset näissä tapauksissa selvitettäisiin yksittäistapauksellisesti. Lähtökohtana olisi, että vastuu siirtyisi silloin, kun vastaanottava viranomainen ilmoittaa luovuttavalle viranomaiselle ottaneensa tehtävän vastaan.

Kuljetettavien vartiointi voitaisiin oikeusministeriön määräyksellä antaa myös tuomioistuimen tehtäväksi siten kuin 5 §:n 5 momentissa säädettäisiin. Kyse olisi vapautensa menettäneen henkilön vartioinnista tämän ollessa tuomioistuimessa joko odottamassa pääsyä istuntosaliin tai ollessa istuntosalissa. Tämä järjestely koskisi käytännössä vain isoimpia käräjäoikeuksia.

Ehdotettu 14 §:n 2 momentti sisältäisi toimivaltasäännöksen. Sen mukaan kuljetettavan vartioinnista ja valvonnasta päättäisi lain 2 §:n 4- tai 5-kohdassa tarkoitettu kuljetuksesta tai säilytystilan valvonnasta vastaava virkamies.

15 §. *Sijoittaminen kuljetusvälineessä ja säilytystilassa.* Ehdotetussa 15 §:n 1 momentissa säädettäisiin kuljetettavien sijoittamisesta kuljetusvälineessä ja säilytystilassa. Kuljetettavan sijoittamisella tulisi turvata kuljetuksen häiriötön kulku. Kuljetuksen häiriöttömällä kululla tarkoitettaisiin paitsi karkaamisen estämistä sekä järjestyksen ja turvallisuuden säilyttämistä, myös mahdollisten tutkinnallisten syiden huomioon ottamista. Tutkinnallisia syitä on selostettu ehdotetun 12 §:n perustelujen yhteydessä. Kuljetuksen häiriöttömän kulun turvaaminen saattaa edellyttää muun muassa sitä, että kuljetettava on pidettävä erillään muista kuljetettavista. Esimerkiksi keskenään vihamielisissä väleissä olevat vangit on kuljetuksen aikana pidettävä erillään toisistaan. Edelleen samassa oikeusasiassa syytettyinä tai todistajina toimivat kuljetettavat eivät yleensä saa päästä tutkinnallisista syistä kuljetuksen aikana keskusteluyhteyteen keskenään. Käytännössä erilläänpitomahdollisuudet ovat tosin nykytilanteessa hyvin rajoitetut.

Ehdotetun pykälän 2 momentin mukaan erilaiset kuljetettavien ryhmät olisi mahdollisuuksien mukaan pidettävä erillään toisistaan. Muun kuin rikoksen perusteella vapautensa menettäneet tulee mahdollisuuksien mukaan pitää erillään muista kuljetettavista. Niin ikään muusta syystä kuin rangaistuksen täytäntöönpanon vuoksi vapautensa menettäneet henkilöt olisi mahdollisuuksien mukaan pidettävä kuljetuksen aikana erillään vankeusvangeista. Ehdotettu momentti sisältäisi myös eri sukupuolta olevien kuljetettavien sekä alle 18-vuotiaiden erilläänpitovaatimuksen. Nämäkin erilläänpitovaatimukset olisi toteutettava mahdollisuuksien mukaan. Kuljetus- ja osin myös säilytystilat ovat niin ahtaita sekä rakenteellisesti avoimia, ettei erilläänpitoa kyetä toteuttamaan nykytilanteessa täydellisesti. Samassa linja-autokuljetuksessa saattaa olla alle ja yli 18-vuotiaita, sekä naisia että miehiä ja sekä tutkintavankeja että vankeusvankeja. Kaikkien eri ryhmien pitäminen toisistaan erillään ei ole käytännössä mahdollista.

Ehdotettu 15 §:n 3 momentti sisältäisi toimivaltasäännöksen, jonka mukaan kuljetettavan sijoittamisesta päättäisi lain 2 §:n 4 tai 5 kohdassa tarkoitettu kuljetuksesta tai säilytystilan valvonnasta vastaava virkamies.

16 §. *Kuljetettavan ja kuljetettavan tapaajan tarkastus.* Ehdotettu 16 § edellyttäisi, että kuljetettava tarkastetaan, ennen kuin kuljetus aloitetaan. Perustellusta syystä, esimerkiksi kuljetukseen käytettävän yleisessä matkustajaliikenteessä olevan kulkuneuvon aikataulun vuoksi, tarkastus voitaisiin suorittaa myöhemminkin eli kuljetuksen jo alettua. Kuljetettavan turvatarkastukseen, henkilöntarkastukseen ja omaisuuden poisottamiseen sekä kuljetettavan tapaajan tarkastamiseen sovellettaisiin tutkintavankeuslain ja vankeuslain säännöksiä.

Kuljetettavan tarkastus olisi eritasoinen ja –luonteinen sen mukaan, minkälaista tarkastusta pidettäisiin kussakin yksittäistapauksessa asianmukaisena ja riittävänä. Tarkastus voisi olla turvatarkastus tai henkilöntarkastus sen mukaisin edellytyksin, mitä tutkintavankeuslaissa ja vankeuslaissa säädetään. Turvatarkastuksessa vanki voidaan tarkastaa metallinilmaisinta, muuta teknistä laitetta tai koulutettua koiraa käyttäen tai vaatteita tunnustelemalla taikka muulla vastaavalla tavalla. Henkilöntarkastus käsittää sen tutkimisen, mitä henkilöllä on vaatteissaan tai muutoin yllään. Tutkintavankeuslain ja vankeuslain mukaan vangille voidaan tehdä henkilöntarkastus, jos vankia epäillään luvottomien esineiden tai aineiden hallussapidosta tai henkilöntarkastus on tarpeen karkaamisen tai rangaistuslaitosta luvatta poistumisen ehkäisemiseksi, laitoksen järjestystä tai turvallisuutta uhkaavan vaaran torjumiseksi, epäillyn järjestysrikkomuksen tutkimiseksi taikka rangaistuslaitokseen saapumisen tai palaamisen taikka valvomattoman tapaamisen yhteydessä. Jos tutkintavankeuslain ja vankeuslain mukaiset henkilönkatsastuksen suorittamisen edellytykset täyttyvät, tarkastus voisi olla myös henkilönkatsastus. Henkilönkatsastus käsittää kehon tarkastamisen, näytteen ottamisen tai muun kehoon kohdistuvan tutkimuksen. Lääketieteellistä asiantuntemusta vaativan toimenpiteen saa suorittaa ainoastaan lääkäri. Vangille voidaan tehdä rikoksen selvittämiseksi henkilönkatsastus, jos vankia todennäköisin syin epäillään rikoksesta, josta säädetty ankarin rangaistus on enemmän kuin kuusi kuukautta vankeutta, tai huumausaineen käyttörikoksesta.

Kuljetettavan asianmukainen tarkastus on kuljetuksen keskeinen turvallisuustekijä. Kuljettavan viranomaisen ja virkamiehen on voitava luottaa siihen, että kuljetukseen tuotu vanki on tarkastettu tavalla, jossa kuljetettavan mahdollinen pakenemisen vaara, väkivaltaisuus tai muu kuljetuksen tarkoituksen vaarantava käytös on asianmukaisesti ennakoitu. Tämän korostamiseksi on tärkeää, että kun luovutetaan vanki toiselle virkamiehelle tai kuljetusviranomaiselle, samalla ilmoitetaan, että vanki on asianmukaisesti tarkastettu. Ilmoituksen tulee sisältää myös maininta siitä, miten tarkastus on suoritettu.

Tarkastuksessa löydetyt esineet ja aineet, joita kuljetettava ei lain 13 §:n mukaan saa pitää hallussaan kuljetuksen ja sen keskeytyksen aikana, otetaan tarkastuksen yhteydessä viranomaisen haltuun. Jos vanki on siirtymässä pysyvästi toiseen laitokseen, tämä omaisuus lähetetään hänen uuteen sijoituspaikkaansa. Jos vanki lähtee vain väliaikaisesti pois laitoksesta, poisotettu omaisuus jää hänen sijoituslaitokseensa. Jos poisotettu omaisuus on niin kutsuttua luvatonta omaisuutta, kuten luvattomia lääkeaineita, sen käsittelyssä noudatetaan tutkintavankeuslain ja vankeuslain säännöksiä.

Ehdotettu 16 §:n 1 momentti sisältäisi myös säännöksen kuljetettavan henkilön tapaajan tarkastamisesta. Säännöksessä viitattaisiin tutkintavankeuslakiin ja vankeuslakiin. Tutkintavankeuslain 12 luvussa ovat säännökset muun henkilön tarkastamisesta. Vankeuslaissa vastaavat säännökset ovat 17 luvussa. Lähtökohtana molemmissa laeissa on se, että laitokseen tuleva henkilö saadaan tarkastaa turvallisuuden ylläpitämiseksi, järjestyksen turvaamiseksi tai omaisuuden suojelemiseksi (turvatarkastus). Turvatarkastuksessa voidaan käyttää apuna metallinilmaisinta, muuta teknistä laitetta tai koulutettua koiraa. Jos on perusteltua syytä epäillä, että tapaamisessa luovutetaan kiellettyjä aineita tai esineitä, tapaamisen ehdoksi voidaan asettaa se, että tapaaja suostuu henkilöntarkastukseen.

Pykälän 2 momentissa olisivat tarkastuksesta päättämistä koskevat toimivaltasäännökset. Niiden mukaan turvatarkastuksen ja henkilöntarkastuksen suorittamisesta kuljetuksen ja sen keskeytyksen aikana päättäisi lain 2 §:n 4 tai 5 kohdassa tarkoitettu kuljetuksesta tai säilytystilan valvonnasta vastaava virkamies. Henkilönkatsastuksen suorittamisesta ei olisi tässä laissa erityistä säännöstä, vaan sen suorittamisen toimivalta määräytyisi pakkokeinolain, tutkintavankeuslain ja vankeuslain mukaisesti.

17 §. *Kuljetusvälineiden ja säilytystilojen tarkastaminen.* Vanginkuljetuksen häiriöttömän ja turvallisen sujumisen vuoksi on välttämätöntä, että kuljetusvälineet ja turvalaitteet toimivat moitteettomasti. Ehdotettu 17 §:n 1 momentti edellyttäisi, että välineiden ja laitteiden toimivuus tarkastetaan aina ennen kuljetuksen alkamista. Tämän säännöksen nojalla tulisi varmistaa, että esimerkiksi laite, jolla kuljetettava voi saada yhteyden kuljetusta suorittavaan virkamieheen, toimii asianmukaisesti. Niin ikään säilytystilat tulee tarkastaa sekä ennen kuljetettavan tuloa tiloihin että hänen poistuttuaan niistä. Tilojen tarkastajan tulee kiinnittää huomiota muun muassa siihen, ettei edellinen kuljetettava ole jättänyt tiloihin esineitä tai aineita. Myös tilojen varustuksen kunnossahoito tulee tarkastaa.

Pykälän 2 momentissa olisi tarkastuksesta päättämistä koskeva toimivaltasäännös. Sen mukaan kuljetusvälineiden ja säilytystilojen tarkastamisesta päättäisi lain 2 §:n 4 tai 5 kohdassa tarkoitettu kuljetuksesta tai säilytystilan valvonnasta vastaava virkamies.

18 §. *Kahlehtiminen ja voimakeinojen käyttö.* Kuljetettavan kahlehtimisessa ja häneen kohdistettavien voimakeinojen käytössä sovellettaisiin tutkintavankeuslain ja vankeuslain säännöksiä.

Tutkintavankeuslain 13 luvussa ja vankeuslain 18 luvussa ovat säännökset turvaamistoimenpiteistä ja voimakeinoista. Kahlehtiminen on turvaamistoimenpide, johon voidaan turvautua vasta, jos kuljetuksen tarkoitusta tai järjestystä ja turvallisuutta ei kyettäisi turvaamaan lievemmillä keinoilla. Kahlehtimiseen voitaisiin turvautua, jos se olisi tarpeen karkaamisen estämiseksi tai sellaisen väkivaltaisuuden estämiseksi tai hillitsemiseksi, jota ei saataisi estetyksi muilla keinoin. Lisäksi edellytettäisiin, että väkivaltaisuudesta voisi aiheutua vaaraa kuljetettavan itsensä tai muiden henkilöiden turvallisuudelle taikka huomattavaa vahinkoa omaisuudelle. Edellä tarkoitettuina muina henkilöinä tulisivat kyseeseen lähinnä samassa kuljetusvälineessä tai säilytystilassa olevat muut kuljetettavat, kuljetusviranomaisen henkilökunta taikka paikalla olevat sivulliset henkilöt. Kahlehtimista ei saisi jatkaa pidempään kuin on välttämätöntä. Siten kahlehtimisen käyttö olisi rajoitettu siihen asti, kunnes tilanne olisi saatu rauhoitettua tai kun muut lievemmat keinot olisivat käytettävissä kahlehtimisen sijasta. Väkivaltaisesti käyttäytyvä vanki voitaisiin kahlehtia esimerkiksi siksi ajaksi, kunnes paikalle saadaan lisää henkilökuntaa, jonka jälkeen hänet voidaan rauhoittaa kahlehtimista lievemällä keinolla, kuten kiinnipitämisellä. Kahlehtimisesta päättäisi valvonnan esimiestehtävissä toimiva virkamies tai, jos asia ei siedä viivytystä, ohjaus- ja valvontatehtävissä toimiva virkamies. Vanginkuljetuksessa esimiestehtävissä toimiva virkamies olisi ehdotetun lain 2 §:n 4 ja 5 kohdassa tarkoitettu kuljetuksesta vastaava virkamies ja säilytystilasta vastaava virkamies. Ohjaus- ja valvontatehtävissä toimiva virkamies olisi puolestaan ehdotetun lain 6 kohdassa tarkoitettu kuljetusta suorittava virkamies.

Tutkintavankeuslain ja vankeuslain mukaan rangaistuslaitoksen johtajalla ja voimankäyttökoulutuksen saaneella vankeinhoitolaitoksen virkamiehellä on virkatehtävää suorittaessaan muun muassa vanginkuljetuksen aikana oikeus käyttää voimakeinoja, jos ne ovat tarpeen muun muassa karkaamisen estämiseksi, vastarinnan murtamiseksi, kiinniottamisen toimittamiseksi tai rikoksen estämiseksi. Voimakeinojen on oltava tarpeellisia ja olosuhteisiin nähden puolustettavia.

Myös poliisin, rajavartiolaitoksen ja tullilaitoksen osalta kahlehtimisessa ja voimakeinojen käytössä noudatettaisiin vanginkuljetuksen yhteydessä tutkintavankeuslain ja vankeuslain säännöksiä ja periaatteita.

7. luku. **Erinäiset säännökset**

19 §. *Tarkemmat säännökset.* Ehdotettu 19 § sisältäisi valtuutuksen antaa tarkempia vanginkuljetusta koskevia säännöksiä valtioneuvoston asetuksella. Asiat, joista asetuksentasoisia tarkempia säännöksiä voitaisiin antaa, lueteltaisiin 19 §:n 1 momentissa. Nämä asiat olisivat lain 3 §:ssä säännelty kuljetuksen alkamis- ja päättymisajankohta, 4 §:n 2 momentissa tarkoitettun erityiskuljetuksen suorittamisen edellytykset ja toteutustapa, 5 §:ssä säännelty kuljetustehtävien jakautuminen eri kuljetusviranomaisten kesken, 6 §:ssä kuljetusviranomaisille asetettu yhteistoimintavelvoite, 3 luvussa säännellyt kuljetusvälineiden, kuljetustilojen sekä säilytystilojen varustustaso ja olosuhteet, 4 luvussa säännelty kuljetettavan kohtelu sisältäen myös ravinnon, vaatetuksen, ulkoilun ja terveydenhuollon sekä 5 luvussa säännellyt yhteydenpito ja hallussapito-oikeudet sisältäen puhelimen käytön, kirjeenvaihdon, tapaamiset sekä esineiden ja rahojen hallussapidon.

Ehdotetun 2 momentin nojalla asianomainen ministeriö voisi antaa tarkentavia hallinnon sisäisiä määräyksiä kuljetuksen suorittamisesta. Asianomainen ministeriö olisi vankeinhoitolaitoksen osalta oikeusministeriö, poliisin ja rajavartiolaitoksen osalta sisäasiainministeriö ja tullin osalta valtiovarainministeriö.

1.2. Laki turvatarkastuksista tuomioistuimessa annetun lain (1121/1999) muuttamisesta

Lain nimi

Lain nimi ehdotetaan muutettavaksi laiksi turvatoimista tuomioistuimissa, koska laki muutettuna koskisi myös muita turvatoimia kuin turvatarkastuksia.

1 §. *Lain tarkoitus ja soveltamisala.* Lain 1 §:n 1 momenttia muutettaisiin siten, että lain keinovalikoimaa laajennettaisiin. Voimassa olevan lain mukaan tuomioistuimessa voidaan järjestää turvatarkastuksia turvallisuudesta huolehtimiseksi, järjestyksen turvaamiseksi ja omaisuuden suojelemiseksi. Ehdotetun laajennuksen mukaan tuomioistuimissa voitaisiin toteuttaa turvatoimia edellä mainittujen tarkoitusten saavuttamiseksi. Turvatoimilla tarkoitettaisiin paitsi turvatarkastusta myös vapautensa menettäneen henkilön vartiointia. Ehdotettu uusi 1 a § sisältäisi turvatoimien määrittämisen.

1 a §. *Turvatoimet.* Lakiin lisättäisiin säännös, jossa määriteltäisiin turvatoimet. Turvatoimilla tarkoitettaisiin turvatarkastuksia ja vapautensa menettäneen vartiointia. Voimassa olevan lain 5 §:ssä on säännelty turvatarkastuksen sisältö. Kyse on metallinilmaisimen tai vastaavan teknisen laitteen avulla suoritettavasta tutkimuksesta, jossa todetaan, ettei tuomioistuimeen tulevalle henkilöllä ole päällään tai mukanaan turvallisuutta, järjestystä tai omaisuutta vaarantavaa esinettä tai ainetta. Tämän säännöksen nojalla tuomioistuimeen tulevan henkilön mukana olevat tavarat voidaan tarkastaa myös muilla tavoin. Turvatarkastajalla on oikeus ottaa pois tarkastuksessa löydetty turvallisuutta, järjestystä tai omaisuutta vaarantava esine tai aine.

Vapautensa menettäneen vartioinnilla tarkoitettaisiin sitä, että tuomioistuin voisi huolehtia tiloissaan olevan, rikoksen johdosta vapautensa menettäneen henkilön vartioinnista. Näitä vapautensa menettäneitä olisivat vankeusvangit, tutkintavangit, pidätetyt ja kiinniotetut.

Vangin kuljettamisesta annettavaan lakiin ehdotetaan otettavaksi säännös, jonka mukaan oikeusministeriö voisi määrätä tuomioistuinten osallistumisesta vapautensa menettäneiden vartiointiin tuo-

mioistuimessa. Tarkoituksena olisi, että tällainen vartiointitehtävä koskisi käytännössä vain muutamaa suurinta käräjäoikeutta.

1 b §. *Turvatoimien järjestäminen.* Ehdotettu pykälä sisältäisi säännöksen turvatoimien järjestämisestä tuomioistuimessa sekä turvatoimista vastuussa olevan virkamiehen toteamisen. Turvatoimien järjestämisestä tuomioistuimessa vastaisi viraston päällikkö, jollei hän olisi määrännyt alastaan virkamiestä hoitamaan tätä tehtävää. Kyse on sellaista julkista valtaa sisältävästä tehtävästä, jonka suorittajan tulee olla nimenomaan virkasuhteessa valtioon.

Vapautensa menettäneen vartiointi olisi osa tuomioistuimen turvallisuustehtävää. Tavanomaisesta vartiointitehtävästä huolehtisi tuomioistuin itse, joko omien virkamiestensä voimin tai hankkien käytännön vartiointipalvelut esimerkiksi yksityiseltä vartioimisliikkeeltä.

6 a §. *Vapautensa menettäneiden vartiointi.* Ehdotetun pykälän mukaan tuomioistuimessa tulisi olla vapautensa menettäneiden henkilöiden tilapäiseen säilyttämiseen asianmukainen tila. Tilan tulee olla siisti, tuuletettu, riittävän lämmin, valaistu ja asianmukaisesti kalustettu. Säilytettävällä tulee olla mahdollisuus peseytymis- ja saniteettitilojen käyttöön. Lisäksi tilassa tulee olla asianmukaiset turvalaitteet sekä laite, jolla säilytettävä saa viivytyksettä yhteyden vartijaan.

Vartioinnissa olisi kyse tuomioistuimeen käräjäpäivän ajaksi tuotujen vapautensa menettäneiden henkilöiden vartioinnista. Oikeuskäsittelyn päätyttyä vanginkuljetusviranomaiset eli vankeinhoitolaitos, poliisi, rajavartiolaitos tai tullilaitos noutaisivat tuomioistuimeen tuomansa vapautensa menettäneet henkilöt. Näin ollen vapautensa menettäneet eivät yöpyisi tuomioistuimen tiloissa. Säilytyksen lyhytaikaisuuden vuoksi tuomioistuimen ei tarvitsisi järjestää vapautensa menettäneille erityisiä toimintoja. Heidän ruokahuollostaan tuomioistuimen tulisi kuitenkin huolehtia.

Tapauksissa, joissa vartiointitehtävä tiedetään laajaksi tai muutoin erityisen vaativaksi, tuomioistuin voisi pyytää poliisilta apua. Tällainen tilanne olisi esimerkiksi järjestäytyneen rikollisryhmän useiden jäsenten kuuluminen saman oikeudenkäyntiasian asianosaisiin.

Vastuu vartioinnin suorittamisesta olisi 1 b §:ssä tarkoitetulla tuomioistuimen turvallisuudesta vastaavalla virkamiehellä. Ehdotetun 6 a §:n 2 momentissa todettaisiin, ketkä voisivat toimia käytännön vartiointitehtävässä. Ensinnäkin vartijana voisi toimia tuomioistuimen palveluksessa oleva henkilö, joka olisi koulutettu tällaiseen vartiointitehtävään. Henkilö voisi olla joko virka- tai työsuhhteessa tuomioistuimeen. Muulle kuin tuomioistuimen palveluksessa olevalle vartiointitehtävää suorittavalle henkilölle asetettaisiin erityisvaatimus, jonka mukaan hänen tulisi olla poliisin tähän tehtävään hyväksymä. Hyväksyminen edellyttäisi, että henkilön luotettavuus tällaisen tehtävän hoitamiseen olisi todettu ja että hän olisi saanut tehtävän edellyttämän koulutuksen. Tehtävän edellyttämä koulutus sisältäisi muun muassa vapautensa menettäneiden kohtelua koskevaa sekä voimakäyttötilanteiden hallintaan liittyvää koulutusta.

Ehdotetun pykälän 3 momentissa viitattaisiin voimakeinojen käytön osalta tutkintavankeuslain ja vankeuslain säännöksiin.

7 §. *Ministeriön tehtävät.* Pykälään tehtäisiin uuden perustuslain edellyttämä alemmanasteisten säännösten antamista koskeva muutos. Voimassa olevan lain 7 §:n mukaan oikeusministeriö voi antaa tarkempia määräyksiä ja ohjeita turvatarkastustoimenpiteiden teknisistä menettelytavoista ja

turvatarkastuksen käytännön järjestämisestä sekä järjestettävästä koulutuksesta. Muutoksen jälkeen pykälän 1 momentissa säädettäisiin mahdollisuudesta antaa oikeusministeriön asetuksella tarkempia säännöksiä turvatarkastustoimenpiteiden teknisistä menettelytavoista ja vapautensa menettäneiden säilytystiloista sekä järjestettävästä koulutuksesta. Ehdotetun 2 momentin mukaan oikeusministeriö voisi antaa tarkempia hallinnon sisäisiä määräyksiä ja ohjeita turvatarkastuksen ja vapautensa menettäneen vartioinnin käytännön järjestämisestä.

LAKIEHDOTUKSET

1.

Laki vanginkuljetuksesta

1 Luku. Yleiset säännökset

1 § *Soveltamisala*

Tätä lakia sovelletaan rikoksen johdosta vapautensa menettäneisiin vankeusvankeihin, tutkintavankeihin, pidätettyihin ja kiinniotettuihin. Lakia sovelletaan myös ulkomaalaislain (378/1991) nojalla säilöön otettuihin, joita ulkomaalaislain 47 §:n nojalla säilytetään poliisin tiloissa.

Tätä lakia sovelletaan myös muihin lain nojalla vapautensa menettäneisiin henkilöihin, joiden kuljetukseen poliisi, rajavartiolaitos tai tullilaitos on lain mukaan velvollinen antamaan virka-apua.

2 § *Määritelmät*

Tässä laissa tarkoitetaan

- 1) *kuljetettavalla* lain 1 §:ssä tarkoitettua vapautensa menettänyttä henkilöä,
- 2) *vanginkuljetuksella* vankeinhoitolaitoksen, poliisin, rajavartiolaitoksen tai tullilaitoksen suorittamaa edellä 1 kohdassa mainittujen henkilöiden kuljettamista,
- 3) *kuljetusviranomaisella* vankeinhoitolaitosta, poliisia, rajavartiolaitosta ja tullilaitosta,
- 4) *kuljetuksesta vastaavalla virkamiehellä* kuljetusviranomaisen palveluksessa olevaa virkamiestä, joka on työjärjestyksellä tai erillisellä määräyksellä määrätty vastaamaan 2 kohdassa tarkoitettun kuljetuksen asianmukaisuudesta,
- 5) *säilytystilan valvonnasta vastaavalla virkamiehellä* kuljetusviranomaisen tai tuomioistuimen palveluksessa olevaa virkamiestä, joka on työjärjestyksellä tai erillisellä määräyksellä määrätty vastaamaan 9 kohdassa tarkoitettussa tilassa tapahtuvan säilytyksen asianmukaisuudesta,
- 6) *kuljetusta suorittavalla virkamiehellä* kuljetusviranomaisen palveluksessa olevaa virkamiestä, joka on työjärjestyksellä tai erillisellä määräyksellä määrätty toimimaan 2 kohdassa tarkoitettun kuljetuksen kuljettajana tai vartijana taikka sekä kuljettajana että vartijana,
- 7) *kuljetusvälineellä* erityisesti vangin kuljetukseen varattua tai yleisessä matkustajaliikenteessä olevaa kulkuneuvoa, jota käytetään edellä 1 kohdassa tarkoitettun henkilön kuljetukseen,
- 8) *kuljetustilalla* kuljetettavien käyttöön kuljetusvälineessä varattua tilaa,
- 9) *säilytystilalla* kuljetettavien käyttöön varattua tilaa, johon kuljetettava sijoitetaan kuljetuksen aikana sen häiriöttömän kulun turvaamiseksi tai kuljetuksen ollessa keskeytyneenä, sekä
- 10) *erityiskuljetuksella* kuljetusta, joka suoritetaan muuta kuin tavanomaista vanginkuljetusreittiä tai -välinettä käyttäen.

3 § *Kuljetuksen alkaminen ja päätyminen*

Kuljetus alkaa, kun kuljetettava siirtyy tai siirretään kuljetusvälineeseen tai hänet sijoitetaan erilleen kuljetusvälineeseen siirtämistä varten.

Kuljetus keskeytyy, kun kuljetettava ennen määräpaikkaan saapumista siirtyy kulkuneuvosta tilapäiseen säilytyspaikkaan odottamaan jatkokuljetusta tai muuta kuljetuksen tarkoituksen toteuttamiseksi tarpeellisesta toimenpidettä. Kuljetus ei kuitenkaan keskeydy silloin, kun kysymyksessä on tauonluonteinen pysähdys.

Kuljetus päättyy, kun kuljetettava luovutetaan vastaanottajalle määräpaikassa tai kun kuljetettava palaa siihen laitokseen, josta kuljetus alkoi.

4 §

Kuljetuksen kesto

Kuljetus on suoritettava ilman aiheutonta viivytystä.

Jos kuljetusaika huomioon ottaen kuljetuksen syy, kuljetusmatkan pituus tai kuljetettavan terveydentila muodostuu tavanomaista vanginkuljetusreittiä tai -välinettä käyttämällä kohtuuttoman pitkäksi, kuljetus on suoritettava erityiskuljetuksena.

2 luku. Kuljetustehtävien organisointi ja niistä huolehtiminen

5 §

Kuljetustehtävien jakautuminen

VAIHTOEHTO A

eli mahdollinen tulevaisuuden tilanne, joka edellyttää uusia tehtäviä saavien viranomaisten riittävää lisäresurssointia

Vankeinhoitolaitos huolehtii vankeinhoitolaitokseen kuuluvien laitosten välisistä kuljetuksista, rangaistusten täytäntöönpanoon liittyvistä kuljetuksista sekä vankeinhoitolaitoksen laitoksessa olevan tutkintavangin tutkintavankeuden toimeenpanoon liittyvistä kuljetuksista.

Poliisi huolehtii rikosten esitutkintaan liittyvistä kuljetuksista, etsintäkuulutusten nojalla kiinniotettujen toimittamisesta asianomaisen viranomaisen huostaan, poliisin säilytettävänä olevan tutkintavangin tutkintavankeuden toimeenpanoon liittyvistä kuljetuksista sekä muista sille kuuluvista, virka-apuna suoritettavista kuljetuksista.

Rajavartiolaitos ja tullilaitos huolehtivat omaan toimintaansa liittyvästä vapautensa menettäneiden kuljettamisesta.

Asianomaiset ministeriöt voivat sopia kuljetusviranomaisten välisestä tehtävänjaosta toisin kuin 1 - 3 momentissa säädetään, jos se on viranomaisten käytettävissä olevien voimavarojen sekä alueellisten tai paikallisten olosuhteiden vuoksi tarkoituksenmukaista. Lisäksi kuljetusviranomaiset voivat tarkoituksenmukaisuussyistä yksittäisissä tapauksissa poiketa tämän lain mukaisesta kuljetustehtävien jaosta.

Oikeusministeriö voi määrätä tuomioistuinten osallistumisesta vapautensa menettäneiden vartiointiin tuomioistuimessa.

5 §

Kuljetustehtävien jakautuminen

VAIHTOEHTO B

eli nykyinen vanginkuljetusasetuksen mukainen tilanne täydennettynä mahdollisuudella määrätä tuomioistuin osallistumaan kärjävartiointiin

Vankilaviranomainen huolehtii vankiloitten välisestä, vankilan ja rautateiden vankivaunun sekä eri vankivaunujen välisestä samoin kuin vankivaunussa tapahtuvasta kuljetuksesta. Jos vanki on kuljetettava vankilasta oikeuteen siinä kunnassa, jossa vankila sijaitsee tai jos vanki siirretään vankilasta sairaalahoitoon, on kuljetus niin ikään vankilaviranomaisten asia.

Muusta vanginkuljetuksesta huolehtii poliisiviranomainen.

Rajavartiolaitos ja tullilaitos huolehtivat omaan toimintaansa liittyvästä vapautensa menettäneiden kuljettamisesta.

Oikeusministeriö ja sisäasiainministeriö voivat sopia rangaistuslaitoskohtaisesti vankeinhoitoviranomaisten ja poliisiviranomaisten välisestä tehtävänjaosta toisin kuin 1 ja 2 momentissa säädetään, jos se on alueelliset tai paikalliset olosuhteet huomioon ottaen tai muista erityisistä syistä tarkoituksenmukaista. Lisäksi kuljetusviranomaiset voivat tarkoituksenmukaisuussyistä yksittäisissä tapauksissa poiketa tämän lain mukaisesta kuljetustehtävien jaosta.

Oikeusministeriö voi määrätä tuomioistuinten osallistumisesta vapautensa menettäneiden vartiointiin tuomioistuimessa.

5 §

Kuljetustehtävien jakautuminen

VAIHTOEHTO C

eli nykyinen vanginkuljetusasetuksen mukainen tilanne

Vankilaviranomainen huolehtii vankiloitten välisestä, vankilan ja rautateiden vankivaunun sekä eri vankivaunujen välisestä samoin kuin vankivaunussa tapahtuvasta kuljetuksesta. Jos vanki on kuljetettava vankilasta oikeuteen siinä kunnassa, jossa vankila sijaitsee tai jos vanki siirretään vankilasta sairaalahoitoon, on kuljetus niin ikään vankilaviranomaisten asia.

Muusta vanginkuljetuksesta huolehtii poliisiviranomainen.

Rajavartiolaitos ja tullilaitos huolehtivat omaan toimintaansa liittyvästä vapautensa menettäneiden kuljettamisesta.

Oikeusministeriö ja sisäasiainministeriö voivat sopia rangaistuslaitoskohtaisesti vankeinhoitoviranomaisten ja poliisiviranomaisten välisestä tehtävänjaosta toisin kuin 1 ja 2 momentissa säädetään, jos se on alueelliset tai paikalliset olosuhteet huomioon ottaen tai muista erityisistä syistä tarkoituksenmukaista. Lisäksi kuljetusviranomaiset voivat tarkoituksenmukaisuussyistä yksittäisissä tapauksissa poiketa tämän lain mukaisesta kuljetustehtävien jaosta.

6 §

Yhteistoimintavelvoite

Kuljetusviranomaiset ovat velvollisia toimimaan yhteistyössä keskenään vangin kuljetuksen suunnittelussa, kehittämisessä ja toimeenpanossa.

3 luku. Kuljetusvälineet ja säilytystilat

7§
Kuljetusvälineet

Kuljetuksessa on käytettävä tarkoitukseen sopivia ja tarpeellisin turvalaittein varustettuja kuljetusvälineitä.

Jos kuljetuksessa käytetään yleisessä matkustajaliikenteessä olevaa kulkuneuvoa, kuljetettava on pyrittävä pitämään erillään muista matkustajista.

8 §
Kuljetustilat ja säilytystilat

Kuljetus- ja säilytystilojen tulee olla siistejä, tuuletettuja, riittävän lämpimiä ja valaistuja sekä asianmukaisesti kalustettuja. Kuljetettavalla tulee olla mahdollisuus peseytymis- ja saniteettitilojen käyttöön.

Kuljetettavalla tulee olla mahdollisuus ilman aiheetonta viivytystä saada yhteys kuljetusta suorittavaan virkamieheen.

4 luku. Kuljetettavan kohtelu

9 §
Kohtelu

Kuljetettavaa on kohdeltava oikeudenmukaisesti ja hänen ihmisarvoaan kunnioittaen. Kuljetus ei saa herättää enempää huomiota kuin kuljetuksen toteuttamiseksi on välttämätöntä.

10 §
Ravinto, vaatetus ja ulkoilu

Kuljetettavalle on annettava kuljetuksen aikana riittävä ravinto. Kuljetettavan vaatetuksesta noudatetaan soveltuvien osin, mitä tutkintavankeuslaissa (/) ja vankeuslaissa (/) säädetään. Kuljetettavalle, jolla ei ole asianmukaista omaa vaatetusta, on annettava soveltuva vaatetus kuljetuksen ajaksi.

Kuljetuksen ollessa keskeytyneenä kuljetettavalle on varattava mahdollisuuksien mukaan tilaisuus ulkoiluun tai muuhun liikuntaan.

Kuljetuksen aikana kuljetettavan ravinnosta, vaatetuksesta ja ulkoilusta päättää kuljetuksesta tai säilytystilan valvonnasta vastaava virkamies.

11 §
Terveystila

Kuljetettavan terveydestä on huolehdittava ja hänen terveydentilaansa on seurattava. Sairaalle tai kuljetuksen aikana sairastuneelle kuljetettavalle on järjestettävä asianmukainen sairaanhoito.

Jos kuljetuksessa ei ole mukana terveydenhuollon ammattihenkilöä, kuljetettavan terveyden-tilan seurannasta ja tarvittavaan sairaanhoitoon toimittamisesta päättää kuljetuksesta tai säilytystilan valvonnasta vastaava virkamies.

5 luku. Yhteydenpito ja hallussapito-oikeudet

12 §

Yhteydenpito

Kuljetuksen ollessa keskeytyneenä sovelletaan kuljetettavan mahdollisuuteen kirjeenvaihtoon ja puhelimen käyttöön soveltuvin osin, mitä tutkintavankeuslaissa ja vankeuslaissa säädetään. Kuljetuksen ollessa keskeytyneenä kuljetettavalle voidaan varata mahdollisuus tavata lähiomaisiaan ja muita läheisiään sekä erityisestä syystä vastaanottaa muitakin vieraita tarpeellisen valvonnan alaisena, jollei siitä ole vaaraa säilytysvarmuudelle, säilytystilan toiminnoille tai kuljetuksen tarkoituksen toteutumiselle eivätkä tutkinnalliset syyt sitä estä.

Kuljetettavan ja hänen oikeudenkäyntiasiamiehensä tai –avustajansa sekä valvontaviranomaisten välinen yhteydenpito on turvattava siten kuin tutkintavankeuslaissa ja vankeuslaissa säädetään.

Kuljetettavalle voidaan antaa lupa poistua säilytystilasta vartioituna tapaamaan sairaana olevaa lähiomaistaan taikka muuta läheistään tai muusta erittäin tärkeästä syystä.

Kirjeenvaihdon ja puhelimen käytön valvonnassa on noudatettava, mitä tutkintavankeuslaissa ja vankeuslaissa säädetään.

Yhteydenpidosta kuljetustilan tai säilytystilan ulkopuolelle päättää kuljetuksesta tai säilytystilan valvonnasta vastaava virkamies.

13 §

Esineiden ja rahojen hallussapito

Kuljetettava saa pitää kuljetuksen aikana hallussaan välttämättömät henkilökohtaiset käyttöesineensä sekä henkilökohtaisen hygienian hoitoon tarvittavat välineet ja aineet, jollei siitä aiheudu haittaa järjestykselle tai turvallisuudelle. Kuljetettavan voidaan sallia pitää hallussaan kohtuullinen määrä muitakin esineitä, jolleivät kuljetusvälineen olosuhteet, kuljetusaika, kuljetuksen tarkoitus tai säilyttämisen varmuus ole siihen esteenä. Rahavarojen hallussapidossa noudatetaan, mitä tutkintavankeuslaissa ja vankeuslaissa säädetään.

Kuljetettava ei saa kuljetuksen tai sen keskeytyksen aikana ottaa vastaan ulkopuolisilta henkilöiltä rahaa tai esineitä. Kuljetettavalle osoitetut raha- ja tavaralähetykset voidaan ottaa kuljetuksesta tai säilytystilasta vastaavan virkamiehen säilytettäväksi, jos siihen on erityinen syy.

Esineiden ja rahojen hallussapidosta päättää kuljetuksesta tai säilytystilan valvonnasta vastaava virkamies.

6 luku. Vartiointi, valvonta ja turvaamistoimenpiteet

14 §

Vartiointi ja valvonta

Kuljetettavan viranomaisen on vartioitava ja valvottava kuljetettavaa kuljetuksen tarkoituksen turvaamiseksi, karkaamisen estämiseksi sekä järjestyksen ja turvallisuuden säilyttämiseksi. Kulje-

tettavan vartiointi tuomioistuimessa voidaan antaa oikeusministeriön määräyksellä tuomioistuimen tehtäväksi siten kuin 5 §:n 5 momentissa säädetään⁴.

Kuljetuksen aikana kuljetettavan vartioinnista ja valvonnasta päättää kuljetuksesta tai säilytystilan valvonnasta vastaava virkamies.

15 §

Sijoittaminen kuljetusvälineessä ja säilytystilassa

Kuljetettava on sijoitettava kuljetusvälineessä ja säilytystilassa siten, että kuljetuksen häiriötön kulku voidaan turvata.

Muun kuin rikoksen perusteella vapautensa menettäneet tulee mahdollisuuksien mukaan pitää erillään muista kuljetettavista. Kiinniotetut, pidätetyt ja tutkintavangit tulee mahdollisuuksien mukaan pitää erillään vankeusvangeista. Alle 18-vuotias kuljetettava on pidettävä erillään aikuisista kuljetettavista, jollei hänen etunsa muuta vaadi. Miehet ja naiset on mahdollisuuksien mukaan pidettävä erillään.

Sijoittamisesta kuljetusvälineessä ja säilytystilassa päättää kuljetuksesta tai säilytystilan valvonnasta vastaava virkamies.

16 §

Kuljetettavan ja kuljetettavan tapaaajan tarkastus

Kuljetettava on tarkastettava ennen kuljetuksen alkamista. Tarkastus voidaan toimittaa myöhemminkin, jos siihen on perusteltua syytä. Kuljetettavan turvatarkastukseen, henkilöntarkastukseen ja omaisuuden poisottamiseen sekä kuljetettavan tapaaajan tarkastamiseen sovelletaan tutkintavankeuslakia ja vankeuslakia.

Turvatarkastuksesta ja henkilöntarkastuksesta päättää säilytystilan valvonnasta tai kuljetuksesta vastaava virkamies.

17 §

Kuljetusvälineiden ja säilytystilojen tarkastaminen

Kuljetusvälineet ja turvalaitteet on tarkastettava ennen kuljetusta. Säilytystilat on tarkastettava ennen kuljetettavan siirtymistä tai siirtämistä tiloihin ja sen jälkeen, kun hän on siirtynyt sieltä pois.

Kuljetusvälineiden ja säilytystilojen tarkastamisesta päättää kuljetuksesta tai säilytystilan valvonnasta vastaava virkamies.

18 §

Kahlehtiminen ja voimakeinojen käyttö

Kuljetettavan kahlehtimiseen ja häneen kohdistettavien voimakeinojen käyttöön sovelletaan tutkintavankeuslakia ja vankeuslakia.

---

⁴ Momentin jälkimmäinen virke koskee vain 5 §:n A- ja B-vaihtoehtoa.

7 luku. Erinäiset säännökset

19 §

Tarkemmat säännökset

Valtioneuvoston asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä:

- 1) kuljetuksen alkamis- ja päättymisajankohdan määrittämisestä;
- 2) kuljetuksen suorittamisesta erityiskuljetuksena;
- 3) kuljetustehtävien jakautumisesta kuljetusviranomaisten kesken sekä niiden välisestä yhteistoiminnasta;
- 4) kuljetusvälineiden, kuljetustilojen ja säilytystilojen varustuksesta ja olosuhteista;
- 5) kuljetettavan kohtelusta, ravinnosta, vaatetuksesta, ulkoilumahdollisuuksista sekä terveydentilan seuraamisesta ja terveydenhuollosta;
- 6) kuljetettavan kirjeenvaihdon ja puhelimen käytön valvonnasta, sekä
- 7) kuljetettavan mahdollisuuksista pitää hallussaan omaisuutta sekä käyttää rahaa ja maksuvälineitä.

Tarkemmat määräykset kuljetuksen suorittamisesta antaa asianomainen ministeriö.

2.

Laki turvatoimista tuomioistuimessa annetun lain muuttamisesta

(Liittyy vangin kuljetuksesta annettavan lain 5 §:n vaihtoehtoihin A ja B.)

1 §

Lain tarkoitus ja soveltamisala

Tuomioistuimessa voidaan *toteuttaa turvatoimia* turvallisuudesta huolehtimiseksi, järjestyksen turvaamiseksi ja omaisuuden suojelemiseksi siten kuin tässä laissa säädetään. Tätä lakia sovelletaan myös niissä viranomaisissa, jotka järjestävät suullisia käsittelyjä hallintolainkäyttölain (586/1996) nojalla.

Poliisin tehtävistä ja toimivaltuuksista on lisäksi voimassa, mitä poliisilaissa (493/1995) säädetään.

1 a §

Turvatoimet

Turvatoimilla tarkoitetaan tässä laissa turvatarkastuksia ja vapautensa menettäneen vartiointia.

1 b §

Turvatoimien järjestäminen

Turvatoimien järjestämisestä tuomioistuimessa tai 1 §:n 1 momentissa tarkoitettussa viranomaisessa vastaa viraston päällikkö tai virkamies, jolle niiden järjestäminen on muuten määrätty.

6 a §

Vapautensa menettäneen vartiointi

Tuomioistuimessa on oltava vapautensa menettäneiden tilapäiseen säilyttämiseen soveltuva tila.

Tuomioistuimen osallistuessa vapautensa menettäneiden vartiointiin tuomioistuimessa vangin kuljetuksesta annetun lain (/) 5 §:n 5 momentissa tarkoitettulla tavalla vartiointitehtäviä voi suorittaa tuomioistuimen palveluksessa oleva tehtävään koulutettu henkilö tai tuomioistuimen päätöksen mukaan muukin henkilö, joka on poliisin tehtävään hyväksymä.

Kahlehtimisesta ja karkaamisen estämiseksi tai järjestyksen ylläpitämiseksi tarpeellisten voimakeinojen käyttämisestä säädetään tutkintavankeuslaissa (/) ja vankeuslaissa (/).

7 §
Ministeriön tehtävät

Oikeusministeriön asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä turvatarkastustoimenpiteiden teknisistä menettelytavoista ja vapautensa menettäneiden säilytystiloista sekä järjestettävästä koulutuksesta.

Oikeusministeriö voi antaa tarkempia määräyksiä ja ohjeita turvatarkastuksen ja vapautensa menettäneen vartioinnin käytännön järjestämisestä.